

**T.C.
RECEP TAYYİP ERDOĞAN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI**

**TÜRKİYE’DE YENİ DİNİ HAREKET KATILIMCILARININ
ÜYELİĞİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER
(YEHOVA’NIN ŞAHİTLERİ ÖRNEĞİ ÇERÇEVESİNDE BİR
ARAŞTIRMA)**

(Yüksek Lisans Tezi)

Kübra ERBAŞ

**Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Emine BATTAL**

**RİZE
2023**

KABUL VE ONAY

Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalında, Dr. Öğr. Üyesi Emine BATTAL danışmanlığında, Kübra ERBAŞ tarafından hazırlanan *Türkiye’de Yeni Dini Hareket Katılımcılarının Üyeliğini Etkileyen Faktörler (Yehova’nın Şahitleri Örneği Çerçevesinde Bir Araştırma)* adlı bu tez çalışması, 15/05/2023 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oy birliğiyle/~~oy çokluğuyla~~ başarılı bulunarak jürimiz tarafından **Yüksek Lisans Tezi** olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

Unvanı, Adı SOYADI

İmza

Başkan

: Prof. Dr. Hakkı Şah YASDIMAN

Üye

: Prof. Dr. Süleyman TURAN

Üye

: Dr. Öğr. Üyesi Emine BATTAL

ETİK BEYAN

Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı'ndan mezun olmak üzere teslim ettiğim ‘‘Türkiye’de Yeni Dini Hareket Katılımcılarının Üyeliğini Etkileyen Faktörler (Yehova’nın Şahitleri Örneği Çerçevesinde Bir Araştırma)’’ adlı tezim, bilim ve araştırma etiği prensiplerine riayet edilerek tarafımdan yazılmıştır.

Tez çalışmamda, başka kaynaklardan aktarılan bütün bilgi ve alıntılar, Enstitünüz Tez Yazım Kılavuzuna uygun olarak açıkça gösterilmiştir. Kaynağı gösterilenler dışında kalan bütün bilgiler uygun araştırma yöntemi kullanılarak tarafımdan edinilmiş ve esere bu şekilde yansıtılmıştır. Şahsıma ait olmayan hiçbir bilgi, kasıt veya kusurlar, şahsıma aitmiş gibi gösterilmemiştir. İnternet kaynakları dâhil, sahibine/kaynağına atıf yapılmaksızın hiçbir bilgi kullanılmamıştır. Aksinin ortaya çıkması halinde doğacak bütün hukuki, idari, akademik ve etik sorumluluk tarafıma ait olacaktır. Eserin tesliminden sonra herhangi bir zamanda, bilim etiğine aykırılık tespit edilmesi ve / veya eserimle ilgili intihal veya intihal şeklinde anlaşılabacak bir durumun ortaya çıkması halinde; Üniversiteniz ve eğitim kadronuzun hiçbir şekilde sorumlu tutulmayacağını hür irademle kabul, beyan ve taahhüt ederim.

15/05/2023

Kübra ERBAŞ

ÖN SÖZ

Yeni dini hareketler (YDH), yirminci yüzyılın ikinci yarısından itibaren ortaya çıkarak farklı inanç, ibadet, doktrinlerle geleneksel anlayışlara meydan okuyan ve alternatif yaşam tarzı sunan dini grupları ifade etmek için kullanılan bir kavramdır. Genellikle geleneksel dinlerin içerisinde ortaya çıkan YDH'lerin üyeleri söz konusu dinlerden ayrılan bireylerden meydana gelmektedir.

Tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de faaliyette bulunan Falun Gong, Hare Krishna, Kazananlar Şapeli, Moonculuk, Mormonlar, Nûhîlik, Reiki, Sahaja Yoga, Satanizm, Sayentoloji, Soka Gakkai, Transandantal Meditasyon, Yedinci Gün Adventizmi, Yehova'nın Şahitleri gibi çok sayıda YDH'nin varlığından bahsetmek mümkündür. Sayıları her gün artmakta olan bu tür yapılanmaların inanç biçimleri, faaliyetleri, üye edinme yöntemleri, üyelik süreçleri gibi çeşitli konularda çalışmalar bulunmaktadır. Bu çalışmada ise Türkiye'de YDH'lere katılanların üyeliğini etkileyen faktörler, Yehova'nın Şahitleri özelinde tespit edilmeye çalışılmıştır.

Bu çalışmanın ortaya çıkmasında birçok kişinin katkı ve desteği olmuştur. Bu noktada öncelikle çalışmanın başlangıcından sonuçlanmasına kadar desteğini esirgemeyen, görüş ve önerileriyle bana rehberlik eden danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Emine BATTAL'a teşekkür ederim. Ayrıca kıymetli fikirleriyle, eleştiri ve yönlendirmeleriyle araştırmamın zenginleşmesini sağlayan değerli hocalarım Prof. Dr. Süleyman TURAN ve Prof. Dr. Hakkı Şah YASDIMAN'a da müteşekkirim. Kendi çalışmaları arasında bana zaman ayıran ve tezin bazı bölümlerini okuma nezaketinde bulunarak eksiklikleri gidermemi sağlayan değerli ağabeyim Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Akif ERBAŞ'ı da şükranla anmadan geçemeyeceğim. Yine benimle görüşmeyi kabul ederek bu çalışmanın ortaya çıkmasını sağlayan verileri oluşturan kıymetli katılımcıların her birine de ayrı ayrı teşekkür etmek istiyorum. Son olarak eğitim hayatım boyunca yanımda olan, maddi ve manevi yardımlarıyla beni daima destekleyen aileme ve değerli eşime özel teşekkürlerimi sunuyorum.

Kübra ERBAŞ

RİZE/2023

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	I
ETİK BEYAN.....	II
ÖN SÖZ	III
İÇİNDEKİLER	IV
ÖZET	VI
ABSTRACT.....	VII
KISALTMALAR.....	VIII
ŞEKİLLER LİSTESİ	IX
GİRİŞ	1
1. YENİ DİNİ HAREKETLER VE ÜYELİK SÜREÇLERİ	10
1.1. Yeni Dini Hareketlerin Tanımı, Tarihçesi ve Temel Özellikleri	10
1. 2.Yeni Dini Hareket Üyelerinin Sosyal Profilleri	15
1. 3. Yeni Dini Hareketler ve Din Değiştirme Teorileri	19
1. 4. Yeni Dini Hareketlerin Taraftar Kazanma Yöntemleri.....	22
1.5. Yeni Dini Hareketlerin Türkiye’deki Tarihsel Gelişimi	25
2. YEHOVA’NIN ŞAHİTLERİ: TARİHSEL GELİŞİMİ, TEMEL ÖĞRETİLERİ VE TÜRKİYE’DEKİ FAALİYETLERİ	29
2.1. Yehova'nın Şahitleri'nin Ortaya Çıkışı ve Tarihsel Gelişimi	29
2.2. Yehova'nın Şahitleri'nin Temel Öğretileri.....	32
2.3. Yehova'nın Şahitleri'nin Türkiye’deki Faaliyetleri.....	35
2.3.1. Aktif Misyonerlik Faaliyetleri	37
2.3.2. Yayın Faaliyetleri.....	38
2.3.3. İnternet Sitesi	41
3. YEHOVA’NIN ŞAHİTLERİ ÜYELİĞİNDE ETKİLİ OLAN FAKTÖRLER	46

3.1. Yehova'nın Şahitleri'ne Üyelik Öncesi Süreç.....	46
3.1.1. Bireylerin Dini Anlayış ve Yaşantıları.....	46
3.1.2. Ailelerin Dini Anlayış ve Yaşantıları.....	51
3.1.3. Bireylerin Zihinsel ve Duygusal Durumu	54
3.2. Yehova'nın Şahitleri'ne Üyelik Süreci.....	65
3.2.1. Yehova'nın Şahitleri'yle İlk Karşılaşma	65
3.2.1.1. Yehova'nın Şahitleri ile Karşılaşmanın Potansiyel Üyeler Üzerinde Bıraktığı Etki	69
3.2.1.2. Potansiyel Üyelerin Yehova'nın Şahitleri Hakkında Araştırma Yapması.....	72
3.2.2. Bireyleri Yehova'nın Şahitleri'ne Katılmaya İten Sebepler.....	74
3.3. Yehova'nın Şahitleri'ne Üyelik Sonrası Süreç.....	77
3.3.1. Bireylerin Karşılaştığı Zorluklar	78
3.3.2. Bireylerin Yaşadığı Dini ve Psikolojik Değişim.....	80
3.3.3. Bireylerin Yaşadığı Sosyal Değişim	83
4. SONUÇ.....	87
KAYNAKÇA.....	90
EKLER.....	98
ETİK KURUL KARARI	100

Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Ana Bilim Dalı : Felsefe ve Din Bilimleri

Tez Türü : Yüksek Lisans Tezi

Danışman : Dr. Öğr. Üyesi Emine BATTAL

Hazırlayan : Kübra ERBAŞ

Yıl : 2023

Sayfa Sayısı : 100

ÖZET

TÜRKİYE’DE YENİ DİNİ HAREKET KATILIMCILARININ ÜYELİĞİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER (YEHOVA’NIN ŞAHİTLERİ ÖRNEĞİ ÇERÇEVESİNDE BİR ARAŞTIRMA)

Yeni dini hareketler, ortaya çıktıktan kısa bir süre sonra hızla yaygınlık kazanmaya başlamıştır. Taraftar kazanmak adına çeşitli yöntemlere başvuran bu tür gruplar dünyanın birçok yerinde insanların ilgisini çekmeyi başarmış, nitekim bazı hareketler milyonlarla ifade edilen üye sayısına ulaşmıştır. Ülkemizde de faaliyet yürüten ve belli bir taraftar kitlesine ulaşan bu tür oluşumlara katılanların nasıl bir üyelik süreci içinde bulundukları doğal olarak bir merak konusu haline gelmiştir. Buradan hareketle bu çalışmada Türkiye’de yeni dini hareket katılımcılarının üyelik sürecini etkileyen faktörler Yehova’nın Şahitleri örneği üzerinden incelenmiştir. Araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılmış olup Yehova’nın Şahidi olan 12 katılımcı ile görüşülmüştür. Bireylerin Yehova’nın Şahidi olmadan önceki dini inanç ve tutumları, üyelik sürecinde karşılaştıkları durumlar, harekete katıldıktan sonra karşılaştıkları durumlar şeklinde üç aşamada ele alınmıştır. Toplanan verilerin ışığında bireylerin, ülkemizde eski dini inancını terk ederek Yehova’nın Şahidi hareketine katılmasında tek bir faktörün değil birden fazla değişkenin etkili olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Yeni Dini Hareketler, Yehova’nın Şahitleri, Din Değiştirme.

Recep Tayyip Erdogan University Institute of Graduate Studies

Department : Philosophy and Religious Studies

Thesis Type : Master Thesis

Supervisor : Asst. Prof. Dr. Emine BATTAL

Author : Kübra ERBAŞ

Year : 2023

Pages : 100

ABSTRACT

FACTORS AFFECTING MEMBERSHIP OF NEW RELIGIOUS MOVEMENT PARTICIPANTS IN TURKEY (A RESEARCH IN THE EXAMPLE OF JEHOVAH'S WITNESSES)

The new religious movements began to gain popularity in a short time after their emergence. Such groups, which use various methods to gain supporters, have managed to attract the attention of people in many parts of the world, and some movements have reached the number of members expressed in millions. It has naturally become a matter of curiosity what kind of membership process those who participate in such formations, which also operate in our country and reach a certain fan base, are in. From this point of view, in this study, the factors affecting the membership of new religious movement participants in Turkey were examined through the example of Jehovah's Witnesses. Qualitative research method was used in the research and 12 participants who were Jehovah's Witnesses were interviewed. The religious beliefs and attitudes of individuals before they became Jehovah's Witnesses, the situations they encountered during the membership process, and the situations they encountered after joining the movement were discussed in three stages. In the light of the collected data, it has been seen that not a single factor, but more than one variable is effective in individuals leaving their old religious beliefs in our country and joining the Jehovah's Witness movement.

Keyword: New Religious Movement, Jehovah's Witnesses, Conversion.

KISALTMALAR

bk.	: Bakınız
ev.	: eviren
ed.	: Editr
NRM	: New Religious Movement
vb.	: Ve benzeri
vd.	: Ve diğlerleri
YDH	: Yeni Dini Hareket

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Yehova'nın Şahitleri'nin çeşitli dillere çevrilen dergi ve broşürleri	39
Şekil 2. Yehova'nın Şahitleri'nin resmî web sitelerindeki dergi arşivi	40
Şekil 3. Yehova'nın Şahitleri'nin resmî web sitesindeki kitaplar ve diğer yayınlar arşivi.....	40
Şekil 4. Yehova'nın Şahitleri'nin Türkiye web sitesi.....	42
Şekil 5. Yehova'nın Şahitleri'nin sitesinde ilgi çeken konular	42
Şekil 6. Yehova'nın Şahitleri'nin sitesindeki çocuk içeriği	43
Şekil 7. Yehova'nın Şahitleri'nin sitesindeki gençlere yönelik içerik.....	44

GİRİŞ

Araştırmanın Problemi

16. yüzyıldan itibaren reform, rönesans, sanayileşme ve coğrafi keşifler olmak üzere pek çok gelişmenin yaşandığı başta batı olmak üzere tüm dünya modernitenin, sekülerleşmenin ve rasyonelleşmenin etkisi altına girmiştir. Modernite, sekülerleşme ve rasyonelleşme ile birlikte dini, siyasi, bilimsel, ekonomik ve toplumsal alanda yeni fikir ve düşünceler üretilmeye başlanmıştır. Yeni düşünceler ve gelişmelerin etkisiyle tanrı merkezli toplum yapısından insan merkezli toplum yapısına geçiş yapan batı dünyasında güç dengeleri değişmiş ve Kilise'nin dini otoritesi zayıflamıştır. Avrupa'da yaşanan bu değişimler ve değişen güç dengeleri yeni dini hareketler (YDH) adı verilen yapılanmaların ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. İlk başlarda çok fazla tanınmayan bu yeni dini gruplar özellikle İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra yaşanan siyasi olaylar ve sosyo-ekonomik durumların etkisiyle geleneksel dinleri sorgulayan, karşı çıkan ve alternatif din arayışında olan insanların gittikçe ilgisini çekmiştir. Geleneksel dinlerden oldukça farklı yapıları, inanç, uygulama ve ibadet şekilleriyle insanların ilgi odağına yerleşen YDH'ler gün geçtikçe yaygınlık kazanmayı başarmıştır.

Geleneksel dinlere rakip olarak ortaya çıkarak alternatif din ve dünya düzeni oluşturmayı amaçlayan YDH'ler gerek varlıklarını sürdürebilmek gerekse diğer inanç sistemleri arasında kendilerine yer edinebilmek için üye kazanmaya çok önem vermektedirler. Bu bağlamda insanları ikna etmek ve kendi üyeleri haline getirmek için çeşitli yöntem ve tekniklere başvurmaktadırlar. Nitekim YDH'lerin, hem üye edinme stratejileriyle hem de vaat ettikleri yeni ve alternatif yaşam tarzlarıyla insanları cezbettikleri ve binlerce kişinin din değiştirmesinde etkili oldukları bilinmektedir.

Din değiştirme olgusunun hiçbir din ya da inanç sistemi tarafından göz ardı edilemeyeceği ortadadır. Zira hemen her dini yapı kendisini, diğerlerine göre tanımlama yoluna gitmekte ve onlardan üstün olan yönlerini ön plana çıkarma

mücadelesi vermektedir.¹ Tarihsel açıdan daha köklü bir geçmişe sahip olan geleneksel dinlerde gördüğümüz bu yaklaşım, YDH'ler söz konusu olduğunda da değişiklik arz etmemektedir. Çünkü YDH'ler de tıpkı geleneksel dinler gibi kendileri dışında kalan tüm yapıların eksik ve hatalı olduğu, dolayısıyla da kurtuluşa ulaştırabilecek alternatif bir yolun bulunmadığı iddiasıyla hareket etmekte; böylece onlarca dini sistem içerisinden kendilerini öne geçirmeye ve insanlar nezdinde tercih edilir hale getirmeye çalışmaktadır. Gerek bu tür iddiaları gerek gerçekleştirdikleri faaliyetler gerekse sundukları yaşam tarzları, söz konusu grupları birer cazibe merkezi haline getirebilmektedir. Kaldı ki dünyanın farklı yerlerinde binlerce insanın atalarından miras aldıkları ya da kendi tercihleri ile girdikleri dinlerinden ayrılarak bu tür grupların mensubu haline geldiği de ortadadır. Bu durum doğal olarak insanların din değiştirerek yeni dini hareketlere katılmasındaki temel motivasyonlarının neler olduğuna dair bir merak uyandırmaktadır.

YDH'lerin beşiği daha ziyade Batı olmakla birlikte bugün dünyanın hemen her tarafında varlık gösterdikleri bilinmektedir. Ülkemize baktığımızda farklı dini geleneklerden beslenen çeşitli grupların faaliyetlerine rastlanmaktadır. Söz konusu gruplar arasında yer alan Yehova'nın Şahitleri, misyonerlik faaliyetleri ve üye sayısı bakımından dikkat çekici gruplardan biridir. Nüfusunun önemli bir kısmını Müslümanların oluşturduğu ülkemizde, bazı kişilerin mevcut dinini terk ederek Yehova'nın Şahitleri arasına katıldığı görülebilmektedir. Temelde bireysel bir olay olan bu din değiştirme davranışları detaylı incelendiğinde, içsel birtakım faktörlerin yanı sıra dışı yansıyan boyutların mevcudiyeti de dikkatleri çekmektedir. Buradan yola çıkarak bu araştırmada, Yehova'nın Şahitleri özelinde, ülkemizde din değiştirerek yeni dini hareketlere katılanların üyelik süreçleri incelenmeye çalışılmıştır. Araştırmanın temel problemini, "Türkiye'de yeni dini hareketlere katılan kişilerin üyeliğini etkileyen faktörler nelerdir?" sorusu oluşturmaktadır. Bu doğrultuda Yehova'nın Şahitleri isimli hareketin ülkemizdeki bazı mensupları ile görüşmeler yapılmıştır.

¹ Ali Osman Kurt, *Yahudilik, Hristiyanlık ve İslâm'da Din Değiştirme* (İstanbul: Gökkuşbu, 2004),14.

Katılımcıların konu ile ilgili görüşlerini derinlemesine ele alabilmek için şu sorulara da cevap aranmıştır:

- Bireylerin Yehova'nın Şahitleri'ne üye olmasında, önceki dini inançlarının ya da ailelerini dini tutum ve yaşantılarının etkisi var mıdır?
- Yehova'nın Şahitleri'ne üyelikte bireylerin zihinsel ve ruhsal durumlarının etkisi bulunmakta mıdır?
- Bireylerin Yehova'nın Şahitleri ile tanışmaları nasıl gerçekleşmiştir? İlk karşılaşma üzerlerinde herhangi bir etki bırakmış mıdır?
- Yehova'nın Şahitleri'ne üyelik sürecinde bireyler, katılmayı düşündükleri grupla ilgili herhangi bir araştırma yapmış mıdır?
- Yehova'nın Şahitleri arasına dahil olduktan sonra dini, psikolojik, sosyo- kültürel ve ekonomik anlamda hayatlarında herhangi bir değişim meydana gelmiş midir?

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Türkiye'de Yehova'nın Şahitleri hakkında çeşitli araştırmacılar tarafından kaleme alınmış birçok kitap ve makale bulunmaktadır. Bunların yanı sıra çeşitli tezlerin hazırlandığı da görülmektedir.² Söz konusu çalışmalarda daha ziyade Yehova'nın Şahitleri'nin tarihsel gelişimi, inanç ve ibadetleri, teşkilat yapısı ve misyonerlik faaliyetleri, taraftar kazanma yöntemleri ve üye sayıları gibi konular ön plana çıkmaktadır. Buna karşın Türkiye'de Yehova'nın Şahitleri arasına katılan bireylerin üyeliğini etkileyen faktörlere yönelik çalışmaların azlığı bir eksiklik olarak dikkatleri çekmektedir. Buradan hareketle bu araştırmanın temel amacını "Türkiye'de yeni dini hareketlere katılan kişilerin üyeliğini etkileyen faktörler nelerdir?" sorusuna cevap aramak oluşturmaktadır. Bu amacı gerçekleştirmek için ülkemizde Yehova'nın Şahitleri isimli gruba katılmış kişilerle görüşülmüştür.

Ülkemizde konuyla ilgili çalışmalar söz konusu olduğunda öncelikle Günay Tümer'in *Yeni Dökümanlar Işığında Yehova Şahitleri*, Hakkı Şah

² Yehova'nın Şahitleri de dahil yeni dini hareketlerle hakkında ülkemizde yapılan çalışmalar ile ilgili olarak bk. Süleyman Turan, "Yeni Dini Hareketle İlgili Türkiye'deki ve Batı'daki Literatür", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 6/27 (2013), 561-596.

Yasdıman'ın *Türkiye'de Yehova'nın Şahitleri: Tarihçe, Teşkilat, İnanç, İbadet ve Uygulamalar*, Hikmet Tanyu'nun *Yehova Şahitleri*, İskender Cedid'in *Yehova Şahitleri ve Öğretileri*, Sarkis Paşaoğlu'nun *Tarih ve Öğretileriyle Yehova'nın Şahitleri* isimli kitapları kapsamlı çalışmalar olarak göze çarpmaktadır. Yine bu kapsamda kaleme alınmış makaleler arasında Fahri Kayadibi'nin "Yehova Şahitleri", Günay Tümer'in *Yehova Şahitleri'nin Mahiyeti ve Ülkemizde Mer'î Hukuk Karşısındaki Durumu*, "Yehova Şahitleri Hareketi ve Bir Din Olup Olmadığı", "IXI. Yüzyılda Sömürgecilerin Destek Kuvveti Misyonerlik ve Yehova Şahitleri Gerçeği"; Hakkı Şah Yasdıman'ın "Yehova Şahitlerinin Kutsal Kitap Anlayışı" ile "Yehova Şahitleri'nin Teşkilat Yapısı ve Türkiye'deki Faaliyetleri"; Hatice Acar'ın "Yehova Şahitleri ve Türkiye'deki Misyonerlik Faaliyetleri: Antalya Örneği", Osman Cilacı'nın "Hıristiyan Misyonerliği ve Yehova Şahitleri", Süleyman Sayar'ın "Türkçe Literatürde Yehova Şahitleri" yer almaktadır. Bunların yanı sıra ülkemizde doğrudan Yehova'nın Şahitleri hakkında hazırlanmış bazı yüksek lisans tezleri de bulunmaktadır. Bunlar; Maisalbek Tagaev'in *Kırgızistan'da Yehova Şahitleri*, İsakhan Suleimanov'un *Yehova Şahitleri'nin Azerbaycan'daki Faaliyetleri*, Onur Şişman'ın *Türkiye'de Yehova Şahitleri* ve Zeynep Yıldız'ın *Yehova'nın Şahitleri Adlı Dini Akımın İnanç ve İbadet Esasları ile Faaliyetleri* isimli çalışmalardır.

Bu çalışmaları incelediğimizde genellikle Yehova'nın Şahitleri hareketini ana hatlarıyla tanıtan deskriptif nitelikli eserler karşımıza çıkmaktadır. Bunlar arasında Hakkı Şah Yasdıman'ın *Türkiye'de Yehova'nın Şahitleri: Tarihçe, Teşkilat, İnanç, İbadet ve Uygulamalar* isimli kitabı, söz konusu harekete mensup kişilerin duygu ve düşüncelerine atıfta bulunması yönüyle araştırmamızın en yakın olduğu çalışmaların başında yer almaktadır. Bununla birlikte bu çalışma, doğrudan Yehova'nın Şahitleri'ne mensup bireylerin gruba katılım öncesi, katılım aşaması ve katılım sonrası süreçlerine yönelik detaylı bilgiler vermesi bakımından benzeri diğer çalışmalardan farklılaşmaktadır.

Araştırma kapsamındaki katılımcılardan elde edilen verilere odaklanan bu çalışma, Yehova'nın Şahitleri olma tercihinde bulunan bireylerin harekete katılım öncesi, katılım aşaması, katılım sonrası ile ilgili süreçlerinin daha iyi anlaşılmasına katkıda bulunacak olması açısından önem taşımaktadır.

Çalışmamızın, özelde Yehova'nın Şahitleri daha genelde ise yeni dini hareketler ile ilgili Türkiye'deki literatürün zenginleşmesine katkı sunması ve yeni araştırmalara kapı aralaması beklenmektedir.

Araştırmanın Kapsam ve Sınırlılıkları

Çalışmamız üç ana bölümden oluşmaktadır. Yeni dini hareketler ve üyelik süreçlerinin ele alındığı birinci bölüm kendi içinde beş alt başlıktan oluşmaktadır. Yehova'nın Şahitleri'nin tarihsel gelişimi, temel öğretileri ve Türkiye'deki faaliyetlerinin ele alındığı ikinci bölüm kendi içinde üç alt başlıktan meydana gelmektedir. Yehova'nın Şahitleri üyeliğinde etkili olan faktörlerin ele alındığı üçüncü bölüm ise üyelik öncesi, üyelik süreci ve üyelik sonrası ile ilgili verilerin işlendiği üç başlık ihtiva etmektedir.

Bu çalışma, Türkiye'de yaşayan Yehova'nın Şahitleri üyesi on iki kişi ile yapılan görüşmelerden elde edilen veriler ile sınırlı olup araştırma kapsamında, Türkiye'de YDH katılımcılarının üyeliğini etkileyen faktörleri belirlemek amacıyla araştırmacı tarafından çalışma grubuna yönelik hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu ile sınırlı tutulmuştur.

Araştırmanın Yöntemi

Bu başlık altında, çalışmanın problemi ve amacına uygun olarak yararlanılan yöntemden ve araştırma sürecinden bahsedilmektedir. Bu bağlamda ilk önce araştırmanın yönteminden bahsedilmekte, ardından da sırasıyla çalışma grubu, veri toplama tekniği ve araçları, veri toplama süreci ve son olarak veri analizi ile ilgili bilgilere yer verilmektedir. Bu çalışmada Türkiye'de yeni dini hareketlere katılan bireylerin üyeliğini etkileyen faktörlerin tespit edilerek durumun incelenmesi amaçlandığından nitel yöntemler tercih edilmiştir. Ayrıca bu çalışmada nitel yöntemlere müracaat edilmesinin bir diğer sebebi az sayıda kişi ve duruma odaklanarak daha detaylı bilgiye ulaşma isteği olmuştur. Nitel araştırmalarda olduğu gibi bu çalışmada da görüşme ve doküman analizi gibi veri toplama yöntemleri kullanılmıştır.³

Araştırma Deseni: Nitel araştırmalar incelendiğinde kullanılan desenlerin birbirinden keskin çizgilerle ayrılmadığı görülebilmektedir. Bu durum bir

³ Bk. Ali Yıldırım - Hasan Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2021), 36-37.

araştırmada gerektiğinde birden fazla desenin kullanılabilmesine imkân tanımaktadır. Nitekim bu araştırmada da konuya uygun olarak durum çalışması deseneninden yararlanılmıştır.

Araştırmada mevcut durum olduğu gibi ortaya konulmaya çalışılırken konunun derinlemesine incelenmesi de hedeflendiği için durum çalışması deseni tercih edilmiştir. Zira güncel bir olguyu kendi gerçek yaşam çerçevesi içerisinde ele alan durum çalışmalarında, niçin ve nasıl soruları ekseninde derinlemesine bir analiz yapılmaya çalışılmaktadır.⁴ Araştırmaya konu edilen durumun detaylı bir şekilde ortaya konulabilmesi için Yehova'nın Şahitleri üyesi kişilerin aileleri ve sosyal hayattaki diğer çevreleriyle olan ilişkileri de ele alınmıştır.

Çalışma Grubu: Araştırmanın çalışma grubunu Yehova'nın Şahitleri üyesi 6 kadın, 6 erkekten oluşan 12 kişi oluşturmaktadır. Çalışma grubunun seçilmesi aşamasında amaçlı örnekleme yöntemlerinden *maksimum çeşitlilik* yöntemi kullanılmıştır. Çalışma grubunu meydana getiren bireylerin çeşitliliğini yansıtmak ve araştırma problemine ilişkin görüş farklılıklarını belirleyebilmek için öncelikle maksimum çeşitlilik örneklemeyle katılımcıların farklı nitelikleri belirlenmiştir. Amaç Yehova'nın Şahitleri üyeleri arasından, görece olarak küçük ama çeşitliliği maksimum derecede yansıtabilecek bir örneklem grubu oluşturmaktır. Böyle bir örnekleme oluşturmak için farklı nitelik ve ölçütlerin belirlenmesi gerekmektedir. Dolayısıyla bu araştırmada da söz konusu çeşitliliğin mümkün olduğunca sağlanabilmesi adına bireyleri cinsiyetleri, eğitim durumları, meslekleri ve sosyo-ekonomik durumları baz alınmıştır.

Çalışma grubunun seçilmesinde gönüllülük esas alınmıştır. İletişime geçilen bazı Yehova'nın Şahitleri güvenlik endişesi gerekçesiyle görüşmeyi kabul etmemiştir. Kabul eden 12 kişiyle görüşme yapılmıştır. Görüşme yapılan kişilerin gerçek isimleri çalışmamızın herhangi bir yerinde zikredilmemiş olup her biri için ayrı rumuz isimler belirlenerek kullanılmıştır.

Görüşmeyi kabul eden 12 kişiye ait bazı bilgiler Tablo 1'de verilmiştir.

⁴ Yıldırım - Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, 301-310.

Tablo 1. Araştırmanın Çalışma Grubuna Dair Bazı Bilgiler

No	Rumuz	Yaş	Cinsiyet	Medeni Durum	Eğitim Durumu	Meslek	Sosyo-Ekonomik Durum
1	Burcu	51	Kadın	Dul	Üniversite	İngilizce Tercümanlık /Öğretmen	Orta
2	Mert	75	Erkek	Evli	Üniversite	İstatistikçi/Emekli	Orta
3	Aslı	52	Kadın	Evli	Lise	Emekli	Orta
4	Okan	35	Erkek	Evli	Üniversite	BilişimUzmanı	Orta
5	Veysel	57	Erkek	Bekar	Lise	İnşaat Ustası	Orta
6	Ziya	37	Erkek	Evli	Üniversite Terk	DernekÇalışanı	Orta
7	Seda	36	Kadın	Bekar	Üniversite	Turist Rehberi	Orta
8	İrem	63	Kadın	Evli	Lise	Banka Emeklisi	Orta
9	Demet	38	Kadın	Bekar	Üniversite	Mimar	Ortanın Üstü
10	Yılmaz	45	Erkek	Evli	Üniversite	Matematikçi	Orta
11	Ezgi	34	Kadın	Bekar	Lise	Pastanede Çalışıyor	Orta
12	Burak	34	Erkek	Evli	Üniversite	Yazılımcı	Düşük

Tabloda görüldüğü üzere araştırmamıza katılan Yehova'nın Şahitleri üyelerinden yedisi 34-45, beşi 51-75 yaş arası bireylerden oluşmaktadır. Bu kişilerin cinsiyetleri incelendiğinde 6'sının kadın, 6'sının erkek olduğu görülmektedir. Medeni durumları incelendiğinde 4'ünün bekar, 7'sinin evli, 1'inin de boşanmış olduğu anlaşılmaktadır. Eğitim durumları incelendiğinde 5'inin lise, 7'sinin ise üniversite mezunu olduğu tespit edilmektedir. Ekonomik durumları incelendiğinde ise 1'inin düşük, 10'unun orta, 1'inin ortanın üzerinde gelire sahip olduğu belirlenmektedir.

Veri Toplama Tekniği ve Aracı: Bu araştırmada veri toplama tekniklerinden biri olarak literatür taramasına başvurulmuştur. Araştırılmak istenen olgu ya da olaylar hakkında bilgiler içeren yazılı kaynakların görülmesini sağlayan bu teknik hem araştırmanın birinci ve ikinci bölümlerinin oluşturulmasında hem de üçüncü bölümde bulguların yorumlanmasında

kullanılmıştır. Bu bağlamda konuyla bağlantılı olabilecek kitap, makale, bildiri, tez gibi çalışmalar incelenmiştir. Araştırmada kullanılan bir diğer veri toplama tekniği ise görüşmedir. Kişilerin neyi, neden düşündüklerini; ne tür duygu ve tutumlara sahip olduklarını; davranışlarını hangi etkenlerin yönlendirdiğini ortaya çıkarmayı hedeflediği için bu teknikten yararlanılmıştır. Görüşme türleri arasında ise ek araştırmacıya esneklik sağlaması gerekse katılımcılardan sistematik bilgi elde edilmesine imkân tanınmasından hareketle yarı yapılandırılmış görüşme formu⁵ tercih edilmiştir.

Araştırmanın temel problemi ve deseninden hareketle bu çalışmada, araştırmacı tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Görüşme formunun oluşturulması aşamasında ilk olarak literatür taraması yapılarak soru havuzu oluşturulmuştur. Ardından uzman (1 Doç. Dr., 2 Dr. Öğretim Üyesi) görüşüne başvurulmuştur. Sürecin sonunda form 10 sorudan oluşacak şekilde yeniden düzenlenmiş ve nihai halini almıştır. Görüşmelerde veri kaybının önüne geçmek amacıyla, ses kayıt cihazı kullanılmıştır.

Veri Toplama Süreci: Yeni dini hareket katılımcılarının üyeliğini etkileyen faktörlerin neler olduğuna yönelik durumun ortaya konulmasında, Yehova'nın Şahitleri'ne mensup 12 kişi ile yarı yapılandırılmış görüşme yapılmıştır. Yapılan bu çalışma öncesinde Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Etik Kurulu'ndan izin alınmıştır ve uygulama gerçekleştirilmiştir.

Yarı yapılandırılmış görüşme sorularının hazırlanma ve uygulanma sürecinde şu adımlar takip edilmiştir:

- Alan yazın taraması yapılarak YDH katılımcılarının üyeliğini etkileyen faktörler ve bu faktörlerin kapsamı belirlenmiştir.
- Alan yazından elde edilen bilgiler sonucunda belirlenen ölçütler esas alınarak ham soru havuzu hazırlanmıştır.
- Hazırlanan taslak formların kapsam geçerliliğini belirlemek için alan uzmanlarına gönderilerek geri dönüş alınmıştır. Alınan geri dönüşler çerçevesinde alan uzmanıyla 10 soruluk yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanmıştır.

⁵ Yıldırım- Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, 130-143.

- Hazırlanmış olan yarı yapılandırılmış görüşme formu ile pilot uygulama yapmak amacıyla iki kişiyle görüşme yapılmıştır. Bu görüşmeler yazıya geçirilmemiştir.
- Katılımcılar ile gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış görüşmeler esnasında, gerekli izinler alınarak görüşmeler ses kayıt cihazı ile kayıt altına alınmıştır. Kayıt altına alınan görüşmeler daha sonra deşifre edilmiş ardından temalara tasnif edilmiştir.
- Deşifre edilen görüşmeler herhangi bir hatanın oluşmasını önlemek adına yüksek lisans öğrencisi tarafından kontrol edilmiştir.
- Deşifre edilen veriler kodlar üzerinden tematik olarak tasnif edilmiş.
- Elde edilen veriler ışığında bulgular ve sonuç kısmı kaleme alınmıştır.

Verilerin Analizi: YDH katılımcılarının üyeliğini etkileyen faktörlerin neler olduğuna yönelik yapılan görüşmeler kapsamında Yehova'nın Şahitleri mensuplarıyla iletişime geçilmiş, görüşmeyi kabul eden bireyler ile yapılan görüşmeler ses kayıt cihazıyla kaydedilmiştir. Elde edilen verilerin analizi sürecinde ilk olarak görüşme yapılan kişilerin isimleri metin içerisinde akıcılık sağlanması açısından cinsiyeti yansıtacak şekilde kodlanmıştır. Bununla birlikte görüşme yapılan hiçbir bireyin ismi, rumuz olarak kullanılmamıştır.

Elde edilen verilerin çözümlenmesinde içerik analizi yapılmıştır. Veriler bu doğrultuda ilk olarak bilgisayar ortamında yazıya geçirilmiş, ardından okunarak üç ana tema altında tasnif edilmiş ve böylece yorumlanabilir hâle getirilmiştir.

1. YENİ DİNİ HAREKETLER VE ÜYELİK SÜREÇLERİ

Yeni dini hareketler (YDH) tabiri büyük oranda yirminci yüzyılın ikinci yarısından sonra ortaya çıkan, geleneksel dinlere meydan okuyarak onların yerini almaya çalışan ve alternatif bir yaşantı vaadinde bulunan felsefî ve manevî oluşumları ifade etmek için kullanılmaktadır. Özellikle II. Dünya Savaşı'ndan sonra güçlenerek artan bu hareketlere⁶ Adidam, Ananda Marga, Aum Shinrikyo, Branch Davidian, Cennetin Kapısı, Falun Gong, Hare Krishna, Kazananlar Şapeli, Moonculuk, Mormonlar, Reiki, Sayentoloji, Tanrı'nın Çocukları, Transandantal Meditasyon, Yehova'nın Şahitleri vb. çok sayıda örnek verilebilir.⁷ Dünyanın farklı bölgelerinde ortaya çıkarak yayılan ve sayıları binlerle ifade edilen bu tür oluşumlar faaliyet yürütmeye başladıkları ilk andan itibaren sıra dışı inanç ve uygulamaları, üye kazanma yöntemleri, marjinal tutum ve yaklaşımları gibi çeşitli hususlar açısından dikkatleri üzerine çekmeyi başarmıştır.

Bu bölümde öncelikle YDH'lerin tanımı ve tarihsel gelişimleri ile ilgili bazı bilgilere yer verilecektir. Ardından söz konusu dinsel gruplara katılım süreci ve üye profilleri üzerinde durulacaktır. Daha sonra yeni dini hareketlere ilişkin araştırmalarda ortaya konulan din değiştirme teorilerine atıfta bulunularak bu tür hareketlerin üye kazanabilmek için başvurdukları stratejilerden bahsedilecektir. Son olarak söz konusu oluşumların Türkiye'deki tarihsel gelişimi ana hatlarıyla özetlenmeye çalışılacaktır.

1.1. Yeni Dini Hareketlerin Tanımı, Tarihçesi ve Temel Özellikleri

Batı'daki literatürde “new religious movements” (NRM) şeklinde karşılık bulan yeni dini hareketler tabiri, ilk olarak Harold W. Turner (1911-2002) tarafından kullanılmış, 1970'li yıllardan itibaren de akademik çevrelerde ilgi

⁶ Vejdi Bilgin, “Çağdaş Bir Fenomen: Yeni Dini Hareketler”, *Din Sosyolojisi*, ed. Mehmet Bayyığıt (Konya:Palet Yayınları), 305-306.

⁷ Burada ismi geçen hareketler hakkında bilgi için bk. Süleyman Turan – Emine Battal, *Yeni Dini Hareketler Ansiklopedisi* (İstanbul: Okur Akademi, 2020).

görmüştür.⁸ YDH'lerle ilgili gerek ülkemizdeki gerekse Batı'daki literatür incelendiğinde söz konusu oluşumlara “yeni dinler”, “sekt”, “kült”, “yıkıcı kültürler”, “zararlı örgütler”, “yeni dindarlık biçimleri”, “yeni dini akımlar”, “milenyum tarikatları”, “kült grupları”, “kıyamet tarikatları” ve “yeniçağ dinleri” gibi farklı isimlerle atıfta bulunulduğu görülmektedir.⁹ Bunların yanı sıra birçoğunun hedef kitlesinde büyük oranda gençlerin yer almasından dolayı “gençlik dinleri” ya da “gençlik tarikatları” olarak tanımlandıkları da bilinmektedir.¹⁰ Bütün bu nitelendirmeler arasında yeni dini hareketler terimi, diğerlerine nazaran daha nesnel ve kuşatıcı bir nitelik taşıdığından yaygın bir kabul görmüştür.¹¹ Neticede YDH'ler, 1950'lerden sonra dünyanın farklı yerlerinde ortaya çıkmaya başlayan, 1970'li yıllarda önem kazanan ve 1980'lerde durağanlaşmakla birlikte son yıllarda tekrar yükselişe geçen eklektik ve senkretik dini yapıları ifade etmek için kullanılan çerçeve bir tabir olmuştur.¹² Bu noktada bir hususa daha işaret edilebilir. Yukarıda ifade ettiğimiz üzere yeni dini hareketler kavramı ile bilhassa yirminci yüzyılın ikinci yarısından sonra ortaya çıkan oluşumlara işaret edilmektedir. Bununla birlikte YDH'lerin tarihlendirilmesi konusunda araştırmacılar arasında bir fikir birliği bulunmamaktadır. Zira bazı araştırmacılar II. Dünya Savaşı'ndan sonra ortaya çıkan oluşumları, diğer bazıları ise Hristiyan Bilimi (1879), Mesih İsa'nın Son Gün Azizleri Kilisesi (1831), Yehova'nın Şahitleri (1879) gibi daha eski tarihli yapılanmaları da YDH'lerin kapsamına dahil etmektedir.¹³

⁸ Ali Rafet Özkan, “Yeni Dini Hareketlerin Ortaya Çıkış Sebepleri ve Temel Karakteristikleri”, *Nedenleri ve Niçinleriyle Yeni Dini Hareketler*, ed. Süleyman Turan - Faruk Sancar (İstanbul: Okur Akademi, 2018), 27.

⁹ M. Ali Kirman, “Yeni Dini Hareketleri Tanımlama Problemi ve Tipolojik Yaklaşımlar”, *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 3/4 (2003), 28.

¹⁰ Lorne L. Dawson, “Introduction”, *Cults and New Religious Movements*, ed. Lorne L. Dawson (Oxford: Blackwell Publishing, 2003), 1-2; Ali Rafet Özkan, *Kıyamet Tarikatları* (İstanbul: IQ Kültür Sanat yayıncılık, 2006), 13-15.

¹¹ Süleyman Turan – Emine Battal (ed.), “Giriş”, *Yeni Dini Hareketler Ansiklopedisi* (İstanbul: Okur Akademi, 2020), 11.

¹² Eileen Barker, *New Religious Movements: A Practical Introduction* (London: HMSO Publications, 1992), 9; Özlem Uluç, *Yeni Dini Hareketler* (İstanbul: Yarı Yayınları, 2013), 105.

¹³ George D. Chryssides, *Historical Dictionary of New Religious Movements* (Maryland: Scarecrow Press, 2012), 1-6; Mehmet Ali Kirman, *Yeni Dini Hareketler Sosyolojisi* (Ankara: Birleşik Yayınevi, 2010), 104-105.

Üyelerine alternatif bir maneviyat sunma iddiasında bulunmalarından dolayı “dini” olarak nitelendirilen bu hareketler, büyük çoğunluğunun II. Dünya Savaşı’ndan sonra ortaya çıkmasına atıfla da “yeni” olarak vasıflandırılmaktadır. Ancak her ne kadar “yeni” olarak betimlenseler de söz konusu oluşumların önemli bir kısmının aslında geleneksel dinlerin içinden çıktıkları, onların öğreti ve uygulamalarından yararlandıkları bilinmektedir. Geleneksel dinlerden beslenerek varlık göstermeye başlayan hareketler incelendiğinde bir kısmının ayrı bir grup ya da din kimliği kazanmada başarılı olduğu görülmektedir. Buna karşın yeni birtakım uygulamalar geliştirmekle birlikte ana yapıdan ayrılmayan veya ayrılamayan gruplara da rastlanmaktadır.¹⁴

Alternatif din arayışlarının geçmişe doğru izi sürüldüğünde XVI. yüzyılda Avrupa’da başlayan rönesans ve reform dönemlerine kadar geri gidilebilir. Bununla birlikte alternatif dini anlayışların temellerinde daha ziyade bilimsel, siyasi, ekonomik, kültürel ve toplumsal gelişmelerin yattığı görülebilir. Zira söz konusu gelişmeler insanların din algısı ve anlayışının değişmesinde de rol oynamış ve bu durum yeni anlayışların ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Bilindiği üzere Katolik Kilise, Orta Çağ’da bütün alanlarda hâkimiyetini sürdüren bir kurum olmuştur. Ancak sonraki dönemlerde yaşanan gelişmeler güç dengelerini değiştirmiş, dolayısıyla da Kilise eski otoritesini kaybetmeye başlamıştır.¹⁵ Geleneksel toplum yapısı ve düzeninde meydana gelen değişimler ve buna bağlı olarak hâkim dinî otoritenin zayıflaması, din anlayışında köklü değişimleri beraberinde getirmiştir.

YDH’lerin oluşmasında ve gelişiminde, toplumsal ve kültürel değişim dışında çeşitli dinamiklerin de etkisi bulunmaktadır. Bu bağlamda bireycilik, sübjektivizm, küreselleşme, çoğulculuk, modernizm, sekülerleşme, kayıtsızlık, aşınmışlık, hazcılık, materyalist hayat tarzından memnun olmama gibi çeşitli faktörlere atıfta bulunulabilir.¹⁶ Neticede çeşitli faktörlerin değişen oranlardaki etkisiyle geleneksel yapılardan farklı, marjinal inanç ve uygulamalarıyla kendinden söz ettiren binlerce hareket dünyanın farklı yerlerinde varlık

¹⁴ Turan - Battal, “Giriş”, 11.

¹⁵ Uluç, *Yeni Dini Hareketler*, 9.

¹⁶ Kirman, *Yeni Dini Hareketler Sosyolojisi*, 16-17; Turan - Battal, “Giriş”, 11.

göstermeye başlamıştır. Nitekim YDH'ler üzerine yaptığı araştırmalarla tanınan Eileen Barker, çeşitli kaynakları referans göstererek birtakım sayısal verilere dikkat çekmektedir. Bu bağlamda Barker, Avrupa'da iki bin, ABD'de ise binin üzerinde hareketin bulunduğunu ifade etmektedir. Barker ayrıca Japonya'daki hareketlerin sayısının sekiz yüz ile birkaç bin arasında değiştiğinden; Amerika, Asya, Afrika ve Pasifik'teki yerli kabileler arasında ise on bin civarında grubun bulunduğu bahsetmektedir.¹⁷

YDH'lerin sayısındaki bu fazlalık, söz konusu yapılanmaların kökenleri, inanç sistemleri, ibadet ve ritüelleri, yaşam tarzları, organizasyon yapıları, ahlaki ve manevi gelişim yöntemleri, üyeleri, toplum ve dünyayla kurdukları ilişki biçimi gibi birçok husus açısından da oldukça geniş çaplı bir çeşitliliği de beraberinde getirmiştir. Bu durum, söz konusu oluşumların çeşitli başlıklar altında sınıflandırılmasına zemin hazırlamıştır.¹⁸ Bu renkli görünüm öte yandan YDH'lerin tamamı için geçerli, kuşatıcı özellikler tespit etmenin önünde zorlu bir eşik olarak durmaktadır. Ancak bu durumun söz konusu gruplarla ilgili bir takım ortak noktalardan bahsetmeyi bütünüyle engellediği de söylenemez. Nitekim konuya ilişkin kaynaklar incelendiğinde hepsi için kuşatıcı olmamakla birlikte söz konusu gruplarda karşılaşılan bir takım ortak özelliklerden bahsedildiği görülmektedir. Bu özelliklerden bazılarını şu şekilde sıralamak mümkündür:

- YDH'lerin birçoğu, farklı din ve geleneklerden alınan çeşitli ilke ve uygulamalar üzerine temellendirilmiş senkretik inanç sistemleridir.
- YDH'lerin en tepesinde karizmatik bir lider bulunmaktadır. Yeni dini

¹⁷ Eileen Barker, "New Religious Movements: Their Incidence And Significance", *New Religious Movements: Challenge and Response*, ed. Bryan Wilson - Jamie Cresswell (New York: Routledge, 1999), 16.

¹⁸ Yeni dini hareketlerin kökenini dikkate alarak yapılan tasnif için bkz. Lorne L. Dawson, "New Religious Movements", *The Blackwell Companion to the Study of Religion*, ed. Robert A. Segal (Oxford: Blackwell Publishing, 2006), 372; Frederick Bird, "The Pursuit of Innocence: New Religious Movements and Moral Accountability", *Sociological Analysis* 40/4 (1979), 336-338. Yeni dini hareketlerin dünya ile ilişkileri açısından yapılan sınıflandırma için bkz. Roy Wallis, "Three Types of New Religious Movements", *Cults and New Religious Movements*, ed. Lorne L. Dawson (Oxford: Blackwell Publishing, 2003), 36-58; YDH'lerin şiddet karakterleri açısından tasnifi için bkz. Catherine Wessinger, "New Religious Movements and Violence", *Introduction to New and Alternative Religions in America*, ed. William M. Ashcraft - Eugene V. Gallagher (London: Greenwood, 2006), I:168-181; Yeni dini hareketlerin taraftarlarına göre yapılmış bir tasnifi için bkz. Frederick Bird, "The Pursuit of Innocence: New Religious Movements and Moral Accountability", *Sociological Analysis*, XL/4 (1979), 336.

hareketlerde karizmatik dini liderlerin mutlak hakikati getirdiğine inanılmaktadır. Bazı gruplarda ayrıca liderlerin olağanüstü güçlere sahip olduğu düşünülmektedir. Bu tür durumlar liderlere takipçileri üzerinde sınırsız bir otorite yetkisi sunmaktadır.

- YDH'ler geleneksel dinlerin, dini kurumların ve toplumsal düzenin bozularak etkisini yitirdiği, dolayısıyla da yenilenmeleri gerektiği iddiasındadırlar. Bu düşünce doğrultusunda yeni bir dünya düzeni ve dini oluşturdukları ya da oluşturacakları fikriyle hareket ederler.
- YDH'ler çoğu zaman kendilerini aile ve diğer geleneksel sosyal kurumların yerine koymaktadırlar. Bu doğrultuda üyelerinden mutlak bir sadakat, bağlılık ve itaat beklemektedirler.
- Genelde kurtuluşun çok zor olduğuna inanmaktadırlar. Dünyevi ve uhrevi kurtuluşun sadece kendileri tarafından sunulan reçetelerin uygulanması durumunda gerçekleşeceğini savunmaktadırlar.
- YDH'lerin çoğu kıyametin çok yakın bir zamanda gerçekleşeceğini inancını benimsemektedir. Bu düşüncenin bir yansıması olarak bu tür grupların önemli bir kısmında dünyanın hızla sona doğru yaklaştığını vurgusu öne çıkmaktadır.
- YDH'lerin birçoğu, içinde doğdukları ana dinin kutsal kitaplarına eş değer, hatta daha üstün gördükleri ayrı kutsal metinlere sahiptir.
- Halihazırda geldiği kabul edilen ya da geleceğine inanılan bir mesih anlayışı söz konusudur.
- Birçoğunda üyeler yeni kural, ilke ve kimliklerin dayatıldığı toplumsal bir öğrenme sürecine tabi tutulmaktadır.
- Birçoğunda sırlı ve gizemli bir atmosfer ön plana çıkmaktadır.¹⁹

Batı kültürünün son yarım asırlık sürecine damgasını vuran YDH'lerin bir kısmı mahalli özellikler sergilemekle birlikte diğer bir kısmı gerçekleştirmiş olduğu misyonerlik faaliyetleri sayesinde ortaya çıktıkları yerle sınırlı kalmamış,

¹⁹ Yeni dini hareketlerin özellikleri ile ilgili olarak bk. Özkan, "Yeni Dini Hareketlerin Ortaya Çıkış Sebepleri ve Temel Karakteristikleri", 38-43; Kirman, *Yeni Dini Hareketler Sosyolojisi*, 60-64; Süleyman Turan, *Abusionem: Yeni Dini Hareketlerin İstismar Dünyası* (İstanbul: Okur Akademi, 2022), 28-31.

dünya çapında yaygınlık kazanabilmiştir. Bilhassa Asya ve Afrika kökenli hareketler, ortaya çıktıkları bölgelerden Avrupa, İngiltere ve ABD'ye doğru ilerlemiştir. Bunlar arasından özellikle ABD, birçok YDH için bir cazibe merkezi olarak görülmektedir. Kaldı ki binlerce dinî grup, hareket ve cemaati barındırması yönüyle ABD, bir "dinler panayırı" olarak nitelendirilmektedir.²⁰ Avrupa'da ise Fransa, Almanya, İngiltere başta olmak üzere diğer Batı, Kuzey ve Orta Avrupa ülkeleri yeni dinî akımların faaliyet alanında yer almaktadır. Bunların yanı sıra Rusya ile bağımsızlığını elde etmiş olan Türk Cumhuriyetleri de yine YDH'lerin misyonerlik faaliyetleri için önemli alanlar arasındadır.²¹

1. 2.Yeni Dini Hareket Üyelerinin Sosyal Profilleri

Yeni dini hareketlerle ilgili cevabı en fazla merak edilen sorulardan biri bu tür gruplara kimlerin katıldığı olmuştur. YDH'lere üye olanlar konusunda Batı'da yapılan çalışmalar farklı bulgular paylaşmaktadır. Bu bağlamda bazı araştırmalarda YDH'lere üye olanların daha ziyade genç, idealist ve kurnaz hareket liderleri tarafından kandırılan saf insanlar olduklarına işaret edilmektedir. Bazı başka çalışmalar ise katılımcıların genellikle topluma uyum sağlayamayan ve hareketin yaşam tarzını sığınabilecekleri güvenli bir liman olarak gören ezik kişiler olduklarından bahsetmektedir.²² Bunların yanı sıra YDH'lere katılan kişilerin yoksunluk, yabancılaşma, dini meselelerle uğraşma ve kişisel bunalım tecrübesi gibi birtakım özellikler taşıdıklarını gösteren araştırmalar da bulunmaktadır.²³

²⁰ Ali Rafet Özkan, "Seküler Dindarlık Biçimleri; Yeni Dini Hareketler", *Dinler Tarihi Araştırmaları* (Ankara: Dinler tarihi Derneği Yayınları, 2008) IV, 307.

²¹ Yehova'nın Şahitleri'nin çeşitli Türk devletlerindeki faaliyetleri için bk. İsakhan Süleimanov, *Yehova Şahitleri'nin Azerbaycan'daki Faaliyetleri* (Rize: Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2021); Maisalbek Tagaev, *Kırgızistan'da Yehova Şahitleri* (Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2014).

²² Lorne L. Dawson, "Who Joins New Religious Movements and Why: Twenty Years of Research and What Have We Learned?", *Cults and New Religious Movements*, ed. Lorne L. Dawson (Oxford: Blackwell Publishing, 2003), 118.

²³ John A. Saliba, "Disciplinary Perspectives on New Religious Movements: Views from the Humanities and Social Sciences", *Teaching New Religious Movements*, ed. David G. Bromley (Oxford: Oxford University Press, 2007), 42.

YDH'lere katılanların özellikleri ile ilgili çalışmalar kapsamında Barker'ın tespitlerine de burada yer verilebilir. Barker, 4 tip üye profiline işaret etmektedir. Bunlar: i) Hayatlarını tamamen harekete adayanlar, ii) haftalık olarak düzenlenen ibadet veya program için hareketin merkezine gelen üyeler, iii) genel olarak bir yeni dini hareketin inanç ve ibadetlerini kabul eden, fakat derin ve güçlü bağları olmayan sempatizan ya da aday üyeler, iv) bazı durumlarda aktif üye, diğer bazı zamanlarda ise harekete bağlılığı tam onaylanmayan kişilere davranıldığı gibi muamele gören üyeler.²⁴ Bütün bu ifadeler temelde YDH'lere katılanlar hakkında genel geçer bir sosyal profil oluşturmanın zorluğunu göstermektedir. Bununla birlikte araştırmaların konu ile ilgili önemli ipuçları sağladığı da göz ardı edilmemelidir. Bu bağlamda YDH'lere üye olan insanların yaş, eğitim, sosyal sınıf, cinsiyet ve dini geçmiş gibi özellikleri ile ilgili birtakım tespitlere yer verilebilir.

YDH'lere katılanların yaş aralığıyla ilgili çalışmalara bakıldığında, genellikle genç bir nüfusa işaret edildiği görülmektedir. Barker, yapmış olduğu bir alan araştırmasında, Britanya'da *Moon Tarikatı*'na üye olanların yarısının 21-26 yaş aralığındaki gençlerden oluştuğu ve gruba katılanların yaş ortalamasının 23 olduğu sonucuna ulaşmıştır. Rochford'un *Hare Krishna* üyeleri üzerine yapmış olduğu bir araştırma da benzer sonuçlar ortaya koymaktadır. Buna göre Hare Krishna üyelerinin yüzde 56'sından fazlası 20-25 yaş aralığındadır. Dahası üyelerin yüzde 50'sinin gruba katılımı 21 yaşından önce gerçekleşmiştir.²⁵ *Sayentoloji Kilisesi* de genellikle 21-30 yaş aralığındaki kişiler tarafından tercih edilmesine istinaden genç nüfusa sahip hareketler arasında zikredilebilir.²⁶ Bu ve benzeri bulgular YDH'lerin büyük oranda gençler tarafından oluşturulduğuna işaret etmektedir. Nitekim Lorne L. Dawson da Y D H üyelerinin yüzde 68'inin 34, yüzde 88'inin ise 44 yaş altında olduğunu dolayısıyla da bu tür yapılanmalara daha ziyade gençler tarafından ilgi gösterildiğini dile getirmiştir.²⁷ Bunların

²⁴ Eileen Barker, "New Religious Movements: Their Incidence and Significance", *New Religious Movements: Challenge and Response*, ed. Bryan Wilson & Jamie Creswell (New York: Routledge, 1999), 17.

²⁵ Eileen Barker, *The Making of a Moonie: Choice or Brainwashing* (Oxford: Blackwell Publishing, 1984), 206.

²⁶ David G. Bromley - Mitchell L. Bracey, "Scientology Kilisesi: Bir Sözde Din", çev., Zehra Sezal, *KSÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi* VII (2006), 188-189.

²⁷ Dawson, "Who Joins New Religious Movements and Why", 122.

haricinde bazı araştırmalarda istisnai birtakım durumlara da atıfta bulunulmaktadır. Bu bağlamda Barker, harekete harcanılan emek ve zaman göre üyelik seviyelerinin değiştiğinden bahsetmektedir. Buna göre üyelerinden bütün vaktini ve enerjisini harekete harcamasını bekleyen gruplar doğal olarak daha çok gençlere, buna karşın mensuplarından bire bir hizmetten ziyade aidat veya maddi yardım talep edenler ise daha yaşlı kişilere yönelmektedir. Hatta bazı hareketlerin bilhassa yaşlı ve kimsesiz kişileri tercih ettiği bilinmektedir. Bunun ardındaki en temel motivasyon bu kişilerin yalnızlığından yararlanarak mal varlıklarını ve miraslarını ele geğirme düşüncesidir.²⁸

YDH üyeleri ile ilgili araştırmaların bir başka odağını katılımcıların cinsiyeti oluşturmaktadır. YDH’lerdeki kadın ve erkek oranına ilişkin araştırmalarda farklı bulgulara rastlanmaktadır. Bu bağlamda bazı araştırmacılar tarafından YDH’lerde kadınların oranının erkelerden daha fazla olduğu ileri sürölmektedir. Hatta üyeleri arasında kadınların ön plana çıkmasından dolayı “kadın dinleri” olarak nitelendirilen grupların varlığı bilinmektedir. 1848 yılında Amerika’da filizlenen *Spiritüalizm*, Helena P. Blavatsky’nin kurucuları arasında yer aldığı *Teosofi*, 1876 yılında Mary Barker Eddy öncölüğünde gelişmeye başlayan *Hristiyan Bilimi* ve yine on dokuzuncu yüzyılın ortalarında Emma Curtis Hopkins’in düşünceleri etrafında şekillenen *Yeni Düşünce* bu hareketlere örnek olarak verilebilir.²⁹ Ayrıca Bryan Wilson ve Karel Dobbelaere’in araştırma bulguları da YDH’lerde kadın oranının daha fazla olduğu yönündedir. Buna göre *Nichiren Shoshu* hareketi üyelerinin yüzde 59’unu kadınlar oluşturmaktadır. Rochford ve arkadaşlarının *Rajneesh Hareketi* üyeleri üzerinde yapmış olduğu araştırma ise kadınların oranının yüzde 50’den fazla olduğunu belirtmektedir. Bu son bulgular, diğerlerine oranla YDH üyelerinin cinsiyet oranları arasında çok az bir fark bulunduğunu ortaya koymaktadır.³⁰

²⁸ Barker, *New Religious Movements*, 15.

²⁹ Kirman, *Yeni Dini Hareketler Sosyolojisi*, 84; Dawson, “Who Joins New Religious Movements and Why”, 123.

³⁰ Bryan Wilson - Karel Dobbelaere, *A Time to Chant: The Soka Gakkai Buddhists in Britain* (Oxford: Clarendon Press, 1994), 42-43; Carl Latkin vdę., “Who Lives in Utopia? A Brief Report on Rajneeshpuram Research Project”, *Sociological Analysis* 48/1 (1987), 75.

Buna karşın YDH’lerde erkek oranının daha yüksek olduğu tespitinde bulunan çalışmalar da söz konusudur. Örneğin Roy Wallis, *Sayentoloji Kilisesi* mensuplarının %59’unun erkek olduğunu belirtmektedir.³¹ Yine Barker, İngiltere’deki Moon Tarikatı üyelerinin üçte ikisinin erkeklerden oluştuğu sonucunu paylaşmaktadır.³² Öte yandan bazı araştırmacılar ise inceledikleri gruplarda kadın ve erkek üye sayılarının birbirine çok yakın olduğunu belirlemiş, buradan hareketle de kadınların ya da erkeklerin oranlarının birbirinden fazla oluşuna dair kesin bir sonuç ortaya konulamayacağını ileri sürmüştür.³³ Verilen bulgu ve bilgilerden hareketle YDH’lere katılımı cinsiyetin güçlü bir etken olmadığı sonucuna ulaşılabilir.³⁴

YDH’lere üye olanların profilleri ile ilgili tartışmalarda üzerinde durulan bir başka husus sosyal sınıf ve eğitim durumlarıdır. Konuya ilişkin olarak Dawson, farklı araştırmacıların ulaştığı sonuçlara atıfta bulunmaktadır. Bu bağlamda Dawson; Sayentoloji, Moon Tarikatı, Hare Krishna gibi bazı yapılanmalarda üyelerinin sosyoekonomik bakımdan genel olarak üst sınıfta yer alan bireylerden meydana geldiği ve bu hareketlerde sosyoekonomik durumu alt seviyede olan kişilerin oranının çok az olduğuna işaret etmektedir.³⁵ Eğitim seviyesindeki yüksekliğinin YDH üyelerin sosyal statülerini şekillendirdiği de söylenebilir. Zira YDH’lere üye olanların genellikle orta ve üst sınıflardaki bireylerden oluştuğu görülmektedir.³⁶

Yeni dini hareketlere katılanların özellikleri konusunda son olarak üyelerin dini geçmişleri konusundaki tartışmalara yer verilebilir. YDH’lere üyelik söz konusu olduğunda akla bu tür oluşumlara katılanların herhangi bir dini mensubiyetlerinin bulunup bulunmadığı ya da YDH’lerin hangi dine mensup insanları daha fazla cezbediği gibi sorular gelmektedir. Konuya ilişkin

³¹ Roy Wallis, *The Road to Total Freedom: A Sociological Analysis of Scientology* (New York: Columbia University Press, 1977), 165.

³² Barker, *The Making of a Moonie*, 206.

³³ E. Burke Rochford, *Hare Krishna in America* (New Brunswick: Rutgers University Press, 1985), 123-148.

³⁴ Sema Nur Uzun, *Yeni Dini Hareketlerin Üye Kazanma Yöntemleri* (Rize: Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2016), 31.

³⁵ Dawson, “Who Joins New Religious Movements and Why”, 122.

³⁶ Dawson, “Who Joins New Religious Movements and Why”, 122; Barker, *New Religious Movements*, 14; Uzun, *Yeni Dini Hareketlerin Üye Kazanma Yöntemleri*, 32.

araştırmalar bu tür sorulara net cevaplar vermemekle birlikte bazı ipuçları sunabilmektedir. Bu doğrultuda ilk olarak Rodney Stark ve William S. Bainbridge'in hazırlamış olduğu rapora bakılabilir. Hristiyanlık özelinde hazırlanmış olan bu raporda kiliseye bağlı olmayan ya da daha özgürlükçü mezheplere mensup olan kişilerin YDH'lere katılmaya daha açık olduğu belirtilmektedir. Latkin ve arkadaşları *Rajneesh Hareketi* üyelerinin dini geçmişleri ile ilgili şu oranları paylaşmaktadır: %30 Protestan, %27 Roman Katolik, %20 Yahudi, %14 hiçbirisi, %3 Hindu veya Budist, %4 diğer.³⁷ *Hare Krishna* hareketinin Amerika'daki üyeleri üzerine bir araştırma yapan Rochford, söz konusu gruba katılan kişilerin daha önceden bir dine bağlı olduklarını belirtmektedir.³⁸ Buna karşın *Nichiren Shoshu* gibi büyük oranda daha önce herhangi bir dine mensup olmayan kişilerin yöneldiği gruplar da bulunmaktadır.³⁹ Verilen bilgilerden anlaşılabileceği üzere YDH'lere katılan kişilerin dini geçmişleri konusunda farklılıklar ortaya çıkmaktadır.

1. 3. Yeni Dini Hareketler ve Din Değiştirme Teorileri

Yeni dini hareketler ortaya çıktıktan sonra, bu tür gruplara katılanların sayısında yaşanan hızlı artış, dikkatleri din değiştirme olgusu üzerine çekmiştir. Söz konusu oluşumların bireylerin eski kimlik ve dünya görüşlerini bir kenara bırakmalarını sağlamadaki başarıları, YDH'lerin din değiştirme olgusu bağlamında incelenmesine yol açmıştır. İnsanların din değiştirerek YDH'lere üye olmasında etkili olan faktörler nelerdir sorusuna yönelik cevap arayışları çerçevesinde çeşitli teorilere atıfta bulunulmuştur. Söz konusu teoriler arasından öne çıkanları şu şekilde sıralamak mümkündür: i) Görelî Yoksunluk Teorisi, ii) Sosyal Ağ Teorisi, iii) Gençlik Bunalımı Teorisi, iv) Süreç Teorisi.⁴⁰

Din değiştirme kuramları arasında ismine yer verilen *görelî yoksunluk* (deprivation) kavramı, bireylerin kendilerinde fark ettikleri dezavantajlar

³⁷ Latkin vd. "Who Lives in Utopia?", 76.

³⁸ Rochford, *Hare Krishna in America*, 51-57.

³⁹ Dawson, "Who Joins New Religious Movements and Why", 122.

⁴⁰ Uzun, *Yeni Dini Hareketlerin Üye Kazanma Yöntemleri*, 37-43.

karşısında mahrumiyet duygusu yaşamalarını ifade etmektedir.⁴¹ Yaşanılan ekonomik, sosyal, ahlaki, manevi ve psikolojik yoksunluklar, bireyleri başka dinlere yönlendiren bir motivasyon işlevi görebilir. YDH'lerin ortaya çıktığı dönem göz önünde bulundurulduğunda, söz konusu gruplara katılmada etkili olan ana faktörlerden biri olarak görelî yoksunluk üzerinde durulmuştur. YDH'lerin oluşumu ve taraftar kazanmasını açıklamada görelî yoksunluk teorisine başvuran isimler arasında Stark ve Bainbridge zikredilebilir. Bu isimlere göre insanların YDH'lere yönelmesinde, mevcut dini gelenekleri ile yaşadıkları dünya arasında uyum bulamamalarının ya da bir eksiklik hissetmelerinin etkili olduğunu ifade etmektedir.⁴²

Sosyal ağ (social network) teorisi, YDH'lerin üyeleri ile kurulan yakın, samimi ve güçlü ilişkilerin din değiştirme ihtimalini arttırdığını savunmaktadır. Söz konusu hareketlerin üyeleriyle kurulan bağların, diğer insanlarla sahip olunan ilişkilerden kuvvetli olması durumunda din değiştirme çoğu zaman gerçekleşebilmektedir. Bu noktada yoksunluk duygusu yaşayanların, YDH üyeleri ile kurduğu güçlü ilişkilerin din değiştirme ihtimallerini kuvvetlendirebildiğine de atıfta bulunulabilir. Nitekim sosyal ağ teorisini savunanlar da yoksunluk teorisini tamamen reddetmemektedir. Onlar din değiştirme sürecinde mahrumiyetin ve sosyal problemlerin etkisini kabul etmekle birlikte birincil etkenin grup üyeleri ile kurulan sağlam sosyal ilişkiler olduğunun altını çizmektedir.⁴³

Gençlik Bunalımı (Youth Crisis) teorisine göre gençler, yetişkinlik bunalımına bir çözüm yolu olarak YDH'lere katılmaktadır. Zira YDH'ler evinden ve ailesinden ayrılmak isteyen, ancak kendi bireysel imkanlarıyla bunu sağlayacak gücü olmayan gençlere yeni bir ev ve aile sunmaktadır. Psikiyatrist Saul V. Levine'nin araştırma sonuçları gençli bunalımı teorisini destekler mahiyettedir. YDH'lere katılan 800'den fazla genç üzerinde araştırma yapan Levine, büyük çoğunluğunun yetişkinlik sonrası kimlik ve farklı bir benlik oluşturmak amacıyla

⁴¹ Mehmet Ali Kirman, *Din Sosyolojisi Terimleri Sözlüğü* (İstanbul: Rağbet Yayınları, 2004), 91.

⁴² Rodney Stark - William Sims Bainbridge, *The Future of Religion: Secularization, Revival and Cult Formation* (California: University of California Press, 1985) 131.

⁴³ Rodney Stark - William Sims Bainbridge, "Networks of Faith: Interpersonal Bonds and Recruitment to Cults and Sects", *American Journal of Sociology* 85/6 (1980), 1380; Uzun, *Yeni Dini Hareketlerin Üye Kazanma Yöntemleri* 39.

ebeveyn baskısından kurtulmaya çalıştığını tespit etmiştir. Bir diğer ifadeyle Levine'in bulgularına göre din değiştiren gençleri din değiştirmeyen akranlarından ayıran şey, aile kontrolünden kurtulmanın yolunu bulamamalarıdır.⁴⁴

YDH'lere katılımı açıklamak üzere geliştirilen yaklaşımlardan bir diğeri *süreç teorisi*'dir. Lofland ve Stark'ın Moon Tarikatı üzerinde yaptıkları inceleme sonucunda ortaya koydukları bu yaklaşıma göre din değiştirme süreci, uzun ve karmaşık aşamalardan oluşmaktadır. Çeşitli eleştirilere tabi tutulan ve bu doğrultuda daha da geliştirilen süreç teorisini savunanlara göre din değiştirme zaman içerisinde gerçekleşmekte ve belirli aşamalardan oluşmaktadır.⁴⁵ Söz konusu aşamalar şu şekilde sıralanabilir:

- Birinci aşama gerilim evresidir. Din değiştiren kişi aşırı gerginlik halindedir.
- İkinci aşama, problem çözme perspektifidir. Bu noktada kişi dini problem çözme bakış açısına sahip olmalıdır.
- Üçüncü aşama, dini arayış evresidir. Bu basamakta kişi, eski inancının problemi çözmede yetersiz kalmasına bağlı olarak yeni bir arayışa yönelir.
- Dördüncü aşama, dönüm noktasıdır. Kişi arayış sürecinde yeni bir dinle karşılaşır.
- Beşinci aşamada kişi, karşılaşılan yeni dini grubun bir ya da daha fazla üyesiyle sıkı duygusal bağlar oluşturur.
- Altıncı aşamada kişi, eski inancından olan kimselerle olan ilişkilerini azaltır ya da tümüyle bitirir.
- Yedinci aşamada ise girilen yeni dinin üyeleriyle yoğun bir etkileşim kurulur.⁴⁶

⁴⁴ Uzun, "Yeni Dini Hareketlerin Üye Kazanma Yöntemleri", 39-40; Saul Levine, "The Joiners", *Cults and New Religious Movements: A Reader*, ed. Lorne L. Dawson (Oxford: Blackwell Publishing, 2003), 133-135.

⁴⁵ Lewis R. Rambo, "Theories of Conversion: Understanding and Interpreting Religious Change", *Social Compass* 47/3 (1999), 267.

⁴⁶ John Lofland - Rodney Stark, "Becoming a World-Saver: A Theory of Conversion to a Deviant Perspective", *American Sociological Perspective* 30/6 (1965), 863-874.

Yukarıda zikredilen din değiştirme teorilerinin yanı sıra araştırmalarda çeşitli din değiştirme tiplerinden de bahsedilmektedir. Söz konusu din değiştirme tipleri entelektüel, mistik, deneysel, duygusal, uyanışçı ve cebri olmak üzere altı başlık altında incelenmektedir. Dini seğimin kitaplar, televizyon yayınları, dergiler, internet gibi araçlar vasıtasıyla ve bir araştırma süreci sonunda geręekleřtirilmesi *entelektüel din değiştirme*; inançlar arasında kendisine sunulan dini sistemi deneyip doğru ya da faydalı olup olmadığını görmek gibi süreçlere bağlı olarak geğiş yapılması *deneysel din değiştirme*; üyelikte lider ve diğer grup mensuplarının ilgi ve sevgisini kazanma amacının etkili olması *duygusal din değiştirme*; etkileyici vaazlar, heyecan verici ve tesirli müzikler vb unsurların bulunduğu toplantılarda ortamın cazibesine kapılarak harekete üye olma *uyanışçı din değiştirme*; bir grup veya grup üyesinin baskısı ya da zorlaması altında harekete katılma *cebri din değiştirme* olarak tanımlanmaktadır.⁴⁷

1. 4. Yeni Dini Hareketlerin Taraftar Kazanma Yöntemleri

Mesajını diğer insanlara ulaştırmak amacıyla hareket eden her din ve ideoloji gibi bu doğrultuda faaliyet yürüten yeni dini hareketler de taraftar kazanmak için çeşitli stratejiler geliştirmektedir. Söz konusu oluşumların üye edinmek için başvurdukları yollar incelendiğinde genel misyonerlik faaliyetleri, sosyal ilişkilerden yararlanma, karizmatik liderin etkisi, beyin yıkama teknikleri, sevgi bombardımanı, yayın faaliyetleri, internet, meditasyon ve terapi gibi çeşitli yöntemlerden yararlandıkları görülebilmektedir.

YDH'lerin varlıklarını devam ettirebilmek ya da büyüeyebilmek için misyonerlik faaliyetlerine ihtiyaç duydukları bir vakiadır. Kaldı ki gelişmiş bir misyonerlik ağına sahip hareketlerin oldukça hızlı büyüdüğü de bilinmektedir. Nitekim bu durumu misyonerlik faaliyetlerine ve misyoner eğitimine önem veren hareketlerde tespit etmek mümkündür. Bu bağlamda resmî adıyla *Mesih İsa'nın Son Gün Azizleri Kilisesi* ya da daha popüler ismiyle *Mormonlar* ile *Yehova'nın Şahitleri* hareketleri örnek olarak zikredilebilir. Zira ismi geçen bu hareketler

⁴⁷ Lewis R. Rambo, *Understanding Religious Conversion* (London: Yale University Press, 1993), 14-15; Köse, "Din Değiştirmenin Psiko-Sosyolojik Nedenleri", *Türkiye'de Misyonerlik Faaliyetleri* (İstanbul: Ensar Neşriyat, 2014), 418-419.

ortaya çıktıklarından kısa bir süre sonra dikkat çekici bir büyüme hızı sergilemiştir. Elde ettikleri bu başarının ardında büyük oranda sahip oldukları misyoner sayısı ve misyonerlerinin niteliğinin rol oynadığı söylenebilir. Bir hareketin misyonerlerinin gösterdiği özveri, yeni üye kazanma noktasında sergilediği çaba genişlemesine aynı ölçüde katkıda bulunmaktadır.⁴⁸

YDH'lerin üye kazanmasında etkili bir başka yöntem sosyal ilişkilerden yararlanmalarıdır. Kaldı ki bu tür hareketlere üye olanların önceden tanıdığı kişiler aracılığıyla söz konusu gruplara katıldığı yönünde yaygın bir kanaat bulunmaktadır. Örneğin Stark'a göre insanların YDH'lere yönelmesinde grubun inançlarını ve uygulamalarını cezbedici bulmaları değil hareketin üyeleriyle olan ilişkilerinin diğer insanlarla olan ilişkilerinden daha güçlü olması etkilidir.⁴⁹ Dawson'un ifadeleri de bunu destekler mahiyettedir. Dawson'un ifade ettiğine göre arkadaşlar arkadaşları, aile bireyleri birbirlerini, komşular da komşuları etkileyerek harekete kazandırmaktadır.⁵⁰ *Moonculuk, Mormonlar, Ananda Marga* gibi hareketler üye kazanmada sosyal ilişkilerin gücünden yararlanan gruplar arasında zikredilebilir. Bunun yanı sıra YDH'ler sadece üye kazanmada değil yeni üyelerin gruba bağlılıklarını yine sosyal ilişkiler üzerinden sağlayabilmektedir.⁵¹

Bir yeni dini hareketin ortaya çıkışında ve gelişiminde en etkili olan faktörlerden biri karizmatik liderin otoritesidir. Bilindiği üzere YDH'lerde karizmatik liderlere bazı olağanüstü özellikler atfedilebilmektedir. Bu durum bazı hareketlerde liderleri Tanrı'nın sesi ya da inkarnasyonu, vahiy almış bir peygamber olarak görme noktasına kadar vardırılabilmektedir. Böylece üyelerin liderlerine olan aşırı sevgisi ve bağlılığı kuvvetlenmektedir. Karizmatik liderlere atfedilen olağanüstü özelliklerin ve bunların insanlar üzerinde bıraktığı etkilerin

⁴⁸ Semanur Uzun - Süleyman Turan, "Yeni Dini Hareketlerin Misyonerlik Stratejileri", *Yeni Dini Hareketler ve Misyonerlik* (Konya: Eğitim yayınevi, 2022), 72.

⁴⁹ Rodney L. Stark, "Why Religious Movements Succeed or Fail: A Revised General Model", *Cults and New Religious Movements: A Reader*, ed. Lorne L. Dawson (Oxford: Blackwell Publishing, 2003), 267.

⁵⁰ Dawson, "Who Joins New Religious Movements and Why", 134.

⁵¹ Uzun - Turan, "Yeni Dini Hareketlerin Misyonerlik Stratejileri", 80.

abartılarak yayılması ise hareketlerin yeni üyeler kazanmasına ciddi anlamda katkıda bulunmaktadır.⁵²

YDH'lere kimlerin hangi gerekçe ile katıldığı tartışmalarındaki en çarpıcı iddialardan biri, beyinlerin yıkandığına yöneliktir. Daha ziyade anti kült tavrı sergileyenler tarafından dile getirilen bu iddialara göre, YDH'ler birtakım beyin yıkama ya da zihin kontrolü teknikleriyle insanları kendine bağlamakta, ardından da psikolojik bazı yöntemler kullanmak suretiyle bağılıklarını sürdürmeye çalışmaktadır. Beyin yıkama iddialarının ortaya çıkmasına bazı YDH'lerin gerçekleştirmiş olduğu eylemlerin de zemin hazırladığı söylenebilir. *Halkın Tapınağı*, *Güneş Tapınağı* ve *Cennetin Kapısı* hareketlerinin gerçekleştirmiş olduğu toplu intihar eylemleri bu tür olayların en fazla ses getirenleri arasında yer almıştır. Bunun haricinde bazı hareketler bulundukları ülkelerde adam kaçırmaya, dolandırıcılık, cinayet gibi suçlamalarla gündeme gelmiştir. Bu ve benzeri olumsuzluklar YDH'lerin beyin yıkama iddialarıyla anılmasına yol açmıştır. Bununla birlikte *Tanrı'nın Çocukları* hareketindeki "Victor Programları" örneğinde olduğu gibi bazı hareketlerin ideolojilerine mutlak bir şekilde itaat edecek üyeler yetiştirmek için geliştirdikleri ve uyguladıkları teknikler de beyin yıkama iddialarını beslemiştir. Ancak bu noktada her ne kadar bazı örneklerden hareketle bu tür iddialar desteklenmeye çalışılsa da zorla beyin yıkamanın bilimsel açıdan kabul edilmediğini ifade etmek gerekir.⁵³

Modernleşme sürecinin beraberinde getirdiği bireyselleşme, aile bağlarının zayıflaması, komşuluk ilişkilerinin azalması gibi gelişmelerin ortaya çıkardığı ilgi ve sevgi eksikliği, YDH'lerin üye edinme faaliyetleri çerçevesinde yararlandığı hususlar arasında yer almaktadır. Zira insanların manevi ihtiyaçlarını göz önünde bulunduran YDH'lerin bu yöndeki vaatleri onları birer cazibe merkezi haline getirmiştir. Öte yandan bireylerin sevgiye olan gereksiniminin bazı hareketler tarafından istismar edildiğine dair örneklerle rastlanabilmektedir.⁵⁴ Ancak bu

⁵² Emine Battal, *Kıyametin Gölgesinde: Yeni Dini Hareketler ve Şiddet*, İstanbul: Okur Akademi, 2019, 128-136; Turan, *Abusionem*, 96-108.

⁵³ Uzun - Turan, "Yeni Dini Hareketlerin Misyonerlik Stratejileri", 85-91; Faruk Sancar, "Yeni Dini Hareketler ve Beyin Yıkama Olgusu" *Nedenleriyle ve Niçinleriyle Yeni Dini Hareketler*, ed. Süleyman Turan - Faruk Sancar (İstanbul: Okur Akademi, 2018), 357-358.

⁵⁴ Süleyman Turan, "Bedenin Din Namına İstismarı: Tanrının (Yaramaz) Çocukları ve Flörtle Balık Avlama", *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 19/1 (2019), 9-52.

istismar durumunun farkında olmak bile çoğu zaman üyeleri hareketten ayrılmaya sevk etmemektedir. Zira üyeler sunulan sınırsız sevgi, ilgi ve güler yüz karşısında kendilerini özel hissetmekte ve bunu kaybetmemek uğruna ne olursa olsun grup içerisine kalmaya ve sadık bir taraftar olmaya devam etmektedir.⁵⁵

YDH'ler, iletişim ve haberleşme imkânlarını, basım ve yayın faaliyetlerini kullanmak suretiyle de insanlara ulaşabilmektedir. Bu bağlamda yeni taraftarlar kazanmak isteyen hareketler hazırladıkları görsel ve basılı materyaller aracılığıyla hızlı ve etkili bir şekilde yayılmayı başarabilmektedir. YDH'ler kendilerini tanııtma faaliyetleri çerçevesinde radyo ve TV kanalları, kitaplar, gazeteler dergiler ve broşürlerden yararlanabilmektedir. Ayrıca günümüzün en etkili iletişim araçları arasında yer alan internet de YDH'lerin geniş kitlelere ulaşmasında önemli bir araç işlevi görmektedir.⁵⁶

YDH'lerin taraftar kazanmasında ve mevcut üyelerini ellerinde tutmasında meditasyon ve terapi uygulamalarının da etkisi bulunmaktadır. *Transandantal Meditasyon, Sayentoloji Kilisesi, Sahaja Yoga*'nın örnekleri arasında yer aldığı bazı gruplar tarafından uygulanan meditasyon, yoga ya da terapi uygulamaları ve bu yöntemler aracılığıyla vaat ettikleri sağlıklı ve mutlu yaşam, bu tür hareketlerin tanınmasını ve yaygınlaşmasını kolaylaştırmaktadır. Böyle hareketlerin birçoğunun ilk etapta dini kimliklerini gizlemeleri seküler kimlikler altında kendilerini takdim etmeleri de yaygınlaşmalarını kolaylaştırıcı bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır.⁵⁷

1.5. Yeni Dini Hareketlerin Türkiye'deki Tarihsel Gelişimi

Yeni dini hareketlerin esas olarak Batı'da ortaya çıktığı ya da burada gelişim gösterdiği bilinmektedir. Bununla birlikte dünyanın başka yerlerinde ortaya çıkan hareketlerin varlığı ve bunlar arasında özellikle Uzak Doğu kökenli olanların sayısının azımsanmayacak kadar çok olduğu da bir vakıadır. Ayrıca bu hareketlerin birçoğu ortaya çıktıkları coğrafyalarla sınırlı kalmayarak farklı

⁵⁵ Uzun - Turan, "Yeni Dini Hareketlerin Misyonerlik Stratejileri", 91-95; Ayrıca bkz. Süleyman Turan - Sema Nur Uzun, "Yeni Dini Hareketler ve Sanal Misyonerlik", *Yeni Dini Hareketler ve Misyonerlik*, ed. Süleyman Turan (İstanbul: Okur Akademi, 2022), 109-120.

⁵⁶ Uzun - Turan, "Yeni Dini Hareketlerin Misyonerlik Stratejileri", 99.

⁵⁷ Uzun - Turan, "Yeni Dini Hareketlerin Misyonerlik Stratejileri", 97-98.

ülkelere taşınmış ve dünya çapında yaygınlık kazanmayı başarmıştır. Bu bağlamda ülkemize baktığımızda da çeşitli hareketlerin faaliyet alanları arasında yer aldığı görülebilmektedir. Ülkemiz faaliyet yürüten hareketlerin büyük çoğunluğu Batı ve Uzak Doğu kökenli hareketler olmakla birlikte Dünya Kardeşlik Birliği Mevlâna Yüce vakfı gibi yerli akımlar da bulunmaktadır.⁵⁸

Türkiye'ye yönelik misyonerlik faaliyetleriyle ön plana çıkan hareketlerin başında ikinci bölümde daha detaylı bir şekilde ele alacağımız *Yehova'nın Şahitleri* yer almaktadır. Dünyanın birçok ülkesinde kapı kapı dolaşarak yürüttüğü misyonerlik faaliyetleriyle tanınan Yehova'nın Şahitleri, ülkemizdeki faaliyetlerini 1931 yılından bu yana yürütmektedir.⁵⁹ Ülkemizde faaliyetleri bağlamında işaret edilebilecek bir başka hareket *Hare Krishna*'dır. Dünya genelinde oldukça etkin olan bu hareketin ülkemizdeki faaliyetlerinin başlangıcı olarak 1996 yılından bahsedilmektedir. Hare Krishna üyeleri ülkemizde bulundukları süre zarfında İslam ile Krishna bilincini bağdaştırmaya yönelik çeşitli eserler hazırlamışlardır. Bu hareketin ülkemizdeki en etkin kolu 2004 yılında Nara Balaram tarafından kurulan, İstanbul'daki "Hint Kültür Merkezi"dir.⁶⁰

Ülkemizde faaliyetlerine rastlanan bir başka hareket *Moonculuk*'tur. Hareketin ülkemize yönelik ilgisi 1975 yılından sonra artış göstermiş, 1980'li yılların başından itibaren faaliyetlerini hızlandırmıştır. Dünya genelinde 6 milyon taraftarı bulunan hareketin ülkemizde ise 2000 civarında bir takipçisinin bulunduğu ifade edilmektedir.⁶¹

Ülkemizde yaygınlık kazanmış bir başka grup olarak *Mormon Hareketi*'nden bahsedilebilir. Mormonların Türkiye'ye yönelik faaliyetleri on

⁵⁸ Rümeysa Taşkın, "Yeni Dini Hareketlerin Türkiye'deki Tarihsel Serüveni ve Mevcut Literatür Üzerine", *Yeni Dini Hareketler ve Misyonerlik*, ed. Süleyman Turan (İstanbul: Okur Akademi, 2022), 221; Ekrem Sarıkçıoğlu, "Yeni Dini Akımlar", *Dinler Tarihi Araştırmaları II* (Ankara: Dinler Tarihi Derneği Yayınları, 2000), 81.

⁵⁹ Hakkı Şah Yasdınan. "Yehova Şahitleri'nin Teşkilat Yapısı ve Türkiye'deki Faaliyetleri II", *D.E.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi* 22 (2005), 115-133; Mehmet Aydın, *Türkiye'ye Yönelik Batı Kökenli Dini Cereyanlar* (İstanbul: Nüve Kültür Merkezi Yayınları, 2010), 276-280.

⁶⁰ Taşkın, "Yeni Dini Hareketlerin Türkiye'deki Tarihsel Serüveni", 224; Hilal Doğan, *Batı'da Ortaya Çıkan Yeni Dini Hareketler: Hare Krishna Hareketi* (İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2009), 89.

⁶¹ Taşkın, "Yeni Dini Hareketlerin Türkiye'deki Tarihsel Serüveni", 225.

dokuzuncu yüzyılın son çeyreğine kadar geri götürülebilmektedir. Günümüzde de ülkemizdeki faaliyetlerini sürdürmekte olan Mormonların, Ankara, İzmir, Bursa gibi büyük şehirlerde örgütlenme çabası içerisinde olduğu belirtilmektedir. 2005 yılında İzmir’de ilk kiliselerini açmayı başarmış olan hareketin ülkemizdeki üye sayısının 1998 yılından günümüze 850’ye ulaştığı tahmin edilmektedir.⁶²

Ülkemizde varlık gösteren hareketler bağlamında ele alınabilecek bir başka örnek *Transandantal Meditasyon*’dur. Hareketin ülkemizdeki ilk faaliyetini 1966 yılında gerçekleştirdiği söylenebilir. Zira hareketin lideri Maharishi ilk kez bu tarihte Türkiye’ye gelmiş ve İstanbul’da konferanslar vermiştir. 1966 yılından beri ülkemizde etkin olan hareketin bugün İstanbul, Ankara, İzmir, Adana, Bursa ve Eskişehir’de bulunan şubelerine yılda 10-15 bin kişinin devam ettiği tahmin edilmektedir.⁶³ Zikredilmesi gereken bir diğer hareket *Sahaja Yoga*’dır. Bu hareketin Hint dinleri içinden çıkmış yeni oluşumlar arasında en aktif misyonerlik yapan gruplardan birisi olduğu dile getirilmektedir. Reklam için birçok araç kullanan Sahaja Yoga’nın Türkiye’de 60’ın üzerinde şehirde toplanma ve yoga merkezleri bulunmaktadır. Dünyanın diğer ülkelerinde olduğu gibi Türkiye’de de ücretsiz seminerler, aydınlanma organizasyonları, kitap fuarlarında tanıtımlar, konserler gibi çeşitli faaliyetler yürütülmektedir.⁶⁴

İsimleri zikredilen bu hareketlerin dışında Sayentoloji Kilisesi, Rajneesh, Tanrısal Işık Misyonu, Bahailik, Falun Gong, Reiki, Sağlıklı Hayat Yolu, Kazananalar Şapeli, Nühilik, Tanrı’nın Çocukları, Soka Gakkai gibi başka hareketlerin de Türkiye’de değişen oranlarda faaliyetlerine rastlanmaktadır.⁶⁵ Buraya kadar zikredilen hareketlerin tamamı yurt dışında ortaya çıkan, dünyanın farklı yerlerinden ülkemize gelen hareketlerdir. Bunlara Karşın Dünya Kardeşlik Birliği Mevlâna Yüce Vakfı ise ülkemizde doğup etkili olmuş bir yapılanmadır. Vedia Bülent Çorak öncülüğünde kurulan hareket, Uzak Doğu dinlerinden Hristiyanlığa kadar birçok din ve kültürden izler taşımaktadır. Vedia Bülent

⁶² Taşkın, “Yeni Dini Hareketlerin Türkiye’deki Tarihsel Serüveni”, 227; Aydın, *Türkiye’ye Yönelik Batı Kökenli Dini Cereyanlar*, 241-243.

⁶³ İlknur Uğurlu, *Batıdan Gelen Doğu Kökenli Akımlar ve Türkiye’deki Faaliyetleri* (Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2011), 74.

⁶⁴ Hakkı Şah Yasdımın, “Sahaja Yoga”, *Yeni Dini Hareketler Ansiklopedisi*, ed. Süleyman Turan - Emine Battal (İstanbul: Okur Akademi, 2020), 441.

⁶⁵ Taşkın, “Yeni Dini Hareketlerin Türkiye’deki Tarihsel Serüveni”, 225-235.

Çorak’a vahyedilen bilgileri içerdiğine inanılan *Bilgi Kitabı* isimli metin hareket üyeleri tarafından insanlığa gönderilmiş son kutsal kitap olarak kabul edilmektedir. Dünya Kardeşlik Birliği hareketi erken dönemlerden itibaren misyonerlik faaliyetlerine önem vermektedir.⁶⁶

Türkiye’de faaliyet yürüten yeni dini hareketler söz konusu olduğunda hedef kitlelerini kimlerin oluşturduğu merak edilen sorular arasında yer almaktadır. Ülkemizdeki YDH’lerin hedef kitlesi şu şekilde sıralanabilir:

- Genç emekliler, üniversite öğrencileri gençler, orta yaş ve üzerindeki ev hanımları.
- Genelde ekonomik durumu Türkiye ortalamasının üzerinde üst gelir veya en azından orta gelir düzeyine mensup kimseler. Batı’ya gidebilmek için misyonerlik tuzağına düşmüş dar gelirli ailelerden gelen gençlere de bu kategoride işaret edilebilir.
- Her tahsil düzeyinden insana rastlamak mümkün olmakla birlikte genelde üniversite veya yüksekokul mezunları.⁶⁷

⁶⁶ Nasuh Günay, “Dünya Kardeşlik Grubu (Piramitçiler veya Mevlanacılar) Üzerine Bir İnceleme”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 11/2 (2003), 1-42.

⁶⁷ Ali İhsan Yitik, “Yeni Dini Hareketler ve Misyonerlik: Türkiye Örneği”, *Nedenleriyle ve Niçinleriyle Yeni Dini Hareketler*, ed. Süleyman Turan - Faruk Sancar (İstanbul: Okur Akademi, 2018), 256.

2. YEHOVA’NIN ŞAHİTLERİ: TARİHSEL GELİŞİMİ, TEMEL ÖĞRETİLERİ VE TÜRKİYE’DEKİ FAALİYETLERİ

Misyonerlik faaliyetleriyle ön plana çıkan Yehova’nın Şahitleri, Türkiye’de dahil olmak üzere dünyanın her yerinde teşkilatlanma çalışmalarını sürdürmektedir. Bu bölümde dünya genelinde en etkin dini hareketler arasında yer alan Yehova’nın Şahitleri’nin tarihsel gelişimi, temel öğretileri ve Türkiye’deki faaliyetleri üzerinde durulacaktır.

2.1. Yehova’nın Şahitleri’nin Ortaya Çıkışı ve Tarihsel Gelişimi

Yahudilikten ve Hristiyanlıktan almış olduğu öğretiler çerçevesinde eklektik bir yapı geliştiren Yehova’nın Şahitleri, on dokuzuncu yüzyılın ikinci yarısında Charles Taze Russell’in (1852-1916) öncülüğünde Amerika’da ortaya çıkarak faaliyet göstermeye başlamıştır.⁶⁸ Hareketin isminde yer alan “Yehova” ifadesi, Eski Ahit’te Tanrı için en fazla kullanılan isimler arasındadır.⁶⁹ Nitekim hareketin liderleri de bu adlandırmayı yaparken “Yehova” ifadesinin Kutsal Kitap’ın İbranice orijinal metinlerinde 7000 kez geçtiği iddiasıyla hareket etmiştir. Bu ismin İbranice olmasından dolayı Yehova’nın Şahitleri’ni Yahudilik ve Siyonizmle ilişkilendirenler olmuştur.⁷⁰ Hareketin üyeleri ise Kutsal Kitap’taki bazı pasajlarda geçen “şahitler” kelimesinin de eklenmesiyle oluşturulan isimle hem Yehova’ya hem de onun Tanrılığı ve amaçlarına şahitlik etmeyi vurguladıklarını düşünmektedir.⁷¹

Türkçe’de *Yehova’nın Şahitleri* ismiyle tanınan hareket, Almanca’da *Zeugen Jehovas* veya *Jehovas Zeugen*, İngilizce’de ise *Jehovah’s Witnesses* adıyla anılmaktadır. Bu isimlendirmelerde her dilde “Yehova” kelimesinin kullanımı

⁶⁸ Süleyman Sayar, “Türkçe Literatürde Yehova Şahitleri”, *Uludağ İlahiyat Fakültesi Dergisi* 4/4 (1992), 282.

⁶⁹ Salime Leyla Gürkan, “Yehova”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2013), 43: 390.

⁷⁰ Samih Turgay Ünal - Anibal Akdamar, *Türkiye’de Laiklik İlkesi ve Yehova’nın Şahitleri* (İstanbul: Kule Kitapları, 1983), 49.

⁷¹ Hakkı Şah Yasdıman, “Yehova’nın Şahitleri”, *Yeni Dini Hareketler Ansiklopedisi*, ed. Süleyman Turan - Emine Battal (İstanbul: Okur Akademi, 2020), 606.

ortakken “şahit, tanık” sözcüklerinin karşılığının değişiklik gösterdiği görülmektedir.⁷²

Kaynaklarda yer alan bilgilere göre hareketin kurucusu Russell, Presbiteryan Kilisesi’ne mensup bir ailede dünyaya gelmiş ancak on beş yaşındayken aslî günah, kader, ebedi ceza gibi Kalvinizm inancında var olan bazı öğretilerin Tanrı’nın sevgisiyle örtüşmediği düşüncesiyle 1869 yılında Kutsal Kitap’a olan inancını yitirmiştir.⁷³ Russell, 1870 yılında İsa’nın 1874’te dünyaya geri döneceğini iddia eden adventist papaz Jonas Wendall ile tanışmış ve ondan oldukça etkilenmiştir.⁷⁴ Wendall ile karşılaşması Russell’in Kutsal Kitap’a olan inancını yeniden canlandırmıştır. Hatta Russell 1870’li yılların başında Kutsal Kitap’ı incelemeye başlayan bir grubun öncülüğünü üstlenmiştir.⁷⁵ 1874 yılı geldiğinde Wendall’ın kehaneti gerçekleşmeyince, Russell onunla yollarını ayırmıştır.⁷⁶ Bu ayrılıktan bir süre sonra 1876’da Russell, *Herald of the Morning* (Sabahın Habercisi) isimli adventist derginin editörü Neslon H. Barbour’un yanı sıra John H. Paton isimli bir başka kişi ile tanışmıştır.⁷⁷ Russell daha sonra İsa’nın bir gece ansızın gelen hırsız gibi görünmez bir şekilde döneceğini beklentisine sahip olan Barbour’un editörlüğünü yürüttüğü derginin yazarlarından biri olmuştur.⁷⁸ Russell ve Barbour, 1877 yılında, düşüncelerinin yayılmasında önemli bir rol üstlenen *The Three Worlds or Plan of Redemption* (Üç Dünya veya Kurtuluş Planı) isimli kitabı da birlikte yayınlamışlardır.⁷⁹ Bu kitapta yazarlar, milletlerin zamanının 1914 yılında sona ereceğini iddia etmiştir.⁸⁰

Russell ilerleyen yıllarda, İsa’nın kefareti konusunda Barbour ile fikir ayrılığına düşünce 1879 yılında kendisine ait *Zion’s Watch Tower and Herald of Christ’s Presence* (Siyon’un Gözetleme Kulesi ve Mesih’in Varlığının Habercisi)

⁷² Hikmet Tanyu, *Yehova Şahitleri* (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 1984), 11.

⁷³ Nuri Tınaz, “Yehova Şahitleri”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2013), 43: 392.

⁷⁴ Ali Köse, *Milenyum Tarikatları Batıda Yeni Dini Akımlar* (İstanbul: Timaş Yayınları, 2011), 33.

⁷⁵ Ünal - Akdamar, *Türkiye’de Laiklik İlkesi ve Yehova’nın Şahitleri*, 51; Yasdımam, “Yehova’nın Şahitleri”, 51.

⁷⁶ Paşaoğlu, *Tarih ve Kutsal Kitap Işığında Yehova Şahitleri İddia ve Yanılgıları*, 39.

⁷⁷ Tınaz, “Yehova Şahitleri”, 392.

⁷⁸ Ünal- Akdamar, *Türkiye’de Laiklik İlkesi ve Yehova’nın Şahitleri*, 51.

⁷⁹ Paşaoğlu, *Tarih ve Kutsal Kitap Işığında Yehova Şahitleri İddia ve Yanılgıları*, 44-45.

⁸⁰ Ünal - Akdamar, *Türkiye’de Laiklik İlkesi ve Yehova’nın Şahitleri*, 51-52.

isimli dergiyi çıkarmaya başlamıştır. Bu derginin adı daha sonra *The Watchtower Announcing Jehovah's Kingdom* (Gözcü Kulesi Yehova'nın Gökteki Krallığını Duyuruyor) olarak değiştirilmiştir.⁸¹ 1881 yılında Zion's Watch Tower Society (Siyon'un Gözcü Kulesi Cemiyeti) oluşturulmuştur ve bu kuruluş 1884 yılında resmîyet kazanmıştır. Russell'in başkanlığa getirilmesiyle birlikte dernek, tüzel bir kişilik elde etmiştir.⁸² Aslında bakıldığında Russell'in 1870'lerde tekrar ele almaya başladığı dini faaliyetler Gözcü Kulesi Cemiyetinin meydana getirilmesiyle sonuçlanmıştır.⁸³ Russell'in kurduğu bu dernek Yehova'nın Şahitleri'nin başlangıcı olarak kabul edilmektedir.

Russell bu kurumsallaşma girişiminden ölümüne kadar geçen süre zarfında kendisini öğretilerini duyurmak, Kutsal Kitap'taki hakikatleri anlatmak ve takipçilerini örgütlemek için seyahatler gerçekleştirmeye adanmıştır. Russell ayrıca 1886 yılında *Millennial Dawn* (Milenyumun Şafağı) sonraki adı *Studies in the Scriptures* (Kutsal Kitap İncelemeleri) olan seri kitaplarını yayımlamaya başlamıştır. Russell'in yedi cilt olarak yayımlamayı planladığı bu serinin son cildini yazmaya ömrü yetmediği için ancak altı cildini tamamlayabilmiştir.⁸⁴

Yirminci yüzyılın başlarında bilhassa adventizme ilgi duyan çevreler tarafından Russell'in 1914 yılında İsa'nın geleceğini öngörmesiyle ilgili iddiaları dikkat çekmiş ve bu durum, birçok kişinin harekete üye olmasını sağlamıştır. Ancak 1914 yılında iddia edildiği gibi İsa gelmemiştir ve Russell'e karşı büyük bir güvensizlik oluşmuştur. Bu bağlamda birçok üyenin hareketten ayrıldığı bilinmekle beraber özellikle 1915-1916 yıllarında yayınlanan ve dağıtılan yayınlarda da yarı yarıya düşüş yaşanmıştır. 1852 yılında dünyaya gelen Russell 1916'da bir tren yolculuğu esnasında ölmüştür.⁸⁵

Russell'in ölümünün ardından hareketin liderliğine Joseph Franklin Rutherford (1869-1942) getirilmiştir. Rutherford döneminde birçok değişiklik

⁸¹ Tınaz, "Yehova Şahitleri", 392.

⁸² Ünal - Akdamar, *Türkiye'de Laiklik İlkesi ve Yehova'nın Şahitleri*, 53.

⁸³ Paşaoğlu, *Tarih ve Kutsal Kitap Işığında Yehova Şahitleri İddia ve Yanılgıları*, 32-33.

⁸⁴ Tınaz, "Yehova Şahitleri", 392.

⁸⁵ Jerry Bergman, *Jehova's Witnesses: A Comprehensive and Selectively Annotated Bibliography* (London: Greenwood Press, 1999), 6.

gerçekleşmiştir. *The Watchtower*'ın (Gözcü Kulesi) yanı sıra *The Golden Age* (Altınçağ), bugünkü adıyla *Awake* (Uyanış) isimli dergi yayımlanmaya başlamıştır. Kapı kapı dolaşarak gerçekleştirilen ziyaretlere daha fazla önem verilmiş, hatta 1930'lu yıllarda Kutsal Kitap'a dayalı vaazları yayımlamak üzere radyo istasyonlarından ciddi anlamda yararlanılmıştır. Dahası ev ziyaretlerinde insanlara, portatif gramofonlar aracılığıyla ses kayıtları dinlettirilmiştir. Bu ve benzeri faaliyetler neticesinde Rutherford'un başkanlık yaptığı 25 yıllık süreçte hareketin üye sayısının 6 katına çıktığı ileri sürülmüştür.⁸⁶

Rutherford'un 1942'deki ölümünün ardından hareketin liderliği sırasıyla Nathan Homer Knor (1905-1977), Fred William Franz (1893-1992), Milton Henschel (1920-2003), Don Adams (d. 1925) tarafından üstlenilmiştir.⁸⁷ Halihazırda hareketin başkanlığı Robert Ciranko (d. 1947) tarafından sürdürülmektedir. Hareketin sevk ve idaresi zaman zaman sayıları değişen bir yönetim kurulu tarafından gerçekleştirilmektedir. 2018'den beri kurul, 8 üye ile görev yapmaktadır.⁸⁸ 240 ülkede teşkilatlanan ve sembol olarak kule/gözcü kulesini kullanan hareketin dünya çapındaki üye sayısının 9 milyon civarında olduğu ileri sürülmektedir.⁸⁹

2.2. Yehova'nın Şahitleri'nin Temel Öğretileri

İnanç ve uygulamalarıyla diğer Protestan mezheplerden ayrılan ve onlar tarafından sapkın ilan edilen, kendine has bir adventist karaktere sahip olan Yehova'nın Şahitleri, dini inançlarını Kutsal Kitap'a dayandırmaktadır.⁹⁰ Yehova'nın Şahitleri kendilerini, İncil'e inanan İsa'nın takipçileri olarak tanımlamakla beraber İncil'in yorumlanmasında temel Hristiyan mezheplerinden ayrı

⁸⁶ Yasdıman, "Yehova'nın Şahitleri", 607.

⁸⁷ Daha detaylı bilgi için bkz. Günay Tümer, *Yeni Dokümanların Işığında Yehova Şahitleri*, (İstanbul: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 1987); Tanyu, *Yehova Şahitleri*; Ali İhsan Yitik, "Yehova Şahitliği'nin Ortaya Çıkışı", *Hristiyanlık: Dünü, Bugünü ve Geleceği* (Ankara: Dinler Tarihi Derneği Yayınları, 2002), 283-297.

⁸⁸ Yasdıman, "Yehova'nın Şahitleri", 607; John Ankerberg vdğr., *The Facts of the Jehovah's Witnesses* (Oregon: Harvest House Publishers, 2008).

⁸⁹ Yehova'nın Şahitleri, "Rakamlarla Yehova'nın Şahitleri: Dünya", <https://www.jw.org/tr/yehovanin-sahitleri/dunya-capinda/> (Erişim 31.12.2022); Yasdıman, "Yehova'nın Şahitleri", 609.

⁹⁰ Tınaz, "Yehova Şahitleri", 393.

bir yerde durmaktadır. Bilhassa teslis konusundaki düşünceleri bağlamında daha çok Arius'un izinden gittikleri söylenebilir.⁹¹

Yehova'nın Şahitleri, insanların kurtuluşunun ancak Tanrı Yehova'ya inanmakla ve ona itaat etmekle gerçekleşebileceğine inanmaktadır. Buradan hareketle Yehova'nın Şahitleri'nin evrenin Tanrı tarafından yaratıldığı, sadece tek bir Tanrı'nın olduğu inancını benimsedikleri ifade edilebilir.⁹² Kaldı ki Yehova'nın Şahitleri, kendi Tanrıları'nı diğer sahte tanrılardan ayırt edilebilmek adına onu "Yehova" olarak adlandırmaktadır.⁹³

Tek tanrı inancına sahip olan Yehova'nın Şahitleri geleneksel teslis inancını kabul etmemektedir.⁹⁴ Onlara göre Kutsal Kitap'ta teslis yer almamakta, bilakis Tanrı'nın hakiki, tek ve sonsuz olduğu vurgulanmaktadır.⁹⁵ Buradan hareketle Yehova'nın Şahitleri, İsa Mesih'in teslisin ikinci unsuru olmadığına ve Tanrı tarafından yaratılan ilk varlık olduğuna dolayısıyla da Tanrı ile eşit bir statüde bulunmadığına inanmaktadır.⁹⁶

Konuya ilişkin çalışmalarıyla tanınan Hakkı Şah Yasdıman'ın belirttiğine göre Yehova'nın Şahitleri'nin ana hatlarıyla kırk dört başlık altında toplanan inanç esaslarının ilk ikisi Kutsal Kitap ile ilgilidir.⁹⁷ Bilindiği üzere Yehova'nın Şahitleri Kutsal Kitap'ın Tanrı'nın sözü olduğuna inanmakta, bu nedenle de ona çok büyük bir önem atfetmektedir. Onlara göre insan zihninde oluşabilecek tüm soruların cevabı sadece Tanrı tarafından yazdırılmış olan bu kitapta aranmalıdır. Bu düşünce doğrultusunda Yehova'nın Şahitleri, Kutsal Kitap'ı bütün ya da parçalar halinde 2600'den fazla dilde basılarak dünya nüfusunun yüzde 90'ının kendi dilinde okumasına imkân sağlanmıştır. Milyarlarca adet basılan kutsal kitap bir milyondan

⁹¹ Köse, *Milenyum Tarikatları*, 39.

⁹² Tınaz, "Yehova Şahitleri", 393.

⁹³ Yehova'nın Şahitleri, "Yeryüzündeki Cennette Ebediyen Yaşayabilirsiniz", <https://www.jw.org/tr/kutuphane/kitaplar/Yery%C3%BCz%C3%BCndeki-Cennette-Ebediyen-Ya%C5%9Fayabilirsiniz/> (Erişim 10.03.2022).

⁹⁴ İskender Cedit, *Yehova Şahitleri ve Öğretileri* (İzmir: Sevgi Yayınları, 2002), 37.

⁹⁵ Yehova'nın Şahitleri, "Yehova'nın Şahitleri Kimlerdir?", <https://wol.jw.org/tr/wol/d/r22/lp-tk/1101995240?q=teslis&p=doc> (Erişim 20.08.2022).

⁹⁶ Köse, *Milenyum Tarikatları*, 39.

⁹⁷ Hakkı Şah Yasdıman, "Yehova Şahitlerinin Kutsal Kitap Anlayışı", *D.E.Ü İlahiyat Fakültesi Dergisi* XIII-XIV, (2001), 269-270.

fazla kişiye dağıtılmıştır. Tüm bu faaliyetler, Kutsal Kitap'ın onlar nazarında diğer kitaplardan benzersiz bir konuma yerleştirildiğinin göstergesidir.⁹⁸

Yehova'nın Şahitleri'nin temel özelliklerinden bir diğeri Tanrı'nın krallığı inancıdır. Kutsal Kitap'a göre Tanrı'nın krallığı, “Tanrı'nın gökte kurduğu bir yönetimdir ve kralı İsa Mesih'tir.”⁹⁹ İsa'nın krallığının başlangıcı, onun ruhani olarak dünyaya indiğine inanılan 1914 yılı olarak kabul edilmekle birlikte asıl egemenliğin Armagedon savaşından sonra kurulacağına inanılmaktadır.¹⁰⁰ Bir diğer ifadeyle Yehova'nın Şahitleri, Armagedon ile şu anki dönemin kapanacağı ve Yehova'nın yeryüzünü yeniden restore ederek huzur ve barışı getireceği inancını benimsemektedir. Bunun için de İsa Mesih'in ikinci kez yeryüzüne gelmesi gerekmektedir. Bu noktada Tanrı'nın krallığına dair beklentilerin Yehova'nın Şahitleri'nde İsa Mesih'in gelişine ilişkin çeşitli tarihlerin verilmesine yol açtığına da atıfta bulunulabilir. İlk ortaya çıktıkları zamandan itibaren İsa'nın gelişinin yakın olduğunu savunan Yehova'nın Şahitleri, bu konuda farklı tarihler ileri sürmüştür. 1873, 1914, 1918, 1925 ve 1975 şeklinde belirlenen tarihlerde İsa'nın geleceğine ilişkin kehanetlerin gerçekleşmemesi üzerine tarih verme geleneğinden vazgeçilmiştir. Ancak bu vazgeçiş sadece tarih verme geleneğini kapsamaktadır. Zira Yehova'nın Şahitleri, İsa'nın ikinci gelişinedair beklentilerini sürdürmektedir.¹⁰¹

Yehova'nın Şahitleri, hayatlarının tüm evrelerini belirlenen yasaklar ve izinler çerçevesinde şekillendirmekle sorumlu tutulmaktadır. Herkesin uyma zorunda olduğu bu ilkeler çerçevesinde Yehova'nın Şahitleri vatan, bayrak, sancak, askerlik gibi değerleri reddetmekte; ceplerinde Yehova'nın Şahidi olduklarını bildiren kimliklerle ve herhangi bir tıbbi müdahale durumunda kan nakli yapılmamasını isteyen belgelerle dolaşmakta; hem kendilerinin hem de diğer insanların kurtuluşu için yoğun misyonerlik faaliyetlerinde bulunmaktadır. Yehova'nın Şahitleri

⁹⁸ Yehova'nın Şahitleri, “Kutsal Kitap: Tanrı'dan Bir Hediye”, <https://www.jw.org/tr/kutuphane/kitaplar/ne-ogretiyor/kutsal-kitap-tanridan-bir-hediye/> (Erişim 30.12.2022).

⁹⁹ Yehova'nın Şahitleri, “Tanrı'nın Krallığı Nedir?”, <https://www.jw.org/tr/kutuphane/dergiler/gozcu-kulesi-no2-2020-may-haz/> (Erişim 27.11.2022).

¹⁰⁰ Tınaz, “Yehova Şahitleri”, 394.

¹⁰¹ Hakkı Şah Yasdıman, “Yehova Şahitlerinin Temel Öğretilerine Göre İsa Mesih”, *Dinler Tarihi Araştırmaları III* (Ankara: Dinler Tarihi Derneği Yayınları, 2002), 329-350; Süleyman Turan - Emine Battal, “Yeni Dini Hareketlerde Mehdi ve Mesih İnancı”, *Nedenleri ve Niçinleriyle Yeni Dini Hareketler*, ed. Süleyman Turan - Faruk Sancar (İstanbul: Okur Akademisi, 2018), 291-292.

hareketinde ayrıca günlük, haftalık ve yıllık olarak tasnif edilebilecek türden ibadetlere rastlanabilmektedir. Yehova'nın Şahitleri bu çerçevede Uluslararası Kongreler, Bölge Toplantıları, Özel Bir Günlük İbadet Programları, Rabbin Akşam Yemeği, Ev Mukaddes kitap Tetkiki, Konuşma Yeteneğini Geliştirme Programı İbadeti, Tanrısal Hizmet Programı İbadeti gibi etkinliklere katılmaktadır.¹⁰²

2.3. Yehova'nın Şahitleri'nin Türkiye'deki Faaliyetleri

Yehova'nın Şahitleri'nin Türkiye'ye yönelik faaliyetleri incelendiğinde ilk olarak 1891 tarihiyle karşılaşılmaktadır. Bu tarihin önemi hareketin kurucusu Russell'in İstanbul'a bir ziyaret gerçekleştirmesinden ileri gelmektedir.¹⁰³ Ziyareti sonrası Türkiye hakkında bir rapor yazan Russell şu ifadelere yer vermektedir: "Türkiye'de:....bir hasadın olmasını ümit etmek için hiçbir şey... hakikate karşı hiçbir istidat görmüyoruz."¹⁰⁴ Bu ifadelerden anlaşılacağı üzere Russell, Türkiye'de beklediği ilgiyi görememiştir. Nitekim Türkiye'ye yönelik misyonerlik faaliyetlerinde ikinci adım Russell'in ziyaretinden yaklaşık 30 yıl sonra atılmıştır. 1931 yılında Yunan asıllı bir çift olan Emmanuel Pasavantis ve eşi Zmini hareketin Türkiye'deki faaliyetlerine öncülük etmek üzere İstanbul'a gelmiştir. Öncelikli olarak Kutsal Kitap'ı incelemek isteyenlerle bir grup oluşturulmuştur. Aynı yıl yürütülen faaliyetler neticesinde 5 kişi vaftiz olarak Yehova'nın Şahitleri'ne katılmıştır.¹⁰⁵ Daha ziyade Hristiyan azınlıklar, özellikle de Rum Ortodoks cemaati arasında faaliyet yürüten harekete katılanların sayısı 1938 yılında 100'e ulaşınca, Gilead Okulu'ndan Türkiye'ye 17 misyoner ve birkaç öncü gönderilmiştir. 1947-1950 yılları arasında ise Türkiye'de 60 kişi Yehova'nın Şahitlerine geçiş yapmıştır.¹⁰⁶ Grubun yönetim kurulu üyeleri arasında yer alan Nathan Knorr ve Fred Franz'ın 1956'daki ziyareti, Türkiye'deki faaliyetler açısından bir dönüm noktası

¹⁰² Yasdıman, "Yehova'nın Şahitleri", 608-609.

¹⁰³ Yehova'nın Şahitleri, "Türkiye'de Yehova'nın Şahitlerinin Tarihi", <https://wol.jw.org/tr/wol/d/r22/lp-tk/1102001492?q=russell+t%C3%BCrkiye&> (Erişim 10.07.2022).

¹⁰⁴ Ünal - Akdamar, *Türkiye'de Laiklik İlkesi ve Yehova'nın Şahitleri*, 116.

¹⁰⁵ Tınaz, "Yehova Şahitleri", 395.

¹⁰⁶ Yehova'nın Şahitleri, "Türkiye'de Yehova'nın Şahitlerinin Tarihi", <https://wol.jw.org/tr/wol/d/r22/lp-tk/1102001492?q=russell+t%C3%BCrkiye&> (Erişim 10.07.2022).

oluşturmuştur. Böylece hareketin Türkiye’deki gelişimi büyük bir ivme kazanmıştır. Zira hareket azınlıklar yanında artık Müslümanlar arasında da taraftar bulmaya başlamıştır. Bu dönemde Yehova’nın Şahitleri’ne katılanların başında hareketin Türkiye’deki en yüksek mercii olan Temsil Heyeti başkanlığını icra eden Mete Süer yer almaktadır.¹⁰⁷

1961 yılından itibaren, Türkiye’de harekete üye olanlar nüfus kayıtlarında din hanesinde değişiklik yaptırmaya ve bu alana Yehova’nın Şahidi ibaresini yazdırmaya yönelmiştir. 1975 yılında dernek kurmak için yaptıkları başvurunun onaylanmasının ardından hareket faaliyetlerine hız vererek Beyoğlu, Bakırköy, Kadıköy semtleri başta olmak üzere İstanbul’da ve yine Ankara, İzmir, Antakya gibi diğer şehirlerde şubeler açmıştır. Grubun Temsil Heyeti ayrıca ilk bürosunu 28 Mayıs 1980 tarihinde Mete Süer, Vartan Mumcu ve Yılmaz Ertuncalı’nın öncülüğünde Beyoğlu’nda faaliyete geçirmiştir.¹⁰⁸

Yehova’nın Şahitleri, ülkemizde zaman zaman zorlu süreçlerle de karşı karşıya kalmıştır. Bu bakımdan 1984-1985 yılları zikretmeye değerdir. Zira Ankara ve İzmir’de hareket hakkında çeşitli davalar açılmış, hatta tutuklamalar yaşanmıştır. 19 Haziran 1985 tarihinde Yehova’nın Şahitleri’nin dini bir grup olduğuna hükmedilince 1986 yılında tutuklanmış olan hareket üyeleri hakkında da beraat kararı verilmiştir. Bu gelişmelerden sonra hareket ülkemizdeki faaliyetlerini artık daha rahat bir şekilde sürdürür olmuştur. Neticede Yehova’nın Şahitleri’nin üye sayısı ülkemizde 1990 yılında 860’a, 1996’da 1229’a, 2005 yılında 1740’a ve 2010 yılında da 1975’e ulaşmıştır.¹⁰⁹ Hareket 31 Temmuz 2007 tarihinden itibaren yasal olarak tanınmasıyla¹¹⁰ daha da güçlenmiş ve dolayısıyla ülkemizdeki taraftarları artmaya devam etmiştir. Nitekim resmî web sitelerinde paylaşılan rakamlarda, hareketin ülkemizdeki mevcut üye sayısı 5141 olarak belirtilmiştir.¹¹¹

¹⁰⁷ Tınaz, “Yehova Şahitleri”, 395.

¹⁰⁸ Tınaz, “Yehova Şahitleri”, 396; Hatice Acar, “Yehova Şahitleri ve Türkiye’deki Misyonerlik Faaliyetleri “Antalya Örneği””, *Kesit Akademi Dergisi* 5/20 (2019), 288.

¹⁰⁹ Taşkın, “Yeni Dini Hareketlerin Türkiye’deki Tarihsel Serüveni”, 223.

¹¹⁰ Yehova’nın Şahitleri, “Türkiye Hakkında Genel Bilgi”, <https://www.jw.org/tr/haberler/hukuk/bolgelere-gore/turkiye/yehovanin-sahitleri-genel-bilgi/> (Erişim 10.12.2022).

¹¹¹ Yehova’nın Şahitleri, “Türkiye’deki <https://www.jw.org/tr/yehovanin-sahitleri/dunya-capinda/TR/> (Erişim 31.12.2022).

2.3.1. Aktif Misyonerlik Faaliyetleri

Yehova'nın Şahitleri, kendi inanç ve öğretilerini duyurmak için insanların kendilerine gelmesini bekleyen bir tavır sergilememektedir. Tam tersine üyelerini sokak, cadde, ev ziyaretleri, telefon konuşmaları gibi birçok yöntemle mesajlarını yaymaya teşvik etmektedir. Bıkmadan usanmadan aynı yere giderek davetlerini tekrar etme metodu Yehova'nın Şahitleri tarafından Türkiye'de de uygulanmaktadır. Bu doğrultuda faaliyetlerin görüldüğü şehirlerin başında İzmir, İstanbul, Ankara ve Mersin'in isimleri zikredilmektedir.¹¹²

Hedef kitlesi olarak büyük oranda üniversite öğrencilerini ve ev hanımlarını seçen Yehova'nın Şahitleri'nin bilhassa Ege Bölgesi'ndeki planlı çalışmaları hakkında Yasdıman 2005 yılında şunları yazmıştır:

Bir dönem Türkiye'de görevli olarak bulunan ve şu an organizasyonun merkezinde çalışan Rendall Hickok, hayatının en güzel anlarını Türkiye'de geçirdiğinden bahisle, son zamanlarda Yehova'nın Şahitliği'nin Müslüman asıllı Türkler arasında rağbet bulunduğunu söylemektedir. Hickok'un ifadesine göre, 400 kişilik Yehova'nın Şahidi ile İzmir Türkiye'nin önde gelen şehridir. Bunu İstanbul, Ankara, Mersin takip etmektedir. Yine Hickok'a göre, Türkiye'deki organizasyonun ve misyonerlerin maddi harcamaları doğrudan merkezden karşılanmaktadır. Bunun yanında, Türk Yehova'nın Şahitleri'nin yaptıkları bağışlar da parasal kaynağın, bir bölümünü oluşturmaktadır.

Diğer taraftan, bizim kendi gözlemlerimize ve tespitlerimize göre de, günümüzde yaklaşık 450 kişiden oluşan 8 kadar cemaatiyle İzmir Yehova'nın Şahitleri'nin en gözde merkezidir. İzmir'de yoğun faaliyet gösterilen bölgeler ise Balçova, Üçkuyular, Hatay, Alsancak, Bornova ve Karşıyaka'dır. Karşıyaka ve Balçova'daki toplantı salonlarına pek çok insan -Yehova'nın Şahidi olsun ya da olmasın- katılmakta ve buralardaki toplantılar düzenli olarak yapılmaktadır. Şahitler, hususiyile Mithatpaşa sahil bulvarındaki, Konak'taki, Alsancak'taki ve diğer hareketli bölgelerdeki parklarda oturan vatandaşlara gruplar halinde yavaşmakta ve kendilerinin Yehova'nın Şahitleri olduklarını söyleyerek, ellerindeki yayınlarla propaganda yapmaktadırlar. İnsanların kalabalık bir şekilde bulundukları yerlere, örneğin büyük otobüs şirketlerinin yazıhanelerine, dergilerini bırakmakta ve gelenlerin bu dergileri görmelerini sağlamaya çalışmaktadırlar.¹¹³

Bu ifadelerden anlaşılacağı üzere ülkemizde yaklaşık bir asırlık geçmiş bulunan Yehova'nın Şahitleri gözle görülür bir şekilde faaliyet yürütmektedir. Bu noktada ev ziyaretlerine kendi tabirleriyle tarla hizmetine özel önem gösterdiklerinin altı çizilebilir. Yehova'nın Şahidi misyonerlerin ev ziyaretlerinde nasıl bir tutum içerisinde olması gerektiğine dair ilkeler belirlenmiştir. Dolayısıyla onlardan bu ilkelere uygun davranmaları beklenmektedir. Bu bağlamda faaliyetlerini

¹¹² Aydın, *Türkiye'ye Yönelik Batı Kökenli Dini Cereyanlar*, 278.

¹¹³ Yasdıman, "Yehova Şahitleri'nin Teşkilat Yapısı ve Türkiye'deki Faaliyetleri II", 129.

yürütmekteki amaçlarının asla insanları bir dine girmeleri için zorlamak veya rahatsız etmek olmayacağı vurgulanmaktadır. Yehova'nın Şahitleri, ev ziyaretleri esnasında çaldıkları kapılar kendilerine açıldığında mütebessim bir çehreyle ellerindeki anlamlı resimler içeren dergi ya da broşürleri ev sahiplerine göstermektedir. Eğer kapısına gidilen kişiler Kutsal Kitap hakkında konuşmak ya da gösterilen yayınları kabul etmek istemezse Yehova'nın Şahitleri herhangi bir ısrar ya da zorlama yoluna başvurmamakta, saygılı bir şekilde oradan ayrılmaktadır.¹¹⁴ Öte yandan ev ziyaretlerine çıkan ekip genellikle temiz kıyafetli, iyi görünümlü bir genç kadın ile erkek ve yanlarındaki çocuk arabasının içindeki küçük bir çocuktan oluşturulmaktadır. Böyle bir masum aile profilinin kapısı çalınan insanların psikolojisi üzerinde olumlu bir etki bırakacağı düşünülmektedir.¹¹⁵

Yehova'nın Şahitleri'nin Türkiye'deki misyonerlik faaliyetleriyle ilgili çalışmasında Acar, ev ziyaretlerinden birine muhatap olmuş birinden aktardığı şu ifadeler de yine hareketin tarla ziyaretleri adını verdikleri bu faaliyete ne denli önem verdiklerini göstermesi açısından zikretmeye değerdir:

Gerçekten de temiz ve düzgün giyimli, Türkçeyi çok iyi kullanan, saygılı, kibar kişiler olduklarını söyleyebilirim. İkisi de bayan olmak üzere iki kişi, İslam ve Yehova'nın Şahitliği'nin aslında aynı kaynaktan çıkan ve birbirine çok benzeyen oluşumlar olduklarını söyleyerek ve kendi kutsal kitaplarından bir pasaj okuyarak beni, daha sonra tekrar gelebilmeleri için izin vermem konusunda ikna etmeye çalıştıklarını söyleyebilirim. Benim evde bulunmadığım zamanlarda da defalarca gelerek, ısrar ve inatla benimle görüşmek istediklerini aileme belirttiklerini de burada ifade edebilirim.¹¹⁶

2.3.2. Yayın Faaliyetleri

Yehova'nın Şahitleri'nin gerek dünya çapında gerekse ülkemizdeki faaliyetlerinin başarılı olmasında sahip oldukları yayınların dağıtımının da önemli bir katkısı bulunmaktadır. Söz konusu yayınların baskı kalitesinden tutun da kullanılan resimlerin seçimine varıncaya dek birçok hususta gerçekleştirilen profesyonel çabaların harekete kazandırılmaya çalışılan insanlar üzerindeki bir etkisinin olacağı

¹¹⁴ Acar, "Yehova Şahitleri ve Türkiye'deki Misyonerlik Faaliyetleri", 289.

¹¹⁵ Hakkı Şah Yasdıman, *Türkiye'de Yehova'nın Şahitleri* (İzmir: Tibyan Yayınları, 2011), 87.

¹¹⁶ Acar, "Yehova Şahitleri ve Türkiye'deki Misyonerlik Faaliyetleri", 289.

muhtemeldir.¹¹⁷ Dağıtılan yayınların sayısının milyonlarla ifade edildiği göz önünde bulundurulduğunda bu etkinin önemi daha da artmaktadır.

Hareketin misyonerlik faaliyetleri çerçevesinde insanlara ulaştırmaya çalıştığı yayınların başında *Gözcü Kulesi* ve *Uyanış* dergileri gelmektedir. Yehova'nın Şahitleri'nin kaynağının insanlar değil aksine Tanrı olduğunu düşündükleri Gözcü Kulesi isimli dergi 1879 yılından bu yana aralıksız bir şekilde yayımlanmaktadır. Kaynaklarda yer alan bilgilere göre derginin her sayısı 190 ayrı dilde ve 42 milyon adet basılmaktadır. İkinci dergi olan Uyanış ise 80 ayrı dilde 41 milyon adet basılarak dağıtılmaktadır. Bu iki yayının yanında broşür, kitapçık, kitap, kaset, film, CD, DVD, VCD gibi materyaller de hareket tarafından basılarak dağıtılmaktadır.¹¹⁸

Şekil 1. Yehova'nın Şahitleri'nin çeşitli dillere çevrilen dergi ve broşürleri

Söz konusu yayınların dağıtımının yapıldığı bölge ve ülkeler arasında Türkiye'de bulunmaktadır. Bununla birlikte söz konusu yayınlar Şekil 2 ve Şekil 3'te görülebileceği üzere çevrim içi olarak da ulaşılabilir durumdadır. Dahası yayınlarını görme ya da işitme engelli insanlara ulaştırabilmek için ayrıca Braille alfabesi ya da işaret dilini kullanarak da çeşitli içerikler hazırlanmaktadır.¹¹⁹

¹¹⁷ Yasdıman, *Türkiye'de Yehova'nın Şahitleri*, 109.

¹¹⁸ Yasdıman, "Yehova'nın Şahitleri", 609.

¹¹⁹ Yehova'nın Şahitleri, "Yeni İşaret Dili Uygulaması", <https://www.jw.org/tr/haberler/bultenler/bolgelere-gore/dunya/Yeni-%C4%B0%C5%9Faret-Dili-Uygulamas%C4%B1/> (Erişim 01.01.2023); Yehova'nın Şahitleri, "Braille Alfabesindeki Yeni Kutsal Kitap: İngilizce ve Portekizce'de! Başka Diller Sırada!", https://www.jw.org/tr/kutuphane/videoelar/#tr/mediaitems/VODBibleTranslations/pub-jwb_201904_5_VIDEO (Erişim 14.4.2023).

Şekil 2. Yehova'nın Şahitleri'nin resmî web sitelerindeki dergi arşivi

Şekil 3. Yehova'nın Şahitleri'nin resmî web sitesindeki kitaplar ve diğer yayınlar arşivi

Tüm bu yayınlar incelendiğinde, daha etkili bir davet metoduna hizmet edecek şekilde, eğitici bir içerikle hazırlandıkları görülmektedir. Nitekim hareketin

yayınları arasında yer alan *Tanrı'nın Krallığı Hüküm Sürüyor!* Başlıklı kitapta da yayınların bir kısmının böyle bir amaçla hazırlandığından bahsedilmektedir.¹²⁰

2.3.3. İnternet Sitesi

Günümüz dünyasının en etkili iletişim araçlarından bir haline gelen internet, daha fazla insana ulaşmayı arzulayan birçok YDH tarafından kullanılmaktadır. Bu tür hareketlerin internete yönelmesinde gerek mevcut üyelerini gerekse hedef kitlelerinin interneti aktif kullanan yaştaki bireylerden oluşmasının etkili olduğu söylenebilir. Neticede birçok dini hareket kendilerine ait resmî web sitelerini kurmuş durumdadır. Aslında günümüzde mesele internette yer alıp almamanın çok daha ötesine geçmiş durumdadır. Zira dini gruplar artık internette daha aktif kullanımı ve görünürlüğü arttırmanın yollarını aramaktadır.¹²¹

Yehova'nın Şahitleri, interneti etkin bir şekilde kullanan hareketlerin arasında yer almaktadır. Hareketin 1997 yılından itibaren hazırlamış olduğu web sitesi aracılığıyla hizmet verdiği bilinmektedir. Bu noktada dikkat çekici olan husus hareketin web sitesinde yüzlerce dil ve lehçede kullanım seçeneği sunmasıdır.¹²² Çok sayıda dil imkânı sunan Yehova'nın Şahitleri'nin Türkçe olarak yayımlanan web sayfasına da ulaşılabilir (Bkz. Şekil 4).

¹²⁰ Yehova'nın Şahitleri, “Duyuru İşi İçin Araçlar: Dünya Çapında Dağıtmak Üzere Yayınlar Üretiliyor”, <https://www.jw.org/tr/kutuphane/kitaplar/tanrinin-kralligi/duyuru-isi/araclar/> (Erişim 01.01.2023).

¹²¹ Turan – Uzun, “Yeni Dini Hareketler ve Sanal Misyonerlik”, 109-110.

¹²² Yehova'nın Şahitleri, “Duyuru İşinde Kullanılan Yöntemler: İnsanlara Ulaşmak İçin Her Tür Araçtan Yararlanılıyor”, <https://www.jw.org/tr/kutuphane/kitaplar/tanrinin-kralligi/duyuru-isi/yontemler/> (Erişim 01.01.2023).

Şekil 4. Yehova'nın Şahitleri'nin Türkiye web sitesi

Yehova'nın Şahitleri'nin web sitesinde sunmuş olduğu dil seçeneği onun misyoner karakterli olduğunun bir göstergesidir. Web sitesinde dil alternatiflerinin yanı sıra kayıt ol seçeneğinin kutsal kitap öğretilerinin yer alması da yine hareketin misyoner yapısına gönderme yapmaktadır.¹²³

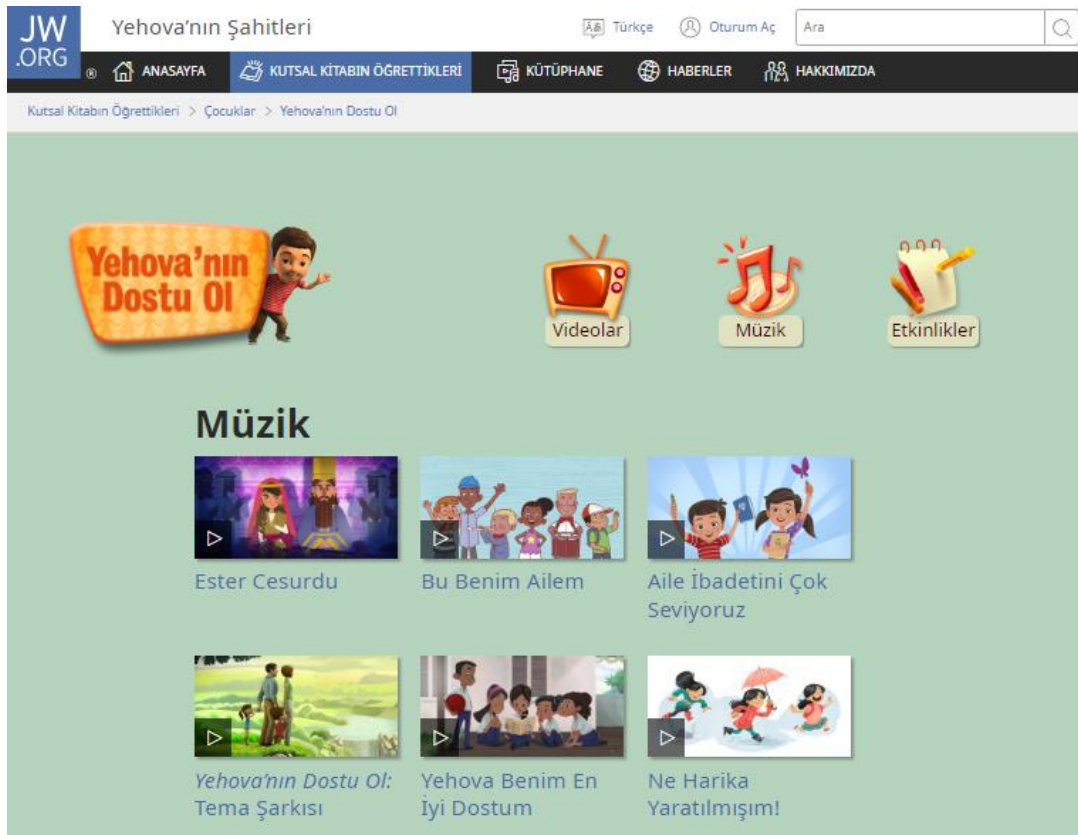
İlginizi Çeken Bir Konu Seçin

Şekil 5. Yehova'nın Şahitleri'nin sitesinde ilgi çeken konular

¹²³ Bayramali Nazıroğlu - Şeyma Turan, “Yeni Dini Hareketlerin Taraftar Kazanma Yöntemleri Karşısında Dini Medya Okuryazarlığı”, *Yeni Dini Hareketler ve Misyonerlik*, ed. Süleyman Turan (İstanbul: Okur Akademi, 2022), 301.

Şekil 5, Şekil 6 ve Şekil 7’deki verilerden de anlaşılacağı üzere Yehova’nın Şahitleri hareketinin web sitesi incelendiğinde çeşitli kitlelere yönelik kapsamlı bir içerik sunduğu görülmektedir. Böylece her yaş aralığından insana hareketin ilke ve sorumlulukları çerçevesinde davranmaları noktasında bir rehberlik sunulmaktadır. Bu bağlamda evlilik, taciz, eşcinsellik, kimlik bunalımları, aile içi problemler, eğlence unsurları gibi güncel meselelerden dua etme, Kutsal Kitap okuma gibi manevi hususlara kadar geniş bir konu havuzu çerçevesinde üyelerin tutum ve davranışları şekillendirilmeye çalışılmaktadır. Bu yapılırken de dini kaynaklar referans gösterilmektedir.¹²⁴

Şekil 6. Yehova'nın Şahitleri'nin sitesindeki çocuk içeriği

¹²⁴ Nazıroğlu – Turan, “Yeni Dini Hareketlerin Taraftar Kazanma Yöntemleri Karşısında Dini Medya Okuryazarlığı”, 303.

Şekil 7. Yehova'nın Şahitleri'nin sitesindeki gençlere yönelik içerik

Yehova'nın Şahitleri'nin sitesinde yer alan içeriklerin kaliteli bir şekilde hazırlandığı ve insanları etkileme potansiyeline sahip olduğu görülebilir. Ayrıca hareket hakkında olumlu bir imaj oluşturarak bu etkiyi arttırabilmek adına grup üyelerinin tecrübelerinden de yararlanılmaktadır. Bu bağlamda hayatında çeşitli zorluklar yaşadığını ve Yehova'nın Şahitleri aracılığıyla bunların üstesinden geldiğini dile getiren üyelerin beyanları aktarılmaktadır.¹²⁵ Bu noktada sitenin genelinde daima hareketin olumlu yönleri üzerinde durulduğunun, olumsuz vasıflarından hiçbir şekilde bahsedilmediğinin altını çizmekte de yarar var.

Buraya tüm ifade edilenler Yehova'nın Şahitleri'nin misyonerlik faaliyetlerine ne denli önem verdiğini açıkça gözler önüne sermektedir. Nitekim 2021 faaliyet raporlarına bakıldığında bu çabalarının karşılığını aldıkları da söylenebilir. Söz konusu raporda yer alan bilgiler göre:

¹²⁵ Nazıroğlu – Turan, “Yeni Dini Hareketlerin Taraftar Kazanma Yöntemleri Karşısında Dini Medya Okuryazarlığı”, 305.

2021 yılında dünya genelinde büro sayısı 87'ye, rapor veren ülke sayısı 239'a, cemaat sayısı 119.297 ve hareket üyelerinin sayısı 8.686.980'a ulaşmış;

171.393 kişi vaftiz edilmiş, 21.367.603 kişi anma yemeğine katılmıştır. Bu verilere göre 2020 yılına oranla %0,7 artış gösterilmiştir.¹²⁶ 2021 yılı Türkiye faaliyet raporunda ise 85.043.000 toplam nüfuslu ülkede Yehova'nın Şahitleri'nin cemaat sayısının 68, üye sayısının 5.141 olduğu, 159 kişinin vaftiz edildiği, 9.309 kişinin anma yemeğine katıldığı belirtilmiştir. 2020 yılı ile kıyaslandığında Türkiye'deki büyüme hızının da yine %0,7 oranında bir artış gerçekleştirdiği ifade edilmiştir.¹²⁷ Ülkemizdeki faaliyetlere yönelik sayısal veriler Tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo 2. Sayısal Verilerle Yehova'nın Şahitleri'nin Türkiye'deki Faaliyetleri

Ülke/Bölge	Nüfus	2021 Müjde Zirvesi	Oran, 1 Müjdeciye	2021 Müjd. Ort.	2020' ye Göre Artış	2021 Vaf. Edi. Sayısı	Öncü Müjd. Ort.	Cemaat Sayısı	Kutsal Kitap Tetkik Ort.	Anma Yemeğine Katılım
Türkiye	85.043.000	5.141	17.029	4.994	%7	159	1.734	68	2.759	9.309

¹²⁶ Yehova'nın Şahitleri, "2021 Genel Toplamlar", <https://www.jw.org/tr/kutuphane/kitaplar/2021-hizmet-yili-raporu/2021-genel-toplamlar/> (Erişim 01.01.2023).

¹²⁷ Yehova'nın Şahitleri, "2021 Ülke ve Bölge Raporları", <https://www.jw.org/tr/kutuphane/kitaplar/2021-hizmet-yili-raporu/2021-ulke-bolge/> (Erişim 01.01.2023).

3. YEHOVA’NIN ŞAHİTLERİ ÜYELİĞİNDE ETKİLİ OLAN FAKTÖRLER

Bu bölümde ülkemizde Yehova’nın Şahitleri hareketine üye olan kişilerle yapılan görüşmelerden elde edilen bulgular incelenmektedir. Katılımcılara yöneltilen sorulara alınan cevaplar neticesinde ulaşılan veriler, “üyelik öncesi süreci”, “üyelik aşaması süreci” ve “üyelik sonrası süreci” olmak üzere üç ana tema altında gruplandırılmıştır.

3.1. Yehova’nın Şahitleri'ne Üyelik Öncesi Süreç

Çalışmamızın bu bölümünde, görüşme yapılan bireylerin Yehova’nın Şahidi olmadan önce sosyal ve psikolojik açıdan ne tür süreçlerden geçtiği, harekete katılmaya karar vermesinde ne gibi faktörlerin etkili olduğu tespit edilmeye çalışılmıştır. Ayrıca ailenin birey üzerindeki etkisi göz önünde bulundurularak bireylerin yanı sıra ailelerin dini tutumu, dini bağlılığı ve dine yaklaşımlarının nasıl olduğu sorusuna da cevap aranmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda konuyu üç tema çerçevesinde analiz etmeye çalışacağız. Temaların ilki bireylerin, ikincisi ise ailelerin dini arka planı ile ilgili olacaktır. Üçüncü temada ise bireylerin harekete katılmadan önceki zihinsel ve duygusal süreçleri üzerine yoğunlaşacağız.

3.1.1. Bireylerin Dini Anlayış ve Yaşantıları

Kendilerine yönelttiğimiz “Yehova’nın Şahitleri'ne katılmadan önce dine yaklaşımınız ve bağlılığınız hakkında neler söylemek istersiniz?” sorusu temelde bireylerin harekete katılmadan önceki dini inanç, bağlılık ve yaşantılarının din değiştirmelerinde etkili olup olmadığını tespit etmeyi amaçlamıştır. Katılımcıların ilgili soruya verdikleri cevaplar incelendiğinde genellikle bir Tanrı inancı vurgusu dikkatleri çekmektedir. Örneğin Ezgi hanım, dini inancıyla ilgili şu açıklamaları yapmaktadır:

Şöyle tabii ki bir Allah’a inancım vardı, bir yaratıcının varlığına inanıyordum. Fakat tam olarak bir rehberlik, hayatımda ikna edici bir rehberlik bulamadım. Yani tam olarak doyum veren bir yaşam tarzım yoktu. Tabii ki sadece inanıyordum ama yaşamımda bunu çok fazla gösteremiyordum bu şekilde.

Demet hanım da benzer bir tutumu biraz daha ayrıntılı ifadelerle dile getirildiği görülmektedir:

Daha önce yani bir Müslüman ailede büyüdüğüm için sorulduğu zaman çocukluğumuzdan itibaren kimlik kartımızda da Müslüman yazıyordu. Bu anlamda bunu bir mensubiyet olarak kabul ediyorsanız Müslüman görünüyorum ama dediğim gibi kafamda herhangi bir inanca dair ikna olmuş bir bağlılık duygusu yoktu çünkü zihnimde pek çok sorularım vardı.

Ben bilimsel konulara da çok yakından meraklı biriydim. Hala öyleyim. O yüzden böyle kainatta var olan doğa kanunlarını düşündüğümde, canlıların yapısındaki makro ve mikro tasarımları incelediğimde bir Tanrı'nın var olduğuna hep inanıyordum. Ancak az önce bahsettiğim gibi o sorulardan kaynaklı olarak dinler konusunda tereddütlerim vardı. Hangi din gerçekten Tanrı'ya, kainatı yaratmış o sevgi dolu Tanrı'ya hizmet ediyor bu konuda sorularım vardı. Ve duygusal ve zihinsel olarak yani ikna olmaya ihtiyaç duyuyordum. Öyle bir dönemdeydim.

Yine Ziya bey yetiştiği ailede de bu inancın hakim olduğu vurgusuyla bir Tanrı düşüncesine sahip olduğunu belirtmektedir:

Tek bir yaratıcı olduğuna her zaman inanıyordum. Yetiştığım ailede bu inanç hakimdi, yaratıcının olduğu. Ve şöyle düşünüyordum: yani yaratıcı var onun düşünceleri, istekleri, amaçları da var ve tüm bunlar birbiriyle bir bütün oluşturmali, uyum içinde olmalı ve hayat ile ilgili önemli soruların cevapları da mutlaka olmalı diye düşünüyordum.

Ziya beyin ailenin inançları ve dini yaşantıları etkilediğine yönelik vurgusu Okan beyin ağzından dökülen “Sünni Müslüman bir aileden geliyorum.” şeklindeki ifadelerle karşılık bulmuştur. Katılımcılardan bir diğeri Mert bey ise bilgisizliğine atıfta bulunarak inancını “belli belirsiz” şeklinde tanımlama yoluna gitmiştir: “Yani inanıyordum....inanıyordum ama yani hiçbir şey bilmeyen bir insan gibi inanıyordum, öyle diyeyim. Tabii yüreğimde fazla bir şey yoktu.”

Söz konusu ifadeler incelendiğinde buluştukları ortak nokta, Yehova'nın Şahidi olmadan önce bir yaratıcının varlığına inanmalarıdır. Bununla birlikte inanç konusunda gerek zihnen gerekse kalben tam anlamıyla tatmin olmadıklarının altını da ısrarla çizdikleri görülmektedir. Sağlam bir inanca sahip olamamalarına ilişkin gerekçeler konusunda ise bilhassa Ezgi hanımın ifadelerinde vurguladığı “iyi bir rehberlik alamama” vurgusu dikkat çekicidir. Zira bu, katılımcıların eski inançları içerisinde zihinlerinde oluşan sorulara cevap alamadıkları bu ihtiyaçlarını gideren Yehova'nın Şahitleri'ne yöneldiklerine işaret etmektedir.

Katılımcıların Yehova'nın Şahidi olmadan önce mensubu oldukları dinin gerektirdiği uygulama ve ibadetleri ne ölçüde yerine getirdikleri konusunda farklı bulgularla karşılaşılmaktadır. Bu bağlamda din değiştirmeden önce büyük çoğunluğu Müslüman olan katılımcılarımızın bir kısmı ibadet ve ritüelleri ara sıra yerine getirdiğini ifade ederken diğer bir kısmı ise hiç yerine getirmediğini belirtmektedir.

Bu noktada önce Burak beyin ifadelerine kulak verilebilir:

Daha öncesinde şöyle tabii, Müslüman bir ülkede büyüdük. Dolayısıyla onun pratiklerine hakimdik az çok. Ama tabi günlük uygulanacak şeyler dışında daha çok işte bayram namazları vesaire bunun gibi oruç döneminde makul ölçüde tutulan oruçlar şeklinde ilerliyordu daha öncesinde. Ama tabi asıl önemli olan pratikte değerlere baktığımızda işte ahlaklı bir insan olmak, dürüst bir insan olmak, yalan söylememek bunlar her zaman zaten vardı.

Burak beyin bu ifadeleri incelendiğinde aslında ibadetleri düzenli bir şekilde yerine getirmemesine kendince makul bir açıklama getirdiği de görülmektedir: “asıl önemli olan...ahlaklı bir insan olmak, dürüst bir insan olmak, yalan söylememek.”

Burak bey gibi Okan bey de ibadetlerini ara sıra yerine getirdiğini dile getirmektedir. İbadetleri daha ziyade geleneksel alışkanlıklar bağlamında değerlendiren Okan Bey’in konu ile ilgili açıklamaları şu şekildedir:

Ben de pratik olarak o ailede (Sünni Müslüman) büyüdüğüm için namazımı kılan, daha sonra oruç tutan, kandiller gibi özel günleri kutlayan, tüm büyük bütün ailenin bir araya geldiği vesaire gibi Türkiye’deki Müslüman bir ailenin yaptığı tüm faaliyetleri yerine getiren bir aileden geliyorum. Yani bireysel olarak da zaman zaman beş vakit kıldığım dönemlerde oldu. Altı ay sürecinde bununla beraber Cuma namazları, Bayram namazlarını hiç kaçırmazdık. Kur’an kursuna gittim küçükken gibi onlar gibi.

Aslında Okan beyin bu ifadeleri, ibadetlerin yerine getirilmesinde çevrenin etkili bir unsur olduğuna da gönderme yapmaktadır. Nitekim Yılmaz beyin de ifadelerinde de bu çevre etkisine atıfta bulunduğu görülmektedir:

Müslüman bir ailede doğdum lise yıllarında arkadaş çevrem muhafazakardı. Okul çıkışı birlikte örneğin namaz kılmaya giderdik her gün okula gitmeden önce buna dikkat ederdim örneğin abdest almaya. Yehova’nın Şahitleri’yle tanışmam da aslında o yıllara rastladı. Fakat şunu da söyleyebilirim öyle sorgulamak gibi bir düşüncem de yoktu açıkçası ama öğrendiğim dini ritüelleri uygulamayı seviyordum.

Benzer bir vurgu Mert bey’in ifadelerinde de karşımıza çıkmaktadır:

Yani şöyle diyelim Ramazan ayında zaman zaman babamın etkinliği ile zaman zaman oruç tuttum ama devamlı oruç tuttuğumu söylersem yine yalan olur, tutmadım. Zaman zaman camiye gittim ama yani bu devam etti diyemem işte gençlik var, gençlik arzuları var, çevre var tabii ki o furyanın içerisinde ben de vardım. Yaptığımı söyleyemem ama bu konuda fazla bilgim yoktu da açıkçası.

Mert beyin ifadelerinin sadece ibadetlerin yerine getirilmesinde değil aynı zamanda uygulanmamasında çevrenin belli oranda bir etkili olduğuna işaret ettiği söylenebilir.“Yani Tanrı’ya inancım vardı ama uygulayan değildim” şeklindeki vurgusuyla dikkat çeken Burcu hanım ise ibadetleri yerine getirme sıklığı ile ilgili şunları söylemektedir: “Oruç; başında, ortasında belki sonunda bu şekilde yapıyordum. Namazı da düzenli olarak değil ama özel günler diye düşündüğüm

Kadir gecesi vs gibi o gecelerde yapmaya çalışırdım.”

İbadetlerini düzenli bir şekilde yerine getirmediğini dile getirenlerden biri de Aslı hanımdır. Öğrendiği kadarıyla ibadetlerini yerine getirmeye çalıştığını söyleyen Aslı hanım, bir düzen oturtamamasının arka planını şöyle izah etmektedir:

Tabi ki tam anlamıyla beş vakit namazımı, beş vakit orucumu tutmuyordum ama zaman zaman bunu yapıyordum ama maalesef çalıştığım için zorlanıyordum bunları yapmakta yapamıyordum tam anlamıyla.” Aslı hanım gibi ibadetlerin işini aksattığına atıfta bulunan bir diğer kişi İrem hanım olmuştur. Konu ile ilgili olarak “Yok muntazam bir namaz kılan, oruç tutan biri değildim. Mesela tutuyordum, oruç tutmak istiyordum yani bana öğretilen buydu çünkü, fakat sonuna getiremiyordum. İşim verimsiz olmaya başladı, gücüm kalmadı.”

İrem hanım, yaşadığı zorluğun kendisini “Tanrı neden ritüel ister” sorusunu sormaya sevk ettiğini vurgulamaktadır:

Bazen soruyordum. Neden böyle bir Tanrı böyle bir ritüel istiyor? Mesela bazen iş yerinden hesap tutmuyordu. Geç geliyordum eve ben. Şu anda çocuklarım aç, evimin ihtiyacı var, Tanrı benden namaz istiyor bunu yapmalıyım ama zorlanıyordum. Hep kafamda neden soruları vardı. Hani böyle ikna edici cevapları almayı çok istedim.

Bunlara karşın katılımcılardan bazıları din değiştirmeden önce mensubu olduğu dinin ritüellerini hiç yerine getirmediklerini dile getirmektedir. Bu noktada Seda hanımın söyledikleri önem arz etmektedir:

Yani aslında dindar biri olarak adlandırmadığım için kendimi bu tarz ritüel ve uygulamaları da tabi doğal olarak aslında yerine getirmiyordum...Tabi, yani Müslüman bir ailede doğdum evet ama sadece dinin gerektirdiği şeyleri yerine getirmiyorduk, uygulamalarını yapmıyorduk. Örneğin oruç tutmak, namaz kılmak gibi şeyler yoktu çünkü ailemde de görmedim O nedenle yoktu ama bir yaratıcının varlığına inanıyordum ve dediğim gibi bu tarz sorular ya yaratıcının ne düşündüğü, Allah'ın ne düşündüğünü çok merak ediyordum. Din, dinlerin açıkladığındansa bizzat Allah'ın ne söylediğini çok merak ediyordum. Çünkü farklı farklı dinler var, farklı farklı şeyler öğretiyorlar. Ben gerçekten Allah bu konuda nasıl bir cevap veriyor diye çok merak ediyordum. Başka dinle ilgili herhangi bir uygulamayakatılmıyorum yani.

Bütün bu ifadelerden hareketle katılımcıların genellikle Müslüman bir ailede dünyaya geldiklerini ve muhafazakâr çevreye sahip olduklarını buna bağlı olarak gerek bireysel olarak gerek toplu olarak dini uygulamalarını yerine getirmeye çalıştıkları söylenebilir. Dini ritüelleri ara sıra yerine getirenler arasında ibadetler hakkında pek fazla bilgisi olmadığı; namaz, oruç gibi bazı dini uygulamaları yerine getirmeye çalıştıklarını ancak sürekliliği konusunda istikrarlı olamadıkları ve devamlılık sağlayamadıkları vurgusu dikkat çekmektedir. “...Günlük uygulanacak

şeyler dışında daha çok işte bayram namazları vesaire bunun gibi oruç döneminde makul ölçüde tutulan oruçlar şeklinde ilerliyordu.” ifadelerini kullanan Burak beyde olduğu gibi bazılarının belirli özel zamanlarda yapılan dini uygulamalara ve bireysel ibadetlerden ziyade cemaatle yerine getirilenlere katılmayı tercih ettiği sonucu çıkarılabilir. Burak bey’in aksine bazılarının özel günlerde yapılan dini uygulamalara verilen mükafatları mantığına yerleştiremediği ve içselleştiremediği fark edilmektedir. Demet hanımın bu konudaki çarpıcı ifadelerine burada yer verilebilir:

Bazı özel iyi günlerde bütün inançlarda var bu özel bir ritüel gerçekleştirilirse, oruç tutulursa, bir şey yapılırsa geriye dönük günahlarının silinecek olduğunun söylenmesi yani bunlar sanki tanrıyla bir çıkar ilişkisi var gibi bana hissediyordu. O yüzden bu tür uygulamaların içimde sindiremiyorum yani.

Bu noktada Yehova’nın Şahitleri arasına katılan bu bireylerin, üyelik öncesi dini anlayış ve yaşantılarına dair elde ettiğimiz bulguları destekleyen çeşitli araştırmalara atıfta bulunulabilir. Örneğin Hayati Hökelekli ve Celal Çayır, Hristiyanlığa geçen gençler üzerine yaptıkları bir araştırmada din değiştirenlerin çoğunluğunun, eski inançlarına mensup iken dini ritüellerini yerine getirecek kadar dini bilgilerinin olduğunu ve dini bilgisi olmayan bireylere hiç rastlanmadığını ifade etmektedir.¹²⁸ Yine Çayır’ın yapmış olduğu bir başka araştırmada, bireylerin ibadetlerini yerine getirme durumlarına dair katılımcılardan çok azının düzenli olarak günlük namaz ibadetini yerine getirdiği, yarısına yakınının ise sadece bayram namazlarını kıldığı, bir kısmının ise hiç namaz kılmadığı tespit edilmiştir. Bireysel olduğu kadar toplumsal yönü de bulunan oruç ibadetini yerine getirme durumunda ise kişilerin yarısına yakınının oruç tuttuğu, bir kısmının sadece önemli günlerde oruç tuttuğu diğer bir kısmının ise hiç oruç tutmadığı görülmektedir.¹²⁹ Hadi Tezokur’un araştırmasına katılan bireylerin yarısının İslam dini hakkında yeterli düzeyde dini bilgisi olduğu, bir kısmının kısmen yeterli düzeyde olduğu, az bir kısmının ise yeterli düzeyde dini bilgisi olmadığı görülmektedir. Söz konusu kişilerden çoğunluğu ibadetlerini yerine getirmediğini ifade ederken bazıları

¹²⁸ Hayati Hökelekli - Celal Çayır, “Gençlerin Din Değiştirip Hristiyan Olmasında Etkili Olan Piko-Sosyal Etkenler”, *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 15/1 (2006), 35.

¹²⁹ Celal Çayır, *Türkiye’de Din Değiştirip Hristiyanlığa Geçişin Psiko-Sosyal Etkenleri* (Bursa: Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2008), 201-203.

ibadetlerini yerine getirdiğini bazıları ise zaman zaman ibadetlerini yerine getirdiğini dile getirmiştir.¹³⁰

3.1.2. Ailelerin Dini Anlayış ve Yaşantıları

Bu başlık altında ailenin birey üzerindeki etkisi göz önünde bulundurularak Yehova'nın Şahidi bireylerin harekete katılmadan önceki süreçte ailelerinin dini anlayış ve yaşantı durumlarıyla ilgili verdiği bilgiler incelenmektedir. Katılımcıların aileleri ile ilgili verdiği bilgiler sınıflandırma yoluna gidildiğinde dini açıdan “esnek bir tavır sergileyenler” ve nispeten biraz daha “katı bir tutum sergileyenler” şeklinde bir tasnif yapılabilmektedir.

Örneğin İrem hanım ailesinin dini inanç ve yaşantıları açısından esnek olduğuna işaret etmektedir: “Tabi annem, babam namazını kılan, orucunu tutan kişilerdi ama az hani böyle katı kuralcı aile yapısına sahip değildik. Yani görevlerini yerine getiren mütevazi insanlardı.” Aslı hanımın ifadeleri de İrem hanımın sözleri ile paralellik arz etmektedir: “Anne babam da mütevazi işte annem normal başını örten, beş vakit namazını, orucunu tutan kişilerdi mütevazi bir aileydi yani. Öyle çok dediğim gibi aşırı bağnaz, aşırı tutucu, aşırı dindar bir aile değildi.” Ailesinin dini tutum ve yaşantısı ile ilgili soruyu cevaplarken Ezgi hanım cümleye “benim ailem annem tarafı babam tarafı olsun yoğun yaşıyorlar. Yani genel olarak bütün dini şeylerini yerine getiriyorlar kendi içlerinde.” sözleriyle başlamaktadır. Ancak devamında kendi anne ve babasının biraz daha farklı bir yaklaşım içinde bulunduğuna işaret etmektedir:

Ama babam, ailem, kendim daha rahat yani babamın inaniş tarzı daha farklı, ağabeyimin öyle, annemin öyle o şekilde... Yani şöyle inanmayan da var inanan da var. Annem Müslüman mesela babam daha çok hani Allah'ın varlığına benim gibi inanıyor ama tam olarak din öğretisiyle iç içe değildi. Bende öyleydim çünkü yani din tamam ben aileden bir kimlikle geliyordum fakat ama tam olarak ne olduğunu algılamış değildim açıkçası.

Ezgi hanımın son cümlesinin dini kimlik konusunda yaşadığı kafa karışıklığını göstermesi bakımından oldukça çarpıcı olduğu söylenebilir.

Burcu hanım dinin aile bireylerinin yaşantısını tam anlamıyla şekillendirip şekillendirmediğini başörtüsü ve oruç gibi örnekler üzerinden açıklamaya

¹³⁰ M.Hadi Tezokur, “Diyarbakır İncil Topluluğu ve Misyonerlik”, *İslami Araştırma Dergisi* 20/2 (2007), 202.

çalışmaktadır:

Benim ailem de tutucu bir aile değildi ama çok hani çok açık fikirli de değildi. Orta halli diyebilirim...İslam dünyasına baktığımız zaman kapanan yani başörtüsü kullanan kadınlar da var, kullanmayan kadınlar da var. Benim annem kullanmazdı mesela, çünkü onu psikolojik olarak alırdı. Yani fiziksel olarak kapanma değil kulağını kötü sözlerle karşı kapayacaksın, gözlerini kapayacaksın, kötü bir şeye bakmayacaksın, bu şekilde alıyorlardı ve bu şekilde uygulamaya çalışıyorlardı diyeyim...Yine böyle özel günlerde, özel günler diye düşündüğü günlerde yaparlar ve zaten yaşları da seksen, yaşlarına bağlı olarak oruç tutmadıklarını söylerler işte ilaç alıyoruz o yüzden oruç tutamayız gibi ama hani böyle ateistlik veya deistlik gibi bir düşünceleri yok Allah inançları bu şekilde. Var olduğuna her zaman inanıyorlar, ancak uygulamaları kendilerine göre.

Benzer şekilde Burak bey de ailesinin inancının pratik hayata çok fazla yansımadığından bahsetmektedir.

Ben biraz Türkiye için ilginç bir ailede büyüdüm. Şöyle ki babam Alevi kökenli, annem sünni kökenli. Alevi tarafında böyle kişilere düşün derler, diğer tarafta da iyi bakmazlar. Dolayısıyla annem çok dindar biri değildi, babam da benzer şekilde. Babam kendi inancını kendi keşfetmeye çalışıyordu. Dolayısıyla çok dindar bir ailede büyüdüm ama inancın belli mantık filtresinden geçerek oluşması gerektiğine dair bir fikir edindim babamdan... Annem çok öyle inanç tarafıyla ilgisi yok o benim Allah'la benim kendi aramda kendimiz iletişim halindeyiz şeklinde öyle çok namaz oruç vesaire çok takip etmezdi. Dolayısıyla anne ve babam açısından böyle söyleyebilirim.

İrem hanım, Ezgi hanım, Burcu hanım ve Burak beyin aksine Mert bey, Veysel bey ve Okan bey ailelerini dini tutum ve yaşantıları açısından nispeten daha muhafazakar çerçeveye yerleştirmektedir. Bu bağlamda Mert bey şunları söylemektedir: “Babam imamdı Muğla’da ama o gönüllü, maaşlı birisi değildi. Muğla Göktepe’de yaptı onu söyleyeyim. Yani babam bağlıydı”. Babasının dindarlığını net bir şekilde vurgulayan Mert bey sözlerinin devamında ise annesinde ve kardeşlerindeki bağlılığın aynı oranda güçlü olmadığını belirtmektedir.

Okan bey de biraz daha detay vermek suretiyle benzer şeyler söylemektedir:

Ailedeki büyüklerim hacı hoca hafız statüsünde kişiler de mevcut. Aile olarak bildiklerimizi yerine getirmede koyu Müslüman sünni bir aileydik diyebilirim...Dediğim gibi ailem de İmam Hatip Mezunları var, işte camilerde müezzinlik yapan aile üyelerimiz var. Bütün aile büyüklerimiz hacca gitmişlerdir, umreye gitmişlerdir. Ondan sonra hafızlık yapan üyelerimiz var öyle.

Okan bey de bu ifadeleriyle aile bireylerini katı dindar olarak tanımlama yoluna gitmektedir. Ancak Okan beyin bu ifadelerinden imam hatip mezunu, hafız, hacca gitmiş şeklinde nitelendirdiği aile bireylerinin dinin gerekliliklerini yerine getirme konusunda titiz davrandıklarını tespit etmenin oldukça zor olduğu da aşıkardır.

Veysel bey ise ailesinin dindarlığını çok daha ifadelerle tanımlamayı tercih

etmektedir: “İşte onlar da şu anda konuştuğum gibi onlarda kurbanlarını keserler kurban keserken Allah’a yalvarırken ağlarlar işte Allah’ım sen fakir fukaraya yardım et sonra da bizim evlatlarımızı gör gibi çok güzel iç duygulara sahiplerdi.”

Buraya kadar yer verilen ifadelerden katılımcılardan bazılarının namaz, oruç, kurban gibi ibadetleri yerine getirdikleri ve bu konuda istikrarlı davrandıkları vurgusuyla ailelerini dindar olarak tanımlamaktadır. Bu kişiler böyle bir tanımlama yaparken kendilerini genellikle ayrı bir yerde konumlandığı düşünülebilir. Nitekim söz konusu kişilerin ailelerinden farklı bir dini tutum içerisinde olmaları durumunun, alternatif bir din ile karşılaşıldığında geçiş yapabilmelerinin kapısını araladığı da söylenebilir.

Psikolog ve sosyologların yaptığı çalışmalar, bireylerin dini tutumunun oluşması ile ailenin dini yaşantısı arasında sıkı bir ilişki olduğunu göstermektedir. Anne, babanın ve aile içindeki diğer bireylerin çocukla olan etkileşimi çocuğun aile içerisinde olan yerini belirlemektedir. Bu anlamda ailenin dini yaşantısı çocuğun dini tutumunu kendi tutumu doğrultusunda yönlendirebileceği gibi bazen de bu yöneliş tam tersi yönde olabilmektedir.¹³¹ Çalışmamızda elde edilen bulgulara göre katılımcıların bir kısmı esnek bir aile yapısına, bir kısmı ise daha katı tutumlu bir aile yapısına sahip olduğu tespit edilmiştir. Hökelekli ve Çayır’ın yapmış olduğu çalışmada ise din değiştiren bireylerin ailelerinin genellikle dini tutum ve davranışlar konusunda esnek bir tutum içerisinde olduğu ve bireylerin kendi ailelerinde onlara örnek olabilecek bir rehber ile karşılaşmadıkları dile getirilmiştir.¹³² Çayır’ın din değiştirip Hristiyan olan bireyler üzerinde yapmış olduğu araştırmasında din değiştiren bireylerden çoğunluğunun demokratik bir aile yapısının olduğu görülmektedir.¹³³ Süreyya Canbolat’ın çalışmasında ise katılımcıların yarıdan fazlasının ailelerinin demokratik bir yapıya sahip olduğu, bir kısmının aşırı koruyucu olduğu, bir kısmının otoriter, bir kısmının ise ilgisiz aile yapısına sahip olduğu bulgusuna rastlanmıştır. Söz konusu bireylerin çoğunluğunun aileleriyle aynı dini görüşe sahip olduğu, az bir kısmının aileleriyle dini görüşlerinin farklı olduğu dikkat

¹³¹ Ali Rıza Aydın, “Çocuğun Dini Şahsiyet Kazanmasında Ailenin Önemi”, *Ekev Akademi Dergisi* 7/15 (2003), 213-215.

¹³² Hökelekli - Çayır, “Gençlerin Din Değiştirip Hristiyan Olmasında Etkili Olan Piko-Sosyal Etkenler”, 34.

¹³³ Çayır, “Türkiye’de Din Değiştirip Hristiyanlığa Geçişin Psiko-Sosyal Etkenleri”, 178.

çekmektedir.¹³⁴ Yukarıda ismi geçen çalışmalarda elde edilen verilerin yapmış olduğumuz çalışmanın bulgularını kısmen destekler nitelikte olduğu görülmektedir.

3.1.3. Bireylerin Zihinsel ve Duygusal Durumu

Araştırmada kapsamında katılımcıların Yehova'nın Şahitleri hareketine üye olmadan önce ne tür sorgulama süreçlerinden geçtiği de tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu kapsamda alınan cevaplar incelendiğinde katılımcılardan bazılarının Okan bey ve Yılmaz bey gibi çok derin sorgulamalar içerisinde olmadığı görülmüştür. Hatta Okan beyin dini sorgulamalar içerisine girmeme gerekçesi oldukça dikkat çekicidir: “Çok derin sorgulamalarımın da olduğunu söyleyemem. Çünkü koyu bir Müslümandım ...sorgulama gereği duymuyordum hiç. Son din hak dinin olduğunu düşünüyordum.” Okan bey gibi Yılmaz bey de başlangıçta dini sorgulamalarının bulunmadığına dikkat çekmiştir. Ancak bu dikkat çekilmesi gereken başka bir husus söz konusudur. O da Yılmaz beyin, Yehova'nın Şahitleri ile tanıştıktan sonra sorular sorarak bunlar üzerinde düşünmeye başlamış olmasıdır:

...Tanıştık, dediğim gibi sıradan bir misafir olarak geldiler tabi, sohbet ettik, tanıştık. Zamanla bazı derin konulara girmeye başladık ve kutsal kitabı incelemeyi teklif ettiler: ister misin? Evet, kabul ettim ve böylece o alternatifini düşünmeye başladım. Aslında daha önce belki de düşünmeye ya gerek duymadım ya da cesaret edemedim tam buna emin değilim. O soruları tekrar düşünmeye başladım.

Buna karşın katılımcılardan bazılarının ise dinin bazı öğreti ve uygulamaları ya da Müslümanların sergilemiş olduğu davranışlar ekseninde bir sorgulama süreci içerisine girdiği anlaşılmaktadır. Nitekim katılımcılar Yehova'nın Şahidi olmadan önceki dinleri ile ilgili sorgulamalarına dair önemli detaylar paylaşmıştır. Sorgulama durumları bağlamında öncelikli ifadelerine bakıldığında Ezgi hanım:

Ters gelen şeyler kafama yatmayan şeyler vardı ve birazcık da tabii bir rotam yoktu. Yani tam olarak doğruyu yanlış ayırt edebilecek bilinçte değildim.”; Burcu hanımın “Benim zaten gençlik yıllarımdan beri böyle sorgulamalarım vardı. Dediğim gibi İslam kökenli bir ailede büyüdüm ve çevremde öyleydi. Ama üniversitede Hristiyan olan arkadaşlarım da vardı. Böyle sorularım vardı kafamda.

Burak bey:

Özellikle fiziksel tapınma ile ilgili birçok sorum oluşmuştu zamanında. O zaman inandığımı düşündüğüm inancım ile ilgili birçok soru oluşmuştu. Bazı ibadetlerin net açıklamaları yoktu, dolayısıyla bu açıklamaları bulmak için mutlaka bir araştırma yaptım yani işte bunu neden böyle yapıyoruz? Neden bu tarihte yapıyoruz? şeklindeki

¹³⁴ Süreyya Canbolat, “Türkiye’de 1986-2002 Yılları Arasında Hristiyan Olan Müslümanlar Üzerine Bir İnceleme”, *M.Ü İlahiyat Fakültesi Dergisi* 27/2 (2004), 92.

vurguları dikkat çekmektedir. Katılımcıların eski dinlerine ilişkin sorgulamalar incelendiğinde cehennem anlayışından kader öğretisine, adaletsizlikten farklı dilde ibadet ve dinin çeşitliliğe varıncaya kadar farklı başlıklar altında olduğu görülmektedir.

İlk olarak Müslümanlardaki cehennem tasavvuruna ilişkin eleştirilere ve bunun din değiştirme süreçlerindeki etkisinden bahsedilebilir. Bu bağlamda Ezgi hanım, cehennem anlayışını korkutucu ve ürkütücü bulduğunu, böyle bir inanca sahip olmanın kendisini rahat hissetmesini engellediğini belirterek şunları söylemektedir:

Mesela bir yaratıcının nasıl insanları cayır cayır yaktığı öğretisi beni çok ürkütüyordu ve soğuk hissi veriyordu. Yani çok fazla matematiksel hani iyi yaparsan öyle kötü yaparsan öyle, hani bu sanki böyle onun merhametini hissedemiyordum. Anlatabiliyor muyum? Kafamda oturtamıyordum yani...iyi anne ne kadar kötülük yaparsa yapsın bir evladını ancak reddedebilir, kimse kimseyi yakamazken nasıl bir yaratıcı bu kadar sevgi ile yarattığı bir insanı, doğayı, insanları böyle bir cezalandırmaya yapabilir? Sığmıyordu bu aklıma hiç. Herkesin tabi ki düşüncesi farklı. Kimisine göre bu çok mantıklı gelebilir ama bana soğuk geliyordu, anlatabiliyor muyum? Hani çok soğuk bir tabir. Kabir azabı mesela. Bu da çok ürkütücü ve soğuk geliyor. Yani merhametin, sevginin yanında bir türlü durduramıyordum. Nasıl olabilir diye hep düşündüm bunları.

Cehennem inancının mantığa oturmadiğı düşüncesine İrem hanımda da rastlanmaktadır:

Bir de mesela cehennem öğretisi yani bunu asla mantığıma oturtamadım. Neden oturtamadım biraz derin düşünürdüm. Mesela yaratılışa bakıyorum. Yani Tanrı muhteşem yarattı her şeyi, yarattığı hiçbir şeyde şunu söyleyemiyorum: Bunu neden yarattı? Ne gerek vardı? Hayır, tam tersi mükemmel yaratmış ve sevgisini görüyoruz yaratıcının. Ve bu yeryüzünü insan için yarattı, yarattığı eserlere baktığımızda hep mutlu olmamızı istediğini kavradım ben. Yani yaptığı her şeyden sevinç alıyoruz ama öbür tarafta da katı, acımasız, suç işlediğimizde ceza vermeye eğilimli bir yaratıcı bize tanıtıldı.

Öte yandan Burcu hanım, tıpkı Ezgi hanım gibi annelik metaforu üzerinden Cehennemde cezalandırılma düşüncesini kabullenemediğini belirtmektedir:

Kuran'ı okurken çok sorularım çıktı sormam gereken ve din adamlarına gittim sordum. Gerek telefonla gerek yüz yüze birebir. Mesela cehennem öğretisini söyleyebilirim. Sevgi dolu, mesela ben bir anneyim, mesela yirmi yaşında oğlum var ceza verebilirsin. Ama yakma fikri işkence fikridir, yani bunun sevgi dolu bir yaratıcıyla örtüşmeyen bir öğreti olduğuna her zaman inanıyordum. Ama mesela bunun zihnimde berraklaşmasını istedim. Gerçekten böyle bir yaratıcıysa ki hiçbir zaman olduğunu kabul etmek istemedim. Hani böyle bir yaratıcıya yaklaşamayacağımı düşündüm. Her zaman sevemem yani yürekten sevemem. Belki insan cehennem korkusuyla, yanmayayım da ben bunu yapayım. Ama bu gerçek sevgi olduğunu göstermez. Gerçekten sevdiğim için yaratıcıyı, tanrıyı sevdiğim için onun ilkelerini emirlerini uygulayacağım anlamına gelmez, korkudan ama bu da gerçek olmaz, yürekten iman gelişmez. Bu tarz sorularım vardı bunların netleşmesini istemiştim.

Aslı hanım da benzer ifadelerle cezalandırıcı Tanrı düşüncesinin içten gelen bir sevgiyle ona yönelmesini engellediğine dikkat çekmektedir:

Yaratıcı sevgi dolu bir Allah ama işte yakan, yıkan, ceza veren hatta çocuklarımızı bile büyütürken bak bu tabağındakini bitirmezsene Allah taş eder, Allah çarpar e bir yanda sevgi dolu deniyor bir yanda böyle bir Allah deniyor. Ben ikilemde kalıyordum sevgi dolu mu? yoksa daha acı veren azap çektiren bir Allah mı?... Aa evet mesela ben işte ibadet yapmaya çalışırken o şeyleri, ailemden öğrendiğim şeyleri yapmaya çalışırken işte neden yapıyordum bunu cehennemde yanmayayım sırat köprüsünden geçmeliyim bu korku yüzünden yapıyordum. Yani bu açıkçası benim için sağlıklı bir korku değildi açıkçası korkudan dolayı işte buda beni tatmin etmiyordu. Bu olmamalıydı o zaman ne yapıyordum başım dara düşünce Allaha yaklaşıyordum, bir şey istediğimde Ona yaklaşıyordum ama şimdi tam tersi.

Yılmaz bey ise çocukken insanların cehennemde yandığını hayal ettiğini, dolayısıyla da bunun kendisinde çok büyük bir korkuya yol açtığının altını çizmiştir. İnsana özgür irade verilmişken cehennemin varlığını anlamlandıramadığını belirten Yılmaz bey hayatının ilerleyen yıllarında bu öğretiyi çok daha fazla sorgulama yoluna gitmiştir:

Bu cehennem öğretisini daha çok sorgulamaya başladım. Bir bakıma bir cesaret kazandım. Cehennemle ilgili Kutsal Kitap'ın bakış açısını öğrendikten sonra onun üzerine daha çok gitmeye başladım. Elbette özellikle bu konu benim için hep kafamda bir soru işaretiydi.

Görüldüğü üzere cehennem öğretisi sorgulaması olan kişiler, Allah'ın emirlerinin korkudan değil sevgiden dolayı yapılması gerektiğini, korku hissiyatıyla Allah'a yaklaşmadıklarını, kitaplarda Allah'ın sevgi dolu bir yaratıcı olduğundan bahsedildiğini ancak yapılması istenmeyen davranışlar için onu yaparsan Allah yakar, Allah çarpar gibi ifadeler kullanılarak Allah ile korkutulduklarını dile getirmişlerdir. Bu ifadelerden yola çıkarak cehennem öğretisiyle ilgili eksik ve yanlış yorumlamaların, gerçekliği yansıtmayan söylemlerin, yapılması istenmeyen bir davranış için Allah'ın tarafından cezalandırılmayla tehdit edilmenin Tanrı'ya karşı sevgiden ziyade korkunun oluşmasına sebep olduğu sonucuna ulaşılabilir. Ayrıca sevgi kaynaklı değil de korku merkezli bir şekilde Allah ile iletişim kurmaya çalışmanın insanları tatmin etmemesinin, bireyleri alternatif düşüncelere açık hale getirdiği söylenebilir.

Katılımcıların üzerinde sorgulama yaptıklarını söyledikleri bir başka konu adaletsizliktir. Bu kavramla insanlar arasındaki ilişkilerde ortaya çıkan dengesizliklerden daha ziyade Tanrı'nın yaratmasına bağlı olarak ortaya çıkan eşitsizliklere vurgu yapıldığı görülebilir. Örneğin Ezgi hanım adaletsizliklerden bahsederken daha ziyade bireylerin engelli doğması, fakirlik-zenginlik, insan ömründeki farklılık gibi durumlara dikkat çekmektedir:

Adaletsizlikler mesela. Yani benim ben feyz alayım diye, ben ibret alayım diye başkasının çocuğu nasıl özürlü doğabilir? Nasıl bir anne yıllarca bu kadar acı çekebilir? Nasıl ben ders alayım diye o bunu hak etmiş olabilir? Anlatabiliyor muyum?...Ben bir yaratıcının varlığına inanıyorum ama bunların da bir sebebi olmalı diye düşündüm. Yani bu kadar adaletsizliğin dünyadaki bu kadar başarısızlığın yani başarısızlık yaratıcı için söylemiyorum genel bir başarısızlık var yani kötü bir ortam yani aile içinde bile şiddet, acı savaşlar anlatabiliyor muyum hani bunlar gerçekten kimisinin çocuğu özürlü doğuyor kimi yani maddi manevi her konuda uçurum var ciddi bir adaletsizlik var. Bunların bir açıklaması olmalı diye kafamda düşünüyordum. Açıklaması olmalı çünkü ben sevgi dolu bir yaratıcının insanlara bakayım ne yapacak diye sıkıntı verdiğini, kaza yaptırdığını ne bileyim onların bacağına kırdığını falan düşünemiyorum Anlatabiliyor muyum yani böyle yan yana durduramıyorum bu tabirleri ben sevginin içinde. Düşünsenize bir anne üstelik çocuğunu seviyor, bakayım çocuğum ne yapacak ben onu bir çelme takayım düşüreyim, bakayım kalkacak mı? Ya da onun önüne kötü bir şey çıkarayım, bakayım ne yapacak? Böyle bir şeyi kusurlu bir anne bile yapmaz ki! ... Bunlar vardı kafamda yani bunları hep düşünüyordum. Neden bir insanın 10 yaşında bir insanın 70 yaşında öldüğünü düşünüyordum. Neden 1 yaşında ölen bir insan dünyaya neden geliyor diye düşünüyordum. Bir sene için ne amaçla anlatabiliyor muyum? Hani bunları düşünüyordum tabi ki. Onun dışında ölüm çok acı bir kavram. Bu hayattaki en büyük acı, bu ispatlanmış bir şey. Bir annenin evladını kaybetmesi yani bu kadar büyük bir acı nasıl normal, doğal olabilir? Aslında çok şey sorguluyormuşum değil mi?

Konu ile ilgili Veysel beyin ifadelerinin de Ezgi hanımla paralellik arz ettiği görülebilir:

Düşünüyordum küçüklükten beri. Yani nedenler düşünüyordum. Hayatın nedenlerini niçinlerini sorguluyordum. Biz neden insan gibi yaşayamıyoruz falan. Çoğu insan varlık içerisinde ölüren kimisi yoklukta içinde ölüyor falan. Çok etkilenmişim.

Düşüncelerini daha ziyade kader inancı ve cehennem öğretileri üzerinden şekillendiren Demet hanımın ifadelerinde de yine bir adaletsizlik iması barındırdığı söylenebilir. Demet hanım konu ile ilgili görüşlerini şu şekilde dile getirmektedir:

Tüm egemen dinlere baktığımda kader öğretisi var, acıların Tanrıdan gelen bir sınav olduğu öğretisi var, tanrısal adaletin bir gereği olarak Cehennem öğretisi var ama bir taraftan da tanrının adaletli olduğu, merhametli olduğu, sevgi dolu olduğu, şefkatli olduğuna dair bir öğreti var. Bütün bu kavramların birbirleriyle sanki çarpıştığını, çeliştiğini hissediyordum. Çünkü bir yürekte gerçek bir merhamet, sevgi, şefkat varsa o zaman yazdığı kaderin sonucunda acı yaşayan insanların durumunu sadece seyreden bir tanrı kavramı ya da sonrasında onları Cehennemde azap çekterek terbiye eden bir tanrı kavramı bana çok merhametli gelmiyordu açıkçası. Ve ayrıca işte böyle sevap ve günahların melekler tarafından kaydedilmesi mesela ilginç, tuhaf geliyordu bana çünkü ve en sonunda Tanrı tarafından terazide tartılacak sanki bir muhasebeci edasıyla kar zarar hesabı yapar gibi işte bir hükmün verilecek olması bana şefkatsiz bir yaklaşım gibi geliyordu. Ayrıca bazı özel iyi günlerde, bütün inançlarda var bu; özel bir ritüel gerçekleştirilirse, oruç tutulursa, bir şey yapılsa geriye dönük günahlarının silinecek olduğunun söylenmesi, yani bunlar sanki tanrıyla bir çıkar ilişkisi var gibi hissettiriyordu bana. O yüzden bu tür uygulamaların içimde sindiremiyorum.

Katılımcıların eski dinin anlayışları ile ilgili sorguladıkları bir başka hususun farklı dilde ibadet edebilmenin imkanı ya da bir başka ifadeyle Kur'an-ı Kerim'i orijinal dilinde okumanın ısrarı üzerine olduğu görülebilir. Bu bağlamda Burcu

hanım, etnik kimliğinin Türk olduğuna vurgu yaparak Kur'an'ın neden Arapça okunması gerektiğine anlam veremediğini, dolayısıyla da Türkçe mealini okumayı tercih ettiğini belirtmektedir: “Kur'an'ın Arapça okunması gerektiğiyle ilgili büyük bir soru işaretim vardı. Çünkü ben Türküm ve Arapça bilmiyorum. Atıyorum bilsem bile ana dilim değil, tam olarak yüreğime erişemez diye düşünerek ben hep Türkçe okudum.”

Konu ile ilgili olarak Seda hanım ise şunları söylemektedir:

Ben şimdi ilk olarak şundan biraz bahsetmeliyim. Çocukluğumdan beri özellikle tamam annem babam dindar kişiler değildi ama anneannem çok dindar bir kadındı ve çocukluğumdan beri benim hafızamdan hiç silinmeyen bir sahne vardır. O da anneannemin Kur'an-ı Kerim'e çok büyük bir hassasiyetle yaklaşıyor olması. Yani önce abdest alıyor her zaman yüksek bir yerde tutuyor. Hatta duvarda asılıydı onu işte almadan önce çok özenle, böyle o kadar dikkatli hareket ediyor ve o kadar dikkatli bir şekilde saygıyla eline alıyor, açıyor ve okuyordu ki ben şey diyordum yani ne kadar saygı duyuyor...Tabi Arapça okuyor, Türkçe meallerini sonrasında okudu mu bilmiyorum ama Arapça okumaya çalışıyordu, anlamaya çalışıyordu ve ben hep merak ettim. Yani öncelikle işte birtakım aşamalardan geçmek birtakım uygulamaları yerine getirmek gerekiyor işte temiz olmak lazım kitaba dokunmadan önce işte onu okumadan önce yani uygun bir ortamda bunu yapmak gerekiyor ve içindekileri acaba anlayabiliyor mu hani bunları hep kendi kendime merak ediyordum. Ama bir yerde şöyle tıkanmıştım saygılı bir tutumla kutsal olan bir kitaba yaklaşmak güzel bir şey ama amaç ne diye düşünmüştüm ilerledikçe yaşıyım. Amaç o kitabın içindekileri anlamak olmalı diye düşündüm. Çünkü bize neden bir kitap gönderilir bunu anlayalım, yaratıcının mesajını anlayalım, öğrenelim ve hayatımızda uygulayalım diye. Fakat bunu anlamak üzere çaba gösterdiğinde anneannemin maalesef çok sonuç alamadığını da gözlemliyordum sadece okuyordu, doğru olanı yapıyordu kendi tabi ki de inancına göre bu şekilde tanrıyı, Allah'ı memnun ettiğini düşünüyordu ve bunu yapıyordu ama ne anlıyordu? Ne kadarını sindiriyordu, ne kadarını kavriyordu? Bu benim için hep düşündüğüm ve hep aklımda soru işareti olarak kalmış bir konudur.

Seda hanımın Kur'an'ı Arapça okuyanlar, onu anlayabilir mu yönündeki merakı Veysel beyde görülmektedir. Ancak Seda hanımdan farklı olarak Veysel bey, fiili bir adım atarak sorusuna cevap bulmaya çalışmaktadır:

Kur'an okuyor ya yani elinde Kur'an açıyor, sürekli sayfalar çeviriyor ama okuyor hiç bakmadan okuyor. Belli ki daha zaten kendisi de söyledi; ‘biz dedi biz Kur'an okumaya gittik, ezberledik. Ölümde, düğünde şurada burada her şeye göre bir şey öğrendik.’ Ama ezber olarak öğrenmişler. Bende dedim; ‘dede okuduğunu anlıyor musun? Burada ne diyor sana?’ bir sohbet sırasında. Yavrum, dedi. Ben bilmiyorum ki, bize ezberlemiştiniz dedi. Ama, dedim. ‘Sen nasıl anlıyorsun’ dedim. ‘Biz bilmiyoruz ama şimdi okullar var, kütüphaneler, var ansiklopediler var, o zaman yavrum siz dinleyin, araştırın’ dedi.

Katılımcıların, eski inançları içerisindeyken yaptıkları sorgulamalar çerçevesinde öne çıkan başlıklardan bir diğer dini çeşitliliktir. Bu çerçevede genellikle yeryüzünde neden çok sayıda dinin bulunduğu, bunlardan hangisinin makbul ve geçerli olduğuna dair bir cevap arayışına girildiği görülmektedir. Aslı

hanım bu konu ile ilgili içinde bulunduğu durumu şöyle dile getirmektedir:

Anne babadan ne öğrendiysem onu yapmaya çalışıyordum ama bunlar beni tatmin etmiyordu. İşte ben niye namaz kılıyorum? Ben namaz kılıyorum diğeri kiliseye gidiyor. Hindistan’da insanlar puta Allah diyor. Tanrı bu kadar çok farklı yolu (neden oluşturdu?). Niye insanlar (ayrı) yollardan gidiyor? Ya da Tanrı hangisini kabul edecek? Hangisi onun gözünde makbul?

İrem hanımın da Aslı hanım ile benzer düşüncelere sahip olduğu görölmektedir. Biraz daha detaylı bir şekilde dile getirdiğı düşüncelerinde İrem hanım, inanç sistemlerindeki ve bunların mensuplarından beklediğı ibadetlerdeki çeşitliliğinin, hatta Müslümanlar arasında bile ortaya çıkan uygulama farklılıklarının kendisinde ciddi bir kafa karışıklığına yol açtığıın altını çizmektedir:

Allah’ı kendimce seviyordum ama dediğim gibi bu dinlerdeki, dışarıdaki dinlerdeki kargaşa, tutarsızlık hani hep farklı farklı olmaları... Neden diyordum, ‘bir Allah var herkes niye aynı şekilde Allah’a gitmiyor? Allah’a ibadet etmiyor?’ Bunlar tabi benim hep kafamı kurcaladığı için hem sevmek istiyorum, tutunmak istiyorum ama tutunacak şeylerim hep yarım kalıyordu... Mesela Allah bir tane ama bakıyorsun dışarıda O’na giden binlerce farklı yol var ve hiçbiri demiyor ki ben Allah’ı memnun etmiyorum. Hepsini ben Allah’ı memnun ediyorum diye iddia ediyor. Hep şunu sordum o zaman ‘Allah hangisinden memnun? Hangisi doğru? Hangisi Allah’a giden yol?’ Yani beni esas olarak çeken neden bu Kübra Hanım. Yani gerçekten O tek olan Allah’ı tanımak istiyorum O benden ne istiyor gerçek anlamda? Veya bütün kullarından aynı şeyi beklemeli, istemeli diye mantık yürütüyordum hep... Yehova Şahidi olmadan önce yani İslam, Müslüman alemine baktığım zaman onların da kendi içinde farklı ibadet ettiklerini gördüm. Hristiyan alemine baktım onlar da mesela üçlüye tapan var, İsa’ya Allah diyen var, veyahut başka diyen var. Ama hepsi aynı toplumda “ben Müslümanım, ben Hristiyanım” diyor. Ama farklı farklı ibadet ediyorlar, yani bunlar benim kafamı çok karıştırdı.

Bunların yanı sıra Burak beyin ifadeleri incelendiğinde yine “hangi doğru” sorusunun merkezde yer aldığı görölmektedir. Bununla birlikte ikna edilme fikrini merkeze alan Burak bey şu sözleri sarf etmektedir:

Hristiyanlar neden haçın önünde tapmıyor? Yahudiler neden gidip bir duvarın önünde ağlıyorlar? Ya da neden namaz 5 vakit? Ben Kuran’da 3 vakit bulabilmeme rağmen gibi. Tabi uygulanan pratiklere dair, her din için vardı sadece Müslümanlık özelinde değil. Yani bunların kökenini öğrenmek istiyorum çünkü hangisi doğruysa onu yapmak istiyorum. Yani bir duvarın önünde ağlamam gerekiyorsa ağlayayım, hiç problem değil. Ama ikna edin beni bilgi tarafından tatmin edici bir bilgiye ulaşmam gerekiyordu.

Yehova’nın Şahidi olmadan önce bu ve benzeri birçok soru ile başa çıkmaya çalışan katılımcılar, bu süreçte kendilerini rahatsız eden bir durumun varlığından da bahsetmektedir. Katılımcıların ciddi anlamda yakındıkları husus, sorularına tatmin edici cevaplar alamamış ya da bu konuda kendilerine yardımcı olabilecek verecek bir muhatap bulamamış olmalarıdır. Bu konuda İrem hanım, muhtemelen ailesine, akrabalarına ya da arkadaşlarına atıfla şunları söylemektedir:

Çok soru soranı sevmiyorlar genelde yani sorma gerek yok işte ne bileyim kader öğretisi, işte sınamalar, cehennem öğretisi bunlar kafamı çok karıştırıyordu ama her sorduğumda da hep susturuldu sorma. Bende şu mantık yürüttüm doğal olarak hani yaratıcımız bize özgür irade verdi özgür irade ile yaratıldık hani eğer robot olarak yaratılsaydım dedim sormazdım kabul ederdik ama özgür irade sormam gerektiği sonucunu çıkarıyorum...Ben sordukça yargılandım hep yargıladılar beni işte Allahsızsın işte imansızsın. Tabi bunlar beni çok üzdü halbuki yüreğim başka şey söylüyordu yani gerçekten ben Allah'ı memnun ettiğimden emin olmak istiyorum onu ne yaparsam üzüyorum emin olmak istiyorum hep varsayımlar var hep miş'li geçmiş zamanlarla bana cevap verildi hep. İşte bunlar beni hep çok etkiliyordu.

“Maalesef önceki inanışında bir şeyi sorguladığında sorgulama günah, sorgulanmaz asla böyle bir şey.” ifadeleriyle soru sormalarına izin verilmediğine dikkat çeken Aslı hanım, “sorgulamayacaksam niye bana Allah bu beyni verdi? Araştırmayacaksam niye bu aklı verdi diyordum.” şeklindeki sözleriyle de söz konusu yasakçı yaklaşım karşısındaki isyanını ortaya koymaktadır.

Mert bey, 52 yıl önce zihnini kuşatan soruları, özellikle de kutsal kitapların değiştirilmiş olduğu yönündeki iddiaları, açık kimliğini vermediği ancak ifadelerinden Müslüman bir din görevlisi olduğunu anladığımız kişiye yönelttiğini, ancak kendisini ikna edebilecek bir yanıt alamadığını belirtmektedir. Dahası Mert bey, bilgi açısından tatmin edilmemiş olmasını muhatabının bilgisizliğiyle açıklamıştır:

Bakın 52 sene önceki sorular, böyle harfiyen bütün o cümleyi, hepsini hatırlayamam. Yani ben net cevaplar arıyorum olumsuz cevaplar arıyorum mesela. Size bir tanesini söyleyebilirim arzu ederseniz ama çok daha fazla var. Maide suresi 68'de ne diyor; ‘Tevrat, Zebur, İncil okumadıkça bir temele dayanmazsınız’ yazıyor Kur’an da. Bunu soruyorum adam diyor ki değiştirilmiştir. Tamam diyorum, ‘sayın hocam değiştirilmiştir diyorsunuz ama ben bunu böyle kabul etmem. Ne zaman değiştirildi? Kaç tanesi değiştirildi? Kim değiştirdi? Neden değiştirdi? Bana bunu söyleyin lütfen’. O bana diyor ki işte ‘Kur’an altıncı yüzyılda geldi, onların hepsini iptal etti.’ Ya diyorum, nerede yazıyor Kur’an’da, iptal etti diye. Sonra İncil’de niye yazmıyor Kur’an gelecek diye? Daha bir sürü şeyler söylüyor ama yani benim aklım bunu kabul etmez. Ben dediğim gibi, bilimsel yaklaşıyorum meseleye. Böyle bir şey yok. Yani sadece savunuyor ama neyi savunuyor? Savunduğu şeyi bilmiyor.

Bireylerin kendilerinin ve ailelerinin dini arka planları, onlara sunulan inançlar konusunda karşı karşıya kaldıkları krizler, dini inançlarına karşı yaşadıkları “hepsi bu kadar mı” ya da “nasıl böyle bir şey olabilir” şeklindeki tatminsizlikler gibi hususların Yehova’nın Şahitleri’ne katılmalarını kolaylaştırıcı bir katalizör görevi gördüğü söylenebilir. Söz konusu hususlar harekete katılımı doğrudan etkilememiş olabilir. Ancak bireylerin sorun olarak değerlendikleri durumlar karşısında bir telafi, kurtuluş ya da değişim aradıkları gözden kaçmamaktadır. Kaldı ki konu ile ilgili yapılan psikolojik, kültürel, entelektüel ya da dini kökenli araştırmalar insanların

hayatlarında karşı karşıya kaldıkları dengesizlik, düzensizlik, çatışma yoğunluklu ilişki gibi durumlardan bir çıkış yolu olarak din değiştirme eğilimi gösterdiğini ortaya koymaktadır.¹³⁵

Öte yandan bulgulardan da anlaşıldığı üzere bireylerin dinlerden memnun olmaması durumu, inanma ihtiyacını toptan reddetmelerine de yol açmamaktadır. Tam tersine büyüdüleri kültürden duydukları hoşnutsuzluğun, içinde yetiştikleri dini inanç ve yaklaşımları karşısındaki memnuniyetsizlikleri, bireyleri daha ziyade bir arayışa ve neticede de daha farklı farklı ve alternatif bir maneviyat sunan oluşumlara yönlendirici bir etkisinin bulunduğu söylenebilir.¹³⁶

Bilişsel ya da entelektüel anlam ya da cevap arayışı din değiştirmenin en temel motivasyonlarından olsa da tek sebep değildir. Din değiştirmenin ardında zaman zaman korku, çaresizlik, anlaşılamama hissi, ümitsizlik gibi duygusal birtakım etkenlerin çok daha öncelikli ve etkin bir rol üstlendiğine tanıklık edilebilir.¹³⁷ Bu bakımdan Ezgi hanımın ifadeleri dikkate değerdir:

O dönemde bide çok fazla arayış içerisindeydim Allah'ı arıyordum fakat arkadaş ortamım maalesef olumsuzdu. Yani bir takım, işte alkole düşkün, bazı şeylere düşkün arkadaşlarım vardı. Haliyle bende o psikoloji ile biraz onlara yakınlaştım. Daha da kötü oldum. Yani böyle olduğu için kendimi dışarıya verdim diyebilirim hani rahatlamak için, işte vesaire, bu tarz şeyleri kullanmaya başladım. Sigara da kullanıyordum zaten. Daha da kötü oldu psikolojim haliyle. Hem maddi hem manevi berbat duruma geldim kendi iç dünyamda. Dışarıdan görüldüğü zaman birçok insanın belki basit gördüğü bir şey olabilir ama insanın kendi iç dünyası berbat olabilir anlatabiliyor muyum? Hani sizin ne yaşadığınız önemli. Bir de bu kullandığım bazı şeyler, alkol vesaire bana oldukça zarar vermeye başladı ve ben iyice dibe vurdum. Arkadaş ortamım da kötü her şey kötü yani.

Ve Yehova'nın Şahitleri karşıma çıkmıştı o dönem. Ama ben bir türlü görüşmeye gitmemiştim. Sonra beni ziyarete gelmişti. Daha sonra, o gün, artık hani gerçekten bazen insanın hissiz olduğu bir gün, hayatımda ilk kez böyle bir duyguya girdim. Ben hayatımda ilk kez hissizleştim, yani hiçbir şeyden keyif almıyorum. Ne yapacağım bilmiyorum, dondum. Yani artık ne yaşamak ne hiçbir şey, o kadar kötü bir andayım o dakikalar içerisinde. Hiçbir şey bile diyemiyorum, biliyor musunuz? Ne içimden namaz kılmak geliyor ne başka bir şey yapmak geliyor. Ne sevinmek ne üzölmek. Ve beni o gün, geç bir saatti aslında; normalde o saatte çok böyle rahatsız etmez kimse kimseyi; daha tanışmadığımız birisi ama beni aradı. Bu tanıştığım kişi Yehova Şahitlerinden ve çok sıcak bir ses tonuyla konuştu benimle ve ben o anda, o kadar çok

¹³⁵ D. J. Zenhder, "Negative Parental Influences on Religious Cenversion: Implications for Pastoral Care", *Pastoral Psychology* 60 (2011), 563-573.

¹³⁶ Hatice Koç Kanca, "İnsanları Yeni Dini Hareketlere Yönelten Psiko-Sosyal Nedenler", *Yeni Dini Hareketler ve Misyonerlik*, ed. Süleyman Turan (İstanbul: Okur Akademi, 2022), 27.

¹³⁷ C. Ullman, "Cognitive and Emotional Antecedents of Religious Conversion", *Journal of Personality and Social Psychology* 43 (1982), 183-192.

ihtiyacım vardı ki biriyle konuşmaya, çok kötüydüm çünkü. Ve bir anda ben çok kötüyüm demek geldi içimden. Lütfen dedim, “bana yardım et”. Düşünsenize çaresiz hissediyorsunuz kendinizi, yani anlatacağınız sizi anlayacak kimse yok. Ben de o kadar çaresizim düşünün...

Dedim ki yardım edebilir misiniz? Çok sıkıntılıyım, üzgünüm çok, hissizim. Bana şöyle yap böyle yap demedi. Bana şöyle yaparsan şöyle olur demedi. Sadece dedi ki ‘Ezgiciğim, sen inançlı bir insansın, dedi. Anlat Allah’a, gerekirse haykır ağla yani ne istiyorsan anlat, dedi. Lütfen O’na bütün içini dök, sevgi dolu bir anne babaya anlatır gibi anlat O’na, dedi.’ Ve yüreğim harekete geçti benim. Çok donuktum, duygularım yeşermeye başladı o an ve ben o gün o kadar çok ağladım o kadar çok ağladım ki o kadar çok anlattım ki şu anda bile anlatırken çok duyulanıyorum. Yani o gün benim dönüm noktam oldu biliyor musunuz yani? Ben o geceyi o kadar rahat, o kadar huzurlu geçirdim ki yani sanki böyle yalnız hissetmedim kendimi, korkmuyordum çok mutluydum, huzurluydum. Ve o sabah itibariyle benim için dönüm noktası oldu ve bugünlere geldim. Yani 14 Aralık günüydü, akşam dokuz buçuk civarı hiç unutmuyorum.

Sözlerinden anlaşıldığı üzere Ezgi hanım, duygusal çöküş ve psikolojik çaresizlik hissi yaşadığı bir dönemde kendisiyle iletişime geçen bir Yehova’nın Şahidi’ne sığınarak ondan yardım talep etmiştir. Benzer bir çaresizlik vurgusu Demet hanımın ifadelerinde de tespit edilebilmektedir. İnsanların yaşadığı sıkıntılar karşısında elinden bir şey gelmemesinin tüm ağırlığını omuzlarında hissettiğine dikkat çeken Demet hanım, bunun yol açtığı duygusal travmanın Yehova’nın Şahitleri arasına katılmasında etkili olduğu imasında bulunmaktadır:

Bir değişiklikten ziyade içsel şeyler daha çok, hani yaşantı sürecimde içimde olup bitenler rol oynadı. Şöyle bir şey yaşadım. Böyle dünyada olup biten kötülüklerle ilgili yüreğimde çok çok acı çektiğim ve kendimi o insanlar için hiçbir şey yapamayan zavallı bir insan olarak hissettiğim bir gün, sanki boşluğa doğru bir yakarıшта bulundum. Yani beni dinleyen biri var mı, yok mu bilmeksizin ama böyle bir yakarıшта bulunma ihtiyacı duydum.

Ve o zaman şöyle bir seslenişim oldu. ‘Evimde acaba beni duyan bir bilinç var mı, yani şu an hissettiklerimi fark eden biri var mı? Eğer varsa ve sen Tanrıysan sana karşı içimde bir öfke duyuyorum çünkü dünyadaki bunca acının sorumluluğunu ben omuzlarımda hissediyorum, hiçbir şey yapamıyorum. Oysa Tanrı olarak senin gücün buna/bunlara yetmeli, gücün bunlara yettiği halde hiçbir şey yapmadan sadece sınav olsun diye insanları seyretmeyi seçiyorsan, bu bana merhametsizce geliyor. Eğer beklemenin bir sebebi varsa o zaman da bu sebebi bize açıklamalısın, çünkü sebep olmaksızın sevgini ve gücünü kullanmamayı tercih ediyorsan bu benim acımı dindirmiyor ve sana karşı içimde öfke duyuyorum. Ve insan olarak ne yapacağımı ve neden yaşamam gerektiğini bilmiyorum.’ Böyle bir yakarışım oldu ve sonrasında benim için aslında bir dönüm noktasıydı Çünkü tutumu değiştirmem adına çünkü sanki ben meseleme yüreğimdaki acımı duygumu yaratıcının huzuruna koydum bütün samimiyetle. Yani bunu bir saygısızlık olsun diye değil o an kadar acı çekiyordum ki ve bunu O’nun önüne sanki koymuş oldum ve bundan sonra sanki bir yük hafifledi omzumdan. Ve dedim ki artık Tanrı varsa bana bunun cevabını göstermek veya göstermemek, cevap vermek ya da vermemek sırası onda ve omzumdan sanki bir yük kalktı. Sorumluluğumu, konuşma sorumluluğumu yerine getirdiğimi hissetmişim.

Benzer duygusal süreçlerden geçen Burak bey, ölüm deneyimi karşısında

yaşadığı üzüntü ve anlamsızlık hissini, din değiştirmesindeki önemli bir kırılma noktası olarak nitelendirmektedir:

Şöyle bir örnek vereyim size. Daha doğrusu yaşadığım bir olayı (anlatayım). Ben babamı, bedenini, kendi elimle mezara koydum ve bu konuya duygusal bakmadım bir dönem. Yani babam hastaydı, acı çekiyordu. Doktorlara dedik ki ‘böyle olmaz’. Adamın öleceğine iknayız zaten, acı çekmesin. Bunun bir şey varsa, ötenaziden bahsetmiyorum, hani zorla yaşıyorsanız adamı, çok zorlamayın Çünkü bu noktadan sonra dönüp bom oynayacak bi durumu yok. Akciğer kanseri idi. Her neyse, buna ikna olmuş durumdayım ve teknik bir konuya döndü artık benim için o. Yani baban zaten ölecek, alacağız, koyacağız. Ama oradaki tuhaflık, yani biz ailecek Allah’ı çok seven ve ona yürekten saygı duyan, gerçekten onun isteğini yapmak isteyen aileydik. Hala da öyleyiz. Ve onu mezara koyduğumda ‘bu çok saçma’ dedim. ‘Bu tanrının planında olamaz. Bu kadar saçma bir şeyi, çirkin bir şeyi Allah tasarlamış olamaz.’ Ben babamı mezara koyduğumda herkes ağlar, herkes üzülürken aklımdan geçen buydu. Kırılma noktası arıyorsanız bunu da katabilirsiniz. Ölümün saçmaladığı, benim için kırılma noktasıydı.

Diğerlerinden farklı olarak Ezgi hanım, Yehova’nın Şahitleri ile tanışmadan önceki zihinsel ve duygusal süreçlerinden bahsederken yaşadığı ekonomik yoksunluklara da atıfta bulunmaktadır:

Çok önemli bir örnek var. Ben Yehova’nın Şahitleri ile tanışmadan önce özellikle son dönemlerde yani son bir yılda gerçekten çok kötü bir dönemden geçtim. Hayatımın en zor dönemiydi; maddi, manevi, psikolojik olarak artık çırpınmaktan yorulduğum. İşten de talihsizlikler yaşadım, pardon kendi öz kişilik çatışmam vesaire birazcık toy olmamdan da kaynaklı... Yani nasıl bir tecrübe? Bir işe atıldım ben, yarıda kaldı. Çok kavgalar ettim o işyerinde. Kavgayı ben etmedim aslında. Karşı taraf çok paracı çıkmıştı. Tabii ortada kaldım, bir sürü borca girdim. Tekrar başka işyeri açmak zorunda kaldım. İşlerim kötü gitti derken, biraz maddi sıkıntı çektim.

Ezgi hanım, Demet hanım ve Burak bey hayatlarının belirli bir döneminde duygusal gerilimler yaşadıklarına ve yeni dinleri ile büyük oranda bu kriz anlarında karşılaştıklarına işaret etmektedir. Dahası bilhassa Ezgi hanımın ifadelerinde daha net görüldüğü üzere yeni dinlerinin kendilerini içinde bulundukları durumdan çok daha pozitif bir noktaya taşıdıkları görüşünde oldukları anlaşılmaktadır. Aslında sahip oldukları bu düşüncenin, din değiştirme ile ilgili bazı araştırmalarda ortaya konulan “yeni dini vizyonun yeni bir yaşama neden olduğu ve alt ölçekte de bu yeni yaşamın pozitif ve köklü bir değişiklik ve dönüşüm olarak algılandığı” şeklindeki yorumu doğrular mahiyette olduğu görülebilir.¹³⁸ Öte yandan katılımcıların beyanlarından ulaştığımız bulgular, Moon Tarikatı mensupları üzerine yapılan bir arattırmada ulaşılan “üyelerin öncesinde psikolojik rahatsızlık ve bozukluktan muzdarip olan bireylerin tarikata girdikten sonra rahatlama yaşadıkları” şeklindeki

¹³⁸ Kanca, “İnsanları Yeni Dini Hareketlere Yönelten Psiko-Sosyal Nedenler”, 38.

sonuç¹³⁹ ile de örtüşmektedir.

Bu noktada Seda hanım ve Ziya beyin konu ile ilgili ifadelerine yer vermek yararlı olacaktır. Seda hanım Yehova'nın Şahitleri'ne katılmanın kendisinde meydana getirdiği pozitif değişikliği şöyle aktarmaktadır:

Ben kutsal kitapla tanıştıktan sonra aslında yaratıcının bizleri ne kadar çok sevdiğini, bizimle bireysel olarak ne kadar ilgilendiğini, bize verdiği öğütlerin hayatımızdaki verdiğimiz kararları, attığımız adımları ne kadar olumlu etkilediğini ve ne kadar koruduklarını fark ettim. Ve böylece hem bunları uyguladıkça yaşam kalitemin arttığını gördüm hem de daha mutlu bir yaşam sürmeye başladım. Dolayısıyla Kutsal Kitap'la tanıştıktan ve içindeki öğütleri uyguladıktan sonra ki hayatım benim için bir kırılma noktasıdır.

Ziya beyin ifadeleri ise şöyledir:

Yehova'nın Şahitleri'yle tanıştım. Kutsal Kitaptan bilgi almaya başladım ve ilk zamanlar yaratıcıyı; düşünceleri, ilkeleri, standartları, kişiliği olan gerçek biri olarak tanımaya başladım. Tabi yaratıcı iç dünyamda daha önce kendi duygu ve düşüncelerimle şekillendirdiğim, böyle bulanık bir hayal gibiydi. Fakat bu inceleme sırasında kişilik özellikleri ile, ismi ile, Yehova ismi ile, istekleri ve amaçlarıyla ve hayatıma gerçek etkisi olan tanrıyı tanıdım ve şimdi tanımaya devam ediyorum. Yani bu tanıma sürecinde tutarsızlıkların hemen ortadan kalkmaya başlaması veya resmin giderek netleşmesi, bulutların giderek dağılması, gördüğüm resmin güzel olması benim için kırılma noktasıydı.

Anlaşılabileceği üzere bireylerin Yehova'nın Şahitleri ile tanıştıktan sonra yaşadıkları zihinsel iyilik, psikolojik mutluluk hali, din değiştirme süreçlerinde fonksiyonel bir işlev görmektedir.

Bireylerin eski dinlerine ilişkin cehennem öğretisi, kader öğretisi, adaletsizlik, cezalandırıcı Tanrı anlayışı gibi konulardaki sorgulamaları ait oldukları dini inançtan uzaklaşmalarına neden olmaktadır. Bireylerin eski dinlerine dair sorgulamalarının çoğu İslam dini inançlarıyla örtüşmemekle beraber bu tür sorgulamaların kişilerin bulunduğu sosyal çevreden kaynaklandığını söylemek mümkündür. Sosyal çevre, bireylerde olumsuz bir din algısı meydana getirebileceği gibi birçok eleştiri ve sorgulamanın oluşmasına da sebep olmaktadır. Bu bağlamda Alara Fulya Şensoy'un çalışmasında kişilerin yaşadığı çevrede şahit olduğu olumsuz dini yaşantıların bireyleri dini inançlarından uzaklaştırdığı tespit edilmiştir.¹⁴⁰ Kaldı ki din eğitimi noktasında Allah'ın cezalandıracağı, yakacağı, taş edeceğine dair bir takım yanlış söylem ve davranışlar çocukları dinden uzaklaştırmakta olup

¹³⁹ C. Daniel Batson vd., *Religion and the Individual: A Social-Psychological Perspective* (Oxford: Oxford University Press, 1993).

¹⁴⁰ Alara Fulya Şensoy, *Din Değiştirme Anlatıları Üzerinden İnanç, Kimlik ve Aidiyet (Antalya Örneği)* (Antalya: Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019), 50.

merhametli bir Tanrı anlayışıyla karşılaştıklarında kişileri dini inancını değiştirme yönünde girişimlerde bulunmasına yol açabilmektedir.¹⁴¹ Canbolat'ın araştırmasında din değiştiren bireylerin çoğunun Müslüman iken zihinlerinde İslam dini inançlarına dair bir takım soru işaretlerinin olduğu görülmüştür. Araştırmaya katılan kişilerin yarısından fazlasının cezalandırıcı Tanrı algısına sahip olduğu dikkat çekmektedir.¹⁴² Bireylerin sorularının cevapsız kalması konusunda Çayır'ın araştırmasında kişilerin çoğunun yaşadıkları çevrede psikolojik, sosyal, ekonomik birtakım yoksunlukların içerisinde aradığı sorulara cevap bulamaması durumunda yeni birtakım arayışlara yöneldiğini ifade edilmiştir. Çayır'ın söz konusu araştırmasında bireylerin büyük bir kısmı din değiştirmeden önce dini inançlarıyla ilgili sorgulama ve şüphelerinin olmadığı, bir kısmının ise sorgulamalarının olduğu ve bu sorgulamalara tatmin edici cevaplar alamadıkları için dinlerini değiştirdiklerini ifade etmişlerdir.¹⁴³ Bu bağlamda Şensoy, Kurçak ve Canbolat'ın araştırmaları bizim çalışmamızdan elde edilen verilerle örtüşmekle beraber araştırmamızı destekler nitelikte olduğu görülmektedir. Çayır'ın araştırmasında ise katılımcıların büyük bir kısmının din değiştirmeden önce sorgulamalarının olmadığı verisi çalışmamızın bulguları ile örtüşmemektedir.

3.2. Yehova'nın Şahitleri'ne Üyelik Süreci

Bu başlık altında görüşme yaptığımız bireylerin, Yehova'nın Şahitleri ile ilk olarak ne zaman tanıştıkları ve bu karşılaşmanın üzerlerinde nasıl bir etki bıraktığı irdelenmeye çalışılacaktır.

3.2.1. Yehova'nın Şahitleri'yle İlk Karşılaşma

Üye kazanma konusunda yaş, cinsiyet, sosyal statü gibi ayrımlara gitmeksizin her kesimden insanı kazanmaya çalışan Yehova'nın Şahitleri'nin ülkemizde de farklı şehirlerde faaliyet yürüttüğü bilinmektedir. Her geçen yıl üye sayısını arttırdığı

¹⁴¹ Ayşe Kesen Kurçak, *Türkiye'de Din Değiştirme Üzerine Yapılan Çalışmaların Sosyolojik Analizi* (Kahramanmaraş: Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi. 2012), 60.

¹⁴² Canbolat, "Türkiye'de 1986-2002 Yılları Arasında Hristiyan Olan Müslümanlar Üzerinden Bir İnceleme", 93.

¹⁴³ Çayır, *Türkiye'de Din Değiştirip Hristiyanlığa Geçişin Psiko-Sosyal Etkenleri*, 193-210.

bilinen hareketin üyeleriyle ilk temaslarının nasıl gerçekleştiği de incelemeye değer bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Katılımcılarımızın kendilerine bu çerçevede yöneltilen soruya verdikleri cevaplar hem ilk temasın nasıl olduğuna hem de bu karşılaşmanın kendileri üzerinde nasıl bir etki bıraktığına farklı dair bilgiler barındırmaktadır. Söz konusu bilgiler ayrıca Yehova'nın Şahitleri'nin taraftar kazanma faaliyetlerinde dikkat ettikleri, özen gösterdikleri hususlara yönelik ipuçları da sunmaktadır.

Ezgi hanım, Yehova'nın Şahitleri'yle ilk karşılaşmasını şöyle anlatmaktadır:

Bu dolmuşta oldu. Kalabalıktı otobüs ve ben para uzatmak için kalktım. Ve şey de tesadüf değildi tabi ki ama o an kafamı arkaya çevirdim ve baktım. Bana ilk tanıştığım kişi para uzatacaktı ve otobüs de biraz kalabalıktı ve dedim ben uzatabilirim paranızı, o da teşekkür etti. Sonra bir dergi verdi bana. Aslında ben daha önce yayın arabası var şeyde, araba bazen şeyde, köprünün oralarda falan. Ücretsiz bir şekilde verilebiliyor Kutsal Kitap orada görmüştüm, çok ilgimi çekmişti. Biliyorsunuz yaratıcıyı arıyordum hep ve ilgimi çektiğinde almıştım. Okuduğumda çok mantıklı gelmişti 1 yıl sonra işte bu şekilde karşılaştık ya evet dedim, ben dedim. Biraz, çok kısacık, yaratıcı ile ilgili bir şey söyledi ve ben aa dedim, ben çok ilgiliyim bu konulara. İstersen, dedi; numaramı verebilirim, dedi. Yani numaramı istemedi, bana numarasını verdi; numaramı verebilirim, dedi. Eğer bir sorun bir şeyin olursa dedi beni lütfen, rahatlıkla arayabilirsin dedi. Zaten çok temiz görüntü sergiliyorlar, yani çok şey görünüş olarak da çok gerçekten güven veren temiz bir şeyleri vardı. Çekinmedim yani ben de öyle hissetmedim. Numarayı aldım ve ben içimden geldi ben de vermek istedim zaten çok tatlı iki bayandılar sonra tabi bir süre görüşemedik...Arkadaşlarım bana gitme, işte farklı bir şeydir, kötü bir şeydir, bak kapılır gidersen falan filan gibi biraz korkuttular gidemedim ben. Ama sonra çok ayıp ettim kadına diye düşündüm, çok ektim kadını çünkü. Yani ihmal ettim. Sonra dedim en azından bir çay içmeye gidelim bari, hani bir sohbet edeyim öylesine şey yapayım dedim. Ama içimden hep o tarafa gitmek geliyordu. Her ne kadar ikna olmasam da arkadaşlarım böyle söylese de her ne kadar ikna olmadım diyeyim ikna olmasam da değil de hani onlar öyle söylüyordu ama ben görüşmek istiyordum yani içimden. O beni ziyarete geldi ve çok güzel bir sohbet ettik gerçekten. Çok rahatladığımı hissettim o gün.

Okan bey, Yehova'nın Şahitleri ile tanışmasının, hareket üyelerinin ev ziyaretleri kapsamında gerçekleştiğini ifade etmektedir:

Biliyorsunuz Yehova Şahitleri dünya çapında evden eve giderler, kapı kapı Kutsal Kitap'ı, iyi haberi bildirirler. Bu esnada tanıştım. Evimi, kapımı iki Yehova'nın Şahidi çaldılar, böyle tanıştım...Benim kapımı çaldıklarında yine Kutsal Kitap'tan işte İsa'dan falan bahsettiler. O güne kadar evet İsa'yı biliyordum ama sadece önemli bir peygamber olduğunu düşünürdüm. Kutsal Kitap, İncil, Tevrat, Zebur hakkında hiçbir bilgim yoktu. Ve ellerindeki kitabın Tevrat, Zebur İncil olduğunu söylediler. Bu beni çok etkiledi, daha önce hiç Tevrat Zebur ve İncil görmemiştim hayatımda. Çok ilgimi çekti. Hak kitaplar olduğunu biliyordum, iman ediyordum çünkü onlara. Kitaplara iman ilkesinden İslam'da o ilgimi çekti ve sohbet ilerleyince sorular sorarak böylece Kutsal Kitap'ı Yehova Şahitleri ile inceledim.

İrem hanım, Yehova'nın Şahitleri'nin kendisiyle telefon aracılığıyla iletişime geçtiğini belirtmektedir:

Yani onlar, bir şekilde bilmiyorum telefonuma ulaşmışlar, beni aradılar. Ve tam ben bu kırılma noktasında, hatta çalıştığım işyerinde çok büyük bir ahlaksızlık yani patronun yaptığı bir şeyle karşılaşmıştım ve ben işi bırakmıştım ve ben böyle bir ortamda olmak istemiyordum. Direkt bıraktım ve o bıraktığım sırada bana telefon açıldı. Hatta telefonda çok yumuşak ve sevgi dolu bir ses, hatta arayan kişi de benim çok yakın arkadaşımı da tanıyan kişi, dolayısıyla hatta şaşırmıştım telefonumu nasıl buldular diye, o açıkça söyledi. O kadar yumuşak konuştu ki ama (yine de) kibarca reddettim doğrusu. Daha sonra işi ben terk ettiğim sırada evime giderken yine çok sevdiğim bir arkadaşım aradı. Dedim bir görüşeyim hani ne anlatmak istiyor bana, nedir hiçbir bilğim yok o zaman. Yehova'nın Şahitleri nedir ne değildir? Sadece kısa bir görüşmemiz oldu yani ben ona aynı şeyleri işte hayatımdaki sorguladığım bir şeyleri söylediğimde 'kanıtları görmek ister misiniz' dedi. Ben de dedim yani incelemekten ne çıkar? Ne kaybederim? Yani tek Allah, hakkında bilgi alacağım, O tek olan Allah hakkında. Evet böylece onlarla bu yolda tanışmış oldum.

İrem hanım, Yehova'nın Şahitleri misyonerleri ilk aradığında kibar tavırlarından etkilenmesine rağmen yine de onlarla görüşmeyi kabul etmediğini belirtmektedir. Ancak daha sonra bir arkadaşının aracı olması üzerine hareketi tanımaya karar verdiğine dikkat çekmektedir. İrem hanımın satır aralarında atıfta bulunduğu bu nokta, yeni dini hareketlerin taraftar kazanmasında sosyal ilişkilerin ne denli etkili olabileceğini göstermesi açısından önem arz etmektedir.¹⁴⁴

İrem hanım gibi Mert bey de ilk temas girişimlerinde Yehova'nın Şahitleri ile görüşmeyi kabul etmediğini, hatta onlara karşı oldukça sert davrandığını dile getirmektedir:

1967'de ben bir yerde tezgahtar olarak çalışıyordum. Orada dükkana geldiler, konuştular falan, böyle ama pek hoşuma gitmedi. Dedim 'çekin gidin buradan', çekip gittiler. Ama başka zaman başka Yehova'nın Şahidi de geldi, başkaları geldi yani aynı kişiler değildi...Efendim işte dünyanın bugünkü içindeki durumu yani o gün işte bu durumlar böyle devam etmeyecek, insanlar işte kardeşçe yaşayacak, hepimiz aslında kardeşiz bu tür yaklaşımlarda bulundular. Bana bir kitap bıraktılar. Kitabın adı "ebedi hayata sevk eden kitap", onu da unutmadım. Ebedi hayata sevk eden hakikat" kitabın adı o kitabı bıraktılar. Bunu okuyun lütfen falan dediler bana. Hani açıkçası birkaç sayfasını okudum, hepsini okumadım. Ve tekrar geldiler, ya ikide bir geldiler, dedim ya bunlar ne istiyor benden kendi kendime? Dediler, 'okudunuz mu beyefendi kitabı?' Yalan söyledim, okudum dedim; okumadım ama yani birkaç sayfayı okuduğun o kitap okuduğun anlamına gelmez ki. Gerçekten yalan söyledim. Gittiler, tekrar geldiler. Bir türlü yakamızı bırakmadılar. Ya o zamanlar biliyorsunuz ortam vardı ülkemizde bunlar galiba dedim siyasi. Amerikan ajanı. İstedim ben bunların peşine takılayım. Bir yakalattırayım bunları, dedim; arttıralım içeriye, böyle yaklaştım. Yani ben iyi niyetle yaklaşmadım açık söyleyeyim size. O zaman birkaç kere buluştuktan sonra dediler ki ya beraber gelin araştıralım. Ben bu ebedi hayata sevk eden hakikat kitabını gerçekten araştırmaya başladım bu sefer...Daha sonra araştırdıkça araştırdıkça ne olduklarını anladım. O zaman Amerikan ajanı olmadıklarına karar verdim. Onun için de bugün Yehova'nın Şahidiyim.

Mert beyin Yehova'nın Şahitleri'ne karşı gösterdiği ilk direnç ve bu direnç

¹⁴⁴ Uzun, "Yeni Dini Hareketlerin Taraftar Kazanma Yöntemleri", 215-219.

karşısında tekrar peşlerine düşme motivasyonu bir hayli dikkat çekici durmaktadır. Ancak burada öne çıkarılması gereken bir başka husus bulunmaktadır. O da Yehova'nın Şahitleri'nin taraftar kazanabilmek adına gerçekleştirdikleri ısrarlı ziyaret ve davetlerdir. Mert beyde olduğu gibi bu durum her ne kadar rahatsızlık oluşturabilse de anlaşılan o ki Yehova'nın Şahitleri'nin ısrarlı ziyaretleri bırakmak gibi bir eğilimi bulunmamaktadır. Zaman zaman olumlu dönüşlerin olduğu da dikkate alındığında bu geleneksel yöntemi kullanmaya devam edecekleri aşikardır.

Nitekim din değiştirme üzerine yapılan başka araştırmalarda da yeni din ile ilk karşılaşma şeklinin din değiştirme sürecindeki etkisinden bahsedilmekle beraber söz konusu inancın mensupları ile tanışmanın pozitif yönde tesirlerinin azımsanmayacak derecede olduğuna dikkat çekilmektedir.¹⁴⁵ Bu doğrultuda Çayır'ın araştırmasına göre Türkiye'de din değiştiren bireylerin çoğunluğunun dini arayış içinde olmadığı, misyonerlik faaliyetleri sebebiyle yeni din hakkında bilgi edindikleri ve inançlarını değiştirdikleri ifade edilmiştir.¹⁴⁶ Çayır'ın söz konusu çalışmasındaki katılımcıların üye oldukları dinle tanışmasında bir kısmında (%25) internetin etkisi olduğu bir kısmında (%20) misyonerlik faaliyetlerinin etkisi olduğu görülmektedir. Misyonerlik faaliyetlerinde duygusal bağ, yakın ilişkinin etkili bir yöntem olduğu ve arkadaş, sevgili, eş, akraba ilişkilerinin din değiştirmede büyük bir etkisinin olduğu dile getirilmiştir.¹⁴⁷ Hökelekli ve Çayır'ın yapmış olduğu araştırmada din değiştiren bireylerin çoğunluğunun yeni din ile arkadaş vasıtasıyla tanıştığı belirtilirken bazılarının misyonerlik faaliyetleri, internet, kutsal kitap okuma, kilise ziyareti, eş vasıtasıyla ve gazete haberi ile karşılaştığı ifade edilmiştir.¹⁴⁸ Tezokur'un çalışmasına göre katılımcıların yarısının yeni din ile ilk karşılaşması din mensuplarıyla gerçekleştirdiği sohbet ile gerçekleşmiştir.¹⁴⁹ Yukarıda ismi geçen çalışmalarda bireylerin yeni din ile tanışma şekillerine ait bulgular, bizim araştırmamızın bulgularıyla örtüşmekte olup kişilerin büyük çoğunluğunun misyonerlik faaliyetleri ve sosyal ilişkiler aracılığıyla yeni dinleri ile tanıştığına

¹⁴⁵ Kurçak, *Türkiye'de Din Değiştirme Üzerine Yapılan Çalışmaların Sosyolojik Analizi*, 53.

¹⁴⁶ Çayır, *Türkiye'de Din Değiştirip Hristiyanlığa Geçişin Psiko-Sosyal Etkenleri*, 249.

¹⁴⁷ Çayır, *Türkiye'de Din Değiştirip Hristiyanlığa Geçişin Psiko-Sosyal Etkenleri*, 213-214.

¹⁴⁸ Hökelekli - Çayır, "Gençlerin Din Değiştirip Hristiyan Olmasında Etkili Olan Psiko-Sosyal Etkenler", 37-38.

¹⁴⁹ Tezokur, "Diyarbakır İncil Topluluğu ve Misyonerlik", 203.

işaret etmektedir.

3.2.1.1. Yehova'nın Şahitleri ile Karşılaşmanın Potansiyel Üyeler Üzerinde Bıraktığı Etki

Ezgi hanım, İrem hanım ve Okan beyin yukarıdaki ifadeleri incelendiğinde Yehova'nın Şahitleri'nden bahsederken kibar, nazik, temiz görünüşlü, anlayışlı, saygılı gibi olumlu sıfatlar kullandıkları görülmektedir. Benzer olumlu nitelendirmeler diğer katılımcıların ifadelerinde de rastlanmaktadır. Örneğin Burcu hanım şunları söylemektedir:

İlk karşılaştığımda şöyle söyleyeyim çok nezaketli, çok anlayışlı, çok saygılı ve gerçek sevginin birbirlerine olan gerçek sevgiyi görmek beni etkiledi açıkçası. Yani çok etrafımda ne televizyonda ne etrafımda görmediğim ya da aile ilişkileri maalesef açık konuşmak gerekirse bugün birçok erkek diyeyim evli olan erkek eşini aldatıyor. Maalesef böyle ama onların karı-koca ilişkileri saygı çerçevesinde. Ve birbirlerine duyduğu gerçek sevgi yani göstermelik olmaması mesela, bunlar beni çok etkiledi. Doğru yaşam şekilleri beni çok etkiledi.

Burcu hanımın ifadelerine paralel olarak Demet hanımın aile vurgusu dikkatleri çekmektedir. Bu bağlamda Demet hanım, Yehova'nın Şahitleri'nin ailevari bir topluluk meydana getirebilmiş olmasından ciddi anlamda etkilendiği imasında bulunmaktadır:

Yani onların önyargısız bir toplum olduğunu görmek aslında özlem duyduğum bir ortamdı. Çünkü orada aslında farklı ten renginde insanlar vardı. Ben aslında İstanbul'da yaşadım. Ben bunları Ermeni, Rum, Türk, işte Kürt kökenli, Alevi kökenli, farklı yani Türkiye'nin aslında farklı geçmişlerinden olan insanların bir arada olabildiği bir ortamdı, çok hoşuma gitti. O aralarında aile gibi olmuş, aile olmuş hatta gibisi fazla aile olmuş o samimi şefkati, bağı görünce birbirlerini dışlamadan, yargılamadan tek bir yürek olmuş aileyi görmek içimi ısıttı. Yani bendeki yarattığı his, sıcak bir ailede olma hissiydi.

Bilindiği üzere yeni dini hareketlerin temel karakteristikleri arasında kendilerini alternatif aile birlikleri olarak tanıtmaları yer almaktadır. Hatta aralarından bazılarının, içinde bulundukları toplumlardaki aile bağlarının zayıflığını çok iyi analiz ederek sistemlerini bunun üzerinden geliştirdiği bilinmektedir. Neticede taraftarlarına aile ortamı hazırlayan birçok hareket ortaya çıkmıştır. Hem aile kavramının hem o ortamı çağrıştıracak “baba, anne, kardeş” sözcüklerinin insanlar üzerinde daha sıcak ve samimi bir etki bırakmasını yeni dini hareketlerin kendileri için bir avantaja dönüştürdüğü düşünülebilir. Nitekim Demet hanımın aile vurgusu da bu hususu doğrular niteliktedir. Ancak Yehova'nın Şahitleri özelinde

olmamakla birlikte yeni dini hareketlerin oluşturduğu din temelli aile yapıları bireylerin biyolojik aileleriyle aralarının açılmasına neden olabilmektedir. Zira hareketler, kendi inşa ettikleri ailelere bağlılığı ve sadakati sağlayabilmek için üyelerinden biyolojik aileleriyle ilişkilerini en aza indirmesini ya da bütünüyle koparmasını talep edebilmektedir.¹⁵⁰

Seda hanım, Yehova'nın Şahitleri ile ilgili izlenimlerini daha önce aktardığımız, anneannesinin anlamamasına rağmen Kur'an'ı Arapça okumadaki ısrarı ile ilgili çocukluk anısını merkeze alarak anlatmaktadır. Seda hanım, Yehova'nın Şahitleri'nin kibar, güle yüzlü ve tatlı dilli olmalarından daha ziyade Kutsal Kitaplarını anlamak için gösterdikleri çabadan etkilendiğini şu şekilde kelimelere dökmektedir:

İlk salona girdiğimde bir şey beni çok etkiledi. Bütün Yehova'nın Şahitlerinin ellerinde Kutsal Kitapları açık ve her bir ayrıntıyı detaylı bir şekilde inceliyorlar. Ve hatta benim için çok şok edici bir andı, kitaplarının kenarlarına böyle küçük küçük notlar alıyorlar, önemli ayetlerin atlarını çiziyorlar ve ben inanmadım. Yani kutsal olan bir kitaba nasıl yani kalemle bir şey yazmak, işte, kenarına not almak falan bana çok ilginç gelmişti o an. Ama toplantı bittikten sonra bunu böyle kibarca bir şahide sordum; dedim, hani sizin kitabı bu şekilde yapmanız doğru mu falan. Sonra şey dedi, yani orada çok tatlı bir hanımefendi bana açıkladı, şöyle söyledi; biz kutsal kitaba çok değer veriyoruz ama sonuç olarak kitap ağaçtan yapılmış bir malzeme yani kağıt parçasını tek başına yüceltmek değil içinde yazanları iyi kavramak ve belleğimize indirmek bizim için önemli olan şey bu, dolayısıyla çok iyi anlamak istediğimiz için de bazı notlar alabiliriz. Çünkü biz inceledikçe, öğrendikçe Tanrı hakkında bilgi aldıkça imanımız gelişiyor. Yani kitabın tek başına kendisini anlamadan yüceltmek yaratıcımız için bir anlam ifade etmiyor diye açıkladı bana nazikçe. O zaman çok da mantıklı bulmuştum ve bu benim için çok özel bir an yani pırıl pırıl insanlar pırıl pırıl bir ortam herkes son derece nazik ve samimi bir şekilde yani samimiyetle kutsal kitabı inceleyen bir ortam vardı. Dolayısıyla en çok etkilediğim an onların kutsal kitabı samimiyetle incelemesiydi ve hatta şunu söylemiştim, bu kişiler neye inanıyorlar henüz anlamadım, bilmiyorum demiştim fakat neye inandıklarını ve neden buna inandıklarını çok iyi biliyorlar demiştim. Yani sanırım benim için en etkileyici an bu an olmuştur.

Seda hanım gibi Okan beyin de Yehova'nın Şahitleri ile ilgili en fazla etkilendiği husus, Kutsal Kitaplarını kendi dillerinde okumaları olmuştur. Ayrıca Okan bey, Müslüman olmamalarına rağmen Yehova'nın Şahitleri'nin Kur'an'a gösterdikleri saygının görmezden gelinemeyeceğine dikkat çekmektedir:

Yehova Şahitleri'nin kendi kitaplarını kendi dillerinde okumaları beni etkiledi. Ondan sonra ve ilk görüşmede tabi ben Kur'an'ı da ön plana çıkarmaya çalıştım, çünkü tek

¹⁵⁰ Bkz. Süleyman Turan – Emine Battal, “Yeni Dini Hareketlerin Aile Yapıları Üzerindeki Etkisi”, *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 1 (2015), 135-149; Emine Battal - Süleyman Turan, “Yeni Dini Hareketlerde Aile”, *Dinlerde Aile*, ed. Süleyman Turan - Asife Ünal (İstanbul: Okur Akademi, 2021), 419-443.

bildiğim Kur'an'dı. Ve o sohbet esnasında Kur'an'ı (onlar) da biliyorlardı, benden daha iyi biliyorlardı hatta Kur'an'ın birçok ayetini. Kur'an üzerinde de konuştuk ilk sohbetimizde onlarla, bunu sordun diye söylüyorum. Bana o sırada Yehova Şahitlerinin bir tanesi sordu. Gelenler iki kişiydi. Okan dedi, 'evde bir Kuran'ın var mı?' Ben de evet tabi ki var, dedim. Getirir misin, dedi. Getirdim, verdim ona. Bana ayet göstermek istedi Kuran'dan yani. Tevrat, Zebur İncil'in de aslında yaratıcıdan geldiğini bana göstermek için Kuran'ı eline aldı ve tam okumadan önce bana senin için mahsuru var mı açıp okumamın dedi; yani çünkü ben bir Yehova'nın Şahidi'yim ve şu an abdestim yok, okumam seni incitecekse okumamayı tercih ederim dedi...Biliyorsunuz İslam inancında bu vardır. Bu ince düşüncüsü de gösterdi yani bu açıdan o ilk izlenim benim açımdan çok olumlu geçti. Ve çok saygı duyduğunu Kuran'a da, farklı bir inanca sahip olmasına rağmen Kuran'a inancını böylece bana göstermiş oldu.

Veysel bey, şüpheli kişiliğinden dolayı başlangıçta Yehova'nın Şahitleri'nin samimi olmadığını düşünse de zamanla yanlışlığını fark ettiğine değinmektedir: "Rahat davranıyorlar ve nasılsalar öyle görünüyorlar ama ben kişisel yapımdan dolayı sanki bunlar bunu yapmacık yapıyorlar gibi...düşünüyordum. Ama tanıştıkça baktım, gerçekten benim ailemin benimle olan samimiyeti gibi onların da samimi olduğunu anladım."

Son olarak Mert beyin ifadelerine de burada yer verilebilir:

Söyledim...ben Türk insanıyım, İslam kökenliyim. O zaman ben ilk önce Kur'an'ı araştırıyım. Ben Kur'an araştırmaya başladım sonra Tevrat, Zebur, İncil araştırmaya başladım ve Yehova Şahitleri bir araya geldikleri zaman aralarına girdim. Onları ölçtüm biçtim. Şöyle diyelim, bakıyorum yani oldukça güzel insanlar. Hiç siyasetle falan alakaları yok. Onlar kardeşlikten bahsediyor, dostluktan bahsediyor, hep güzel şeyler söylüyorlar ve aralarında çok güzel bir iletişim var. Sevgiye dayalı, bilgiye dayalı. O zaman yaklaşık iki seneden fazla araştırdım ve ben de Yehova'nın Şahidi olmaya karar verdim. Yani işin özetini size böyle söyleyeyim. Anlatıldığı kadar kısa ve kolay olmadı tabi...

Katılımcıların söylediklerinden hareketle Yehova'nın Şahitleri'nin ülkemizde neden ilgi gördüğüne dair bazı tespitlerde bulunulabilir. Yehova'nın Şahitleri'nde ev ziyaretlerine giden ekipler, özellikle aile profili çizecek şekilde oluşturulmaktadır. Yine ev ya da işyeri ziyaretlerine giden ekipler dağıtılacak yayınları da beraberinde götürmekte ve fırsatını bulduğunda muhataplarına takdim etmektedir. Genellikle iki kişiden oluşturulan temiz kıyafetli, iyi görünümülü ekiplerin aynı zamanda sakin, güler yüzlü, hoş sohbet, anlayışlı, kibar vb. olumlu özelliklere sahip olmaları insanların üzerinde psikolojik açıdan pozitif bir etki bırakmaktadır.

Hareket üyelerinin ibadet ve toplantılarını yapmak için kullandığı salonlara gelen kişilere gösterilen ilgili ve samimi yaklaşımlar ile Yehova'nın Şahitleri'nin kendi kutsal metinlerini anlamak için gösterdiği çabalar da insanları olumlu yönde

etkilemektedir. Bu ve benzeri hususlar ülkemiz insanının Yehova'nın Şahitleri'ne ilgi duymasını sağladığı söylenebilir. Kaldı ki Şensoy da din değiştiren Hıristiyan bireyler ile gerçekleştirdiği araştırmasında, din mensubu kişilerin kucaklayıcı ve sıcak tavırlarının gruba dahil olma noktasında pozitif bir etki etkiye sahip olduğunu tespit etmiştir. Bu bağlamda grup üyelerinin ve grup liderlerinin samimi ve sıcak davranışları sayesinde gruba yeni giren kişilerin yabancılanma ve dışlanma hissi yaşamayıp kendilerini oraya ait hissetmelerini sağladığı görülmektedir. Yaşanan bu olumlu tecrübe bireylerin gruba katılımına olumlu etki ettiği görülmektedir.¹⁵¹ Araştırma bulgularımızla benzer nitelikte olan Şensoy'un bulguları bizim çalışmamızın bulgularıyla benzer nitelikte olup çalışmamızın verilerini desteklediği dikkat çekmektedir.

3.2.1.2. Potansiyel Üyelerin Yehova'nın Şahitleri Hakkında Araştırma Yapması

Bireylerin Yehova'nın Şahitleri'ne katılma süreçlerinin incelendiği bir çalışmada sadece psikolojik, sosyolojik, ekonomik vb etkenler üzerine odaklanıp aday üyelerin entelektüel bir çaba içerisine girip girmediğini hiç dikkate almamanın önemli bir eksiklik oluşturacağı kanaatindeyiz. Bu düşünceden hareketle araştırmamız kapsamında Yehova'nın Şahidi olan kişilerin gruba katılmadan önce hareketle ilgili herhangi bir araştırma yapıp yapmadığı sorusuna da cevap bulmaya çalıştık.

Yehova'nın Şahitleri Tarafından Verilen Tanıtıcı Yayınları Okuma

Potansiyel üyeler, Yehova'nın Şahitleri ile tanıştıktan sonra harekete ilgi göstermeye ve bu doğrultuda da onu daha yakından tanıma ihtiyacı duymaya başlamıştır. Katılımcıların ifadeleri incelendiğinde, hareketi tanımak için yararlandıkları kaynakların başında Yehova'nın Şahitleri tarafından kendilerine verilen yayınların yer aldığı görülmektedir. Örneğin Demet hanım şunları söylemektedir:

Benim sorduğum sorulara ne cevap veriyordu Kutsal Kitap. Bu konuda tam bir bilgim yoktu. O yüzden ben kendim Kutsal Kitap'ı ve bunu açıklayan yardımcı kitaplar varsa o kitapları rica ettim, almak istiyorum dedim. Onlar da bana hem Kutsal Kitap verdiler hem de Kutsal Kitap'ın öğretilerini açıklayan yardımcı, yani içerisinde ayetleri referans vererek konuları açıklayan yardımcı kitaplar verdiler. Bunların hepsini bu dönemde araştırdım, okudum.

¹⁵¹ Şensoy, *Din Değiştirme Anlatıları Üzerinden İnanç, Kimlik ve Aidiyet*, 50.

Ziya bey, özlemini duyduğu cevaplar aldığı vurgusuyla din değiştirme sürecinde hareket mensupları tarafından kendisine verilen yayınları büyük bir hevesle okuduğunun altını çizmektedir:

Araştırma yaptım. Üniversitede yurtta kalıyordum. İki tane oda arkadaşım vardı. Ben araştırma yaparken onlarda sorular soruyordu, onlar da benim için araştırıyordu. Bak şöyle okudum, şöyle bilgi edindim, Yehova'nın Şahitleri böyleymiş. Yani bu araştırma sürecine onlar da katkıda bulundu. Şahitlerden de kitaplar edindim onları da okuyordum. Benim için yeni bilgilerdi ve okudukça doyum aldığımı da hissediyordum. Uzun zamandır aslında özlemini duyduğum cevaplar aldığımı hissediyordum. Dolayısıyla yayınları büyük bir hevesle okuyordum.

Farklı Kanallar Aracılığıyla Bilgi Edinmeye Çalışma

Katılımcıların ifadelerine bakıldığında bilgi edinme girişimlerinin sadece Yehova'nın Şahitleri tarafından verilen yayınlarla sınırlı kalmadığı görülmektedir. Örneğin Aslı hanım, herkes gibi başlangıçta kendisinin de harekete ilişkin ön yargılarının bulunduğuna değinen Yehova'nın Şahitleri ile tanıştıktan sonra internetten onlar hakkında bilgi edinmeye çalıştığını dile getirmektedir:

Tabi ilk başta hepimizin olduğu gibi bende bir önyargılıydım açıkçası. Ama işte internetten baktım. İnternette bir sürü bir şeyler söyleniyor onlarla ilgili. Biliyorsunuz internet sanal bir ortam, her türlü bilgi var, her türlü bilgi kirliliği var ama böyle bile olsa bile ben kendim görüp kendim ikna olmak istiyorum dedim. Sonra tabi yayınlarını okudum.

Aslı hanım bilgi edinme aracı olarak sadece internetten yararlanmadığını, harekete yönelik spekülasyon bilgileri diğerlerinden ayırabilmek Yehova'nın Şahitleri'ne ait yayınlara da müracaat etmiştir.

Burak bey de hareket hakkında kendi araştırmasını yaptığına, bu noktada kendini tek bir alanla sınırlandırmayarak alternatif araçlara yöneldiğine değinmektedir:

Kendi araştırmamı da yaptım. Ekşi Sözlükten, başka yerden vesaire. O zaman da YouTube bu kadar popüler değildi ve bu tip bilgiler pek yoktu, Ekşi Sözlükten yaptım. Yine o zamanlar Diyanet İşleri Başkanlığı'nın birkaç yayınında vardı, şu an Ali Erbaş'ın yazdığı birkaç makale vardı, 2006 yılında yanlış hatırlamıyorsam, onlara baktım, orada neler yazıyor. İşte Yehova'nın Şahitlerinin kendi paylaştığı bilgilerde neler yazıyor ve kendileri neler söylüyorlar, yani birkaç farklı yerden kontrollü deney gibi düşünebiliriz.

Burada son olarak Okan beyin ifadelerine yer verilebilir. Okan bey araştırma yaparken özellikle internete yöneldiğini belirtmektedir:

Tabii ki onlar da bazı yardımcı yayınlar verdiler ama ben tabii ki herkesin yaptığı gibi onlar gider gitmez internetten araştırma yaptığım. Birçok farklı şey çıktı. Daha sonrasında onlarla paylaştım bakın şöyle şöyle diyorlar sizin hakkınızda. Bunu söylüyorlar; kan almıyormuşsunuz, askere gitmiyormuşsunuz, siyasete

karışmıyormuşsunuz falan. İnternette ne bulduysam onlarla paylaşıyorum. Onların da bana söylediği bizi bizden tanı. Yani internette herkes bir şeyler yazıyor ama gerçekten Yehova Şahitlerini merak ediyorsan bizi bizden tanı diyerek cevapladılar sorularımı.

İfadelerinden anlaşıldığı üzere Okan bey, Yehova'nın Şahitleri'nin bıraktığı yayınları güvenilir ya da yeterli görmediği veya bilgiye daha hızlı kanallardan ulaşmayı hedeflediği için internete yönelmiştir. Ancak internetten edindiği bilgilerin sağlamasını yapmayı da ihmal etmemiştir. Neticede gösterdikleri entelektüel çaba, Yehova'nın Şahidi olmalarıyla sonuçlanmıştır.

3.2.2. Bireyleri Yehova'nın Şahitleri'ne Katılmaya İten Sebepler

Bu başlık altında görüşleriyle araştırmamıza katkıda bulunan katılımcıları, Yehova'nın Şahidi inancını benimsemeye sevk eden temel faktörler tespit edilerek sıralanmaya çalışılmıştır.

Tüm Soruların Cevap Bulduğu Düşüncesi:

Katılımcıların bir kısmı, hareketin öğretisinin zihinlerini kuşatan sorulara tatmin edici cevaplar verdiği düşüncesiyle Yehova'nın Şahidi olduklarını ifade etmektedir. Bu bağlamda Seda hanım şunları söylemektedir:

Sorularıma cevap bulabildim ben Kutsal Kitap aracılığıyla ve Yehova'nın Şahitleri yeryüzünde gerçekten Kutsal Kitabı samimiyetle inceleyen tek toplum. Dolayısıyla ben de samimiyete çok önem verdiğim için, samimiyetle gerçeklerin ne olduğunu öğrenmek isteyen biri olduğum için ve öğrendiklerimin gerçek olduğunu, hakikat olduğunu da bizzat kendi gözlerimle, kanıtlarla gördükten sonra artık tamam dedim benim için. Yani ben bir Yehova'nın Şahidi olmak istiyorum dedim ve buna karar verdim.

Okan bey ise şu ifadeleri kullanmaktadır:

Ve hakikatin yani hakikat bilgisini diyeyim daha doğrusu ya da dinler hakkındaki bilgi, tüm vicdanımın rahat olması. Yani gerçekten yaratıcının isteğini öğrenmem, amacının ne olduğunu öğrenmem, artık hani vicdanen de evet bir yaratıcı varsa muhakkak bizden talepleri bunlardır gibi her şeyin açık ve şeffaf olması ve doğru dinin hakikat olan dinin bu olduğuna inanmam.

Hem Seda hanımın hem de Okan beyin dini arayış ve sorgulama süreçlerinden Yehova'nın Şahitleri'nin sunduğu cevaplar aracılığıyla manevi doyuma ulaştığı anlaşılmaktadır. Böylece din değiştirmede en temel psikolojik etken olarak nitelendirilen, 152 dini arayış ve sorgulamalarının yol açtığı gerginlikten kurtularak huzura kavuştukları görülmektedir. Ayrıca hareketin üyesi olmaya karar

¹⁵² Hüseyin Peker, *Din Psikolojisi* (Samsun: Sönmez Matbaa ve Yayınevi, 1993), 130-131.

vermelerinde karşılaştıkları bu yeni inanç sisteminin daha kapsayıcı ve kuşatıcı bir hakikati barındırdığı düşüncesinin¹⁵³ etkisi de bulunmaktadır.

Sevgi Dolu ve Merhametli Bir Tanrı İnancı:

Bireylerin sahip olduğu Tanrı tasavvurunun dini yaşantıları üzerinde olumlu ya da olumsuz etkiler bıraktığı bilinmektedir. Katılımcılar, Yehova'nın Şahidi olmadan önce sahip oldukları tanrı imajını genellikle yakan, cezalandıran gibi olumsuz vasıflarla nitelendirmektedir. Böyle bir tanrı tasavvuru, bireyleri sevgi dolu ve merhametli bir Tanrı'dan bahseden alternatif oluşumların etkisinde kalmaya açık hale getirebilmektedir. Nitekim Burcu hanım şunları söylemektedir:

Tanrı'nın yaşayan, sevgi dolu ve kişilik sahibi olduğunu öğrenmek beni çok etkiledi. Bu birincisiydi ve bizi ne kadar çok sevdiğini kutsal kitapta çok net gördük. Korkutarak değil aslında sevgiyle olması gerektiğini temel nokta bu zaten. Sonra Tanrı'yı üzme istemediğim onu sevindirmek istediğim için hayatımda yaptığım yanlış şeyleri düzeltme fırsatına sahip oldum. Ama bir başkası zorladığı için değil, ben bunu kendim istedim. Hayatımda ilk defa bunu kendim istedim. Sigarayı bırakmak, pembe yalanlar söylememek, temiz bir yaşam sürmek bunlar çok etken sebepler.

Aslı hanımın ifadelerinde de benzer detaylara rastlanmaktadır:

Yani açık ve net şunu söyleyeyim bana önceden anlatılan Allah'la benim araştırıp öğrendiğim Allah çok farklı. Bunu öğrenmek beni çok mutlu etti. Yaratıcının ne kadar sevgi dolu bir Allah olduğunu, asla bizim saçımızın teli bile çok değerli diyor benim için diyor. Ne kadar sevgi dolu bir Allah olduğunu, amaçlarını öğrendim. Bu beni çok mutlu etti. Onun bir ismi olduğunu öğrendim.

Kutsal Kitap İlkelerine Riayet Edilmesi:

Katılımcıların kendilerini Yehova'nın Şahidi olmaya iten en temel sebepler arasında zikrettikleri bir diğer husus hareket üyelerinin Kutsal Kitap'ı öğrenmek konusunda titizlik göstermeleri ve hayatlarını incelemeler esansında öğrendikleri Kutsal Kitap ilkelerine göre şekillendirmeleridir. Bu noktada ilk olarak İrem hanımın ifadelerine yer verilebilir:

Onların kutsal kitap bilgisi bir kere çok etkiledi. Hiçbiri bana şunu demedi; benim inancım, bunu böyle yapmalıyız, ben böyle ikna oldum demediler. Kutsal Kitap böyle söylüyor, Tanrı'nın sözü olan Kitap böyle söylüyor yani Kitabı bana tanıttılar, kendi inançlarını değil. Mert bey de yine İrem hanıma paralel şeyler söylemektedir: “Söylemiş oldukları sözler kendi ilke ve düşüncelerine dayanmıyor, Kutsal Kitap'a dayanıyor, tamamen Kutsal Kitap'a dayanıyor. Tamamen kutsal kitap içindeki gerçekleri bize anlatıyorlar bunu fark ettim.

Burak bey de benzer şekilde “beni etkileyen şey budur aslında, Kutsal Kitap ilkelerine göre düzenlenmiş bir yaşam tarzının kendini harekete çeken en temel

¹⁵³ Hayati Hökelekli, *Din Psikolojisi* (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2010), 292.

etkenlerden biri olduğun işaret etmiştir:

Yani Kutsal Kitaptaki ilkeleri harfiyen uygulamak, bir yoruma bir kişiye bir kişinin inisiyatifine göre şekillenmesinden ziyade binlerce yıldır sabit ve değişmemiş olan bilgiyi uygulamak ve bu bilgidен pratik fayda görmek yani düşünün 2000 sene önce yazılmış bir şey bugün benim hayatımı çok daha kaliteli çok daha sakin bugün herkes çok gergin ekonomik durumdan dolayı ama ben şahsen yani işler düşüyor olsa da herkes de olduğu gibi ekonomik açıdan kaygı çekmiyorum. Çünkü Tanrı o kadar merhametsiz değil, çok merhametli ve herkese gerekli yardımı sağlayacağına çok eminim. Bunu da kendi vaat ettiği için yine kutsal kitaptaki sözlerine göre yani bir şey söylediyse Tanrı yapmaz mı? Çok basit yani yapacak, mutlaka yapacak, geçmişte çok destek oldu bundan sonra da olacaktır.

Son olarak Yılmaz beyin ifadelerinin de diğerleriyle örtüştüğü görülmektedir:

Sorduğum her soruya Kutsal Kitap'tan cevap aldım, herhangi bir yorum kitabına gerek duymadan. Yehova'nın Şahitleri bunu yaptı. Çünkü bu Tanrının sözüyse, eğer yaratıcıdan gelen bir kitapsa zaten başka bir kitaba ihtiyaç duymaması gerektiğini anladım. Ayrıca Yehova'nın Şahitleri'nin öğrettiklerini uyguladığını kendi gözlerimle de gördüm. Uluslararası bir kardeşlik topluluğu olarak tanıdım. Eminim siz bizim web sitesini iyi araştırmışsınızdır. Ve zaman geçtikçe bunun somut bir gerçek olduğunu gördüm. Bu ve buna benzer birçok etken Yehova'nın Şahitleri'nin, Tanrı'nın istediği şekilde O'na tapındığı konusuna beni ikna etti ve Yehova'nın Şahidi olmaya karar verdim. Ve dediğim gibi özellikle genel bir bakış açısından bakmaya çalıştım, belli bir dinin bakış açısından değil.

Söz konusu açıklamalarda Kutsal Kitap'a riayet edilmesinin, Kutsal Kitap'ın yine kutsal kitaptaki bilgilerle açıklanmasının, Kutsal Kitap'ta yazan bilgiler dışındaki bilgilerin dikkate alınmamasının, dini konularda kişisel görüşlere değil sadece Kutsal Kitap'ın ne söylediğine dikkat edilmesinin, Kutsal Kitap'ın değiştirilmemiş olduğuna inanılmasının, kendi çıkarlarına ters düşse de Kutsal Kitap'ın sözlerinin ön plana çıkarılmasının bireylerin harekete yönelme etkisi belirgin bir şekilde göze çarpmaktadır.

Benzer şekilde Hökelekli ve Çayır'ın yapmış olduğu çalışmada bireyleri din değiştirmeye iten sebepler arasında bireylerin çoğunluğunun ekonomik sıkıntılar sebebiyle yeni bir dine yöneldiği ayrıca mutsuz çocukluk tecrübeleri, bozuk aile ilişkileri sebebiyle bireylerin aile ve topluma karşı tepki olarak yeni bir dini yönelim gerçekleştirdiği vurgulanmaktadır. Bu sebeplerin yanı sıra aşk veya evlilik, günahkarlık veya suçluluk duygusu ve özel bir olayın yaşanması durumları bireyleri din değiştirmeye iten sebepler olduğu ifade edilmiştir.¹⁵⁴ Katılımcılarımızın cehennem öğretisi ve cezalandırıcı Tanrı modeliyle ilgili ifadeleriyle paralellik gösteren Çayır'ın yapmış olduğu çalışmada deneklerin günahkarlık ve suçluluk

¹⁵⁴ Hökelekli - Çayır, "Gençlerin Din Değiştirip Hristiyan Olmasında Etkili Olan Psiko-Sosyal Etkenler", 39.

duygusundan kurtulmak isteğiyle karşılaştıkları dindeki kurtuluş inancı ve sevgi dolu Tanrı fikrinin ve söylemlerinin onları cezbettiği ifade edilmiştir. Araştırmasına katılan bireylerin büyük çoğunluğu İslam'a dair korku dini algısına sahipken yine büyük bir çoğunlunun Hristiyanlığı sevgi dini olarak kabul ettiği dikkat çekmektedir. Çayır'ın söz konusu araştırmasında katılımcıların çoğunluğunun dinde en çok aradığı özellik sevgi-hoşgörü iken bir kısmının adalet diğer kısmının ise affedici, kolay yaşanır olma ve akla uygun olma olduğu görülmekle birlikte kurtuluş fikri ve kişilere sağladığı ferahlığa vurgu yapıldığı dikkat çekmektedir.¹⁵⁵ Tezokur'un araştırmasında ise büyük bir çoğunluğun bir dinde aradığı en önemli özellik sevgi ve hoşgörü olmakla birlikte bu özellikleri karşılaştığı dinde gördüğü için dinini değiştirdiklerini ifade etmişlerdir. Katılımcılardan büyük çoğunluğu Tanrı'nın kurtuluş için sevgisini görmenin kendilerini en çok etkileyen şey olduğunu dile getirirken bir kısmı da aradığı din kardeşliği ve dayanışmayı bulmasının etkilediğinden bahsetmiştir.¹⁵⁶ Hali hazırda yukarıda bahsedilen çalışmaların bizim çalışmamızın bulgularıyla örtüştüğü görülmektedir. Elde edilen bulguları incelediğimizde bireylerin geçiş yaptığı din fark etmeksizin misyonerlik çalışmalarında İslam dininin korku ve ceza dini olduğu, cezalandırıcı Tanrı modeline sahip olduğu algısı oluşturulmaya çalışıldığı görülmektedir. İslam dinine dair bu olumsuz algıya karşılık kendi dinlerinin herkesi kucaklayan sevgi dini olduğu ve sevgi dolu merhametli Tanrıları olduğu propagandası yapıldığı dikkat çekmektedir. Misyonerlik faaliyetine maruz kalan kişilerin mensup olduğu dine dair yetersiz bilgi seviyesinden faydalanarak yapılan bu propagandaya karşı savunmasız kalan bireylerin zaman içinde dini yönelimini değiştirdiği ifade edilmektedir.

3.3. Yehova'nın Şahitleri'ne Üyelik Sonrası Süreç

Bu başlık altında görüşme yaptığımız bireylerin, Yehova'nın Şahitleri'ne katılımı sonrasında karşılaştıkları zorluklar ve yaşadıkları dini, sosyal, psikolojik, ekonomik değişimlere dair bilgiler ve değerlendirmeler irdelenmeye çalışılacaktır. Bireylerin Yehova'nın Şahitleri'ne katılım sonrası süreçlerinin incelendiği araştırmamız kapsamında Yehova'nın Şahidi olan kişilerin gruba katılımından sonra

¹⁵⁵ Çayır, *Türkiye'de Din Değiştirip Hristiyanlığa Geçişin Psiko-Sosyal Etkenleri*, 211-239.

¹⁵⁶ Tezokur, "Diyarbakır İncil Topluluğu ve Misyonerlik", 198-204.

dini tercihlerinden dolayı ne tür zorluklarla karşılaştığı ve dini, sosyal, psikolojik, ekonomik açıdan ne gibi değişimler yaşadığı sorusuna da cevap bulmaya çalıştık.

3.3.1. Bireylerin Karşılaştığı Zorluklar

Bu başlık altında Yehova'nın Şahidi olan bireylerin gruba katılımından sonra karşılaştığı zorluklar incelenmektedir. Katılımcılarımızın kendilerine bu çerçevede yöneltilen soruya verdikleri cevaplar hem bireylerin karşılaştığı zorlukları hem de bireylerin karşılaştığı zorluklar karşısındaki tutum ve davranışlarına dair farklı bilgiler barındırmaktadır.

Din değiştirme kararına karşı şüphesiz en büyük değişim aile kurumu içerisinde olmaktadır. Din değiştirme durumu aile içerisinde huzursuzluğa yol açtığı gibi din değiştiren bireye karşı aile üyelerinin davranışlarda farklılık oluşmasına da sebebiyet vermektedir.¹⁵⁷ Demet hanım Yehova'nın Şahitleri'ne katılımından sonra karşılaştığı zorlukları şöyle anlatmaktadır:

Yani çok bir sorun yaşamadım aslında ne tür önyargılı tepkiler oldu, oluyor yani. Ötekileştirilmeye maruz kaldım ya da sanki ihanet etmişiz gibi önyargılı bir tepki ile yaklaşan insanlar oldu hayatımda ama bunları çok büyük bir sorun olarak görmüyorum çünkü bilmedikleri için bu tepkileri veriyorlar o yüzden onları da anlayabiliyorum. Ama hayatımda çok böyle büyük bir kötülük, bir sıkıntı çok kötü bir durum yaşadığımı söyleyemem açıkçası.

Demet hanım çok büyük zorluk ve sıkıntılar yaşamadığını belirtmekle birlikte Yehova'nın Şahitleri'ne katılma kararından dolayı çevresi tarafından ötekileştirmeye maruz kaldığını ve önyargılı tepkiler aldığını dile getirmiştir. Demet Hanım ayrıca tüm bu tepkileri veren kişilerin Yehova'nın Şahitleri'ni tanımadıkları için bu tür tepkiler verdiklerini dile getirmiştir.

Ziya bey karşılaştığı zorluklar kapsamında dini inancı gereği askerlik hizmetini yapmak istemediğini ancak ülkemizde yasal bir zorunluluk olduğu için askerlik hizmeti konusunda sıkıntılar yaşadığını dile getirmiştir:

Tabi mesela Yehova'nın Şahidi olarak savaşmayı öğrenmek istemiyorum, şiddet içeren eylemlere katılmak istemiyorum, böyle bir düşünceyi de benimsemek, yüreğimde böyle bir duygu ya da yer vermek istemiyorum. Dolayısıyla askerlik hizmetine gitmiyorum. Fakat yaşadığımız ülkede yasal bir zorunluluk olarak görülüyor, kişinin vicdanı, inancı nedeniyle bu hizmeti yapmaması alternatif bir hizmet yapması için uygulamada bir kanun yok henüz. Dolayısı ile trafikte giderken ya da dışarıda yürürken ya da herhangi bir kontrolde tabii ki yasaları çiğneyen biri

¹⁵⁷ Kirman, "Küresel Bir Olgular Olarak Din Değiştirme ve Aile Kurumuna Etkisi", *Dini Araştırmalar* 6/17 (2003), 272.

olarak görünüyorum ve bunun için yasal kurumlara başvurdum, askerlik şubesine düzenli olarak gidip görünmem gerekiyor ve bunu yapıyorum.

Kutsal Kitap'ta Tanrı'nın isteğini yerine getiren herkesin zulüm göreceğinin aktarıldığını ifade eden Burak bey, kendisinin de bu kapsamda sıkıntılar yaşadığını dile getirmiştir:

Yehova'nın Şahidi olduktan sonra ne gibi zorluklar oldu? şöyle; ya bunu aslında kutsal kitapta söyler tanrının isteğini yapmak isteyen herkes zulüm görecekler yani bazıları zulüm görebilir demiyor İsa'nın bir sözüdür bu. Benim isteğimi yani tanrının isteğini Yehova'nın isteğini yapmak üzere harekete geçen herkes zulüm görecektir der bu zulmün aşamaları var ben de kendi çapımda bazen komik olaylar yaşadım. Örneğin bizim bir yayın arabası diye tabir ettiğimiz böyle pazar arabasına benzeyen bir aracımız var diyelim ve bunu halka açık yerlerde mesela metro çıkışlarında tabi geçişi engellemeyecek şekilde konumlandırıyoruz ve çığırkanlık yaparak değil de biz sadece orada duruyoruz isteyenler ilgisini çeken bir yayın olursa gelip alıyor ve ücretsiz. Dünyanın her yerinde bu şekilde çünkü Allah bize sözünü parayla satmadı bizde para ile veremeyiz basit bir mantık. Hatta bu ilkeyi Kuran'da bile görmüştüm sizden hiçbir ücret istemeyenlere uyunuz diye bir ayet var. Böyle yine bir yayın arabasında dururken diyeyim insanları o yayınları paylaşırken bazen sorular soruyorlar biz o yüzden duruyoruz işte burada ne demek istiyor gibisinden ya da Yehova nedir gibi temel sorular soruyorlar onları paylaşırken zabıta geliyor diyor ki burada duramazsın biz bu tip şeylere hukuki olarak tamamen uymak istiyoruz. Bu arada bu genel şeyi söyleyeyim yani hukuki regülasyonlar neyse harfiyen uyarız. Hukuki regülasyon der ki eğer bir ürünü pazarlayacaksın ya da teşhir edeceksen yani bir ticari bir durum varsa ilgili bir ilçe belediyesinden ya da yayın arabasını koyduğun yere göre büyükşehir belediyesinden izin almalısın fakat biz yayın arabasına koyduğumuz hiçbir şeyi satmıyoruz ücretsiz çığırkanlık yapmıyoruz isteyen özgür iradesiyle gelip alıyor dolayısı ile biz bu regülasyonun dışındayız. Birçok kez zabıta geldi biz onlarla tabi ki münakaşa etmiyoruz direk kaldırıyoruz ve bir gün ceza yazmak istedi... Zaten bunları bekliyoruz yani bazen insanların kapılarına yani biz normalde insanlara kapı kapı bu haberi duyuruyoruz. Kutsal kitabın ana mesajına ölümün o hastalığın olmayacağı aslında bu dönemin çok yakında gerçekleşeceğini insanlara duyuruyoruz kapı kapı ve bazen gittiğimiz kapılarda da olumsuz şeylerle karşılaşıyoruz ama öyle çok zorluk diyemeyiz zaten bunlar doğal şeyler.

Misyonerlik faaliyetleri kapsamında üye edinmek amacıyla Yehova'nın Şahitleri'ni tanııtma faaliyetleri yürütürken birtakım zorluklarla karşılaştıklarını dile getiren Burak bey, köprülerde ve metro çıkışlarında ücretsiz kitap dağıtma faaliyetlerine zaman zaman karşı çıkıldığını ve engel olunduğunu dile getirmiştir. Ücretsiz kitap dağıtmanın yanı sıra Burak bey kapı kapı dolaşarak tarla hizmeti yaparken bazı kişiler tarafından hoş karşılanmadıklarını, olumsuz tepkilere maruz kaldıklarını ifade etmiştir. Yaşadıkları bu durumları zorluk olarak kabul etmediğini dile getiren Burak bey tüm bunların yaşanmasının doğal olduğunu ve kutsal kitapta da bu tür zorluklarla karşılaşacağından bahsedildiğini ifade etmiştir.

Konu ile ilgili araştırmaları incelediğimizde Şensoy'un 21 katılımcı ile gerçekleştirdiği çalışmada 11 kişi sosyal çevresi tarafından olumsuz bir tepki

almadığını söylerken, 10 kişinin ise sosyal çevresinden olumsuz tepkiler ile karşılaştığı görülmüştür. Hatta bazı katılımcıların ailenin küçük üyelerinin akıllarının karışmaması için aile üyeleri tarafından dışlanmış olduğu ve bazılarının da yeni dini tercihleri sebebiyle iş arkadaşları tarafından ötekileştirildiği ifade edilmiştir.¹⁵⁸ Çayır'ın çalışmasındaki katılımcıların yarıya yakınının din değiştirme sürecinde Müslüman toplumun baskısını hissettiği, bir kısmının da aile bireylerinden baskı gördüğü ifade edilmiştir.¹⁵⁹ Tezokur'un çalışmasına göre katılımcıların din değiştirme kararına karşı bireylerin yarıya yakının ailesinin kararına saygı duyduğu, bir kısmının baskı gördüğü, bir kısmının ise ailesiyle tüm ilişkisinin kesildiği görülmektedir. Din değiştirme kararlarına karşı yarıdan fazlasının yakınları saygı gösterirken bir kısmının baskı gördüğü bir kısmının tepki göstermelerine rağmen ilişkilerini kesmediği dikkat çekmektedir.¹⁶⁰ Çayır'ın araştırmasında din değiştiren bireylerin çoğunluğunun ilk aşamada sosyal çevresinden alacağı tepkiden çekindiği için yeni inancını gizleme ihtiyacı hissettiği görülmüştür. Dini yöneliminden dolayı çevresinden tepki gören bireylerin bu duruma karşı göğüs germeleri ve sabırlı olmaları telkin edilirken dirençli olmaları için yaşanmış hayat hikayeleri anlatıldığı görülmektedir.¹⁶¹ Bu bağlamda bireylerin din değiştirme sürecinde sosyal çevresinden aldığı olumsuz tepkiler dirençlerini arttırmakla beraber yeni dini grup içerisinde yer alan bireyler ile yakınlaşmasına katkı sağlamaktadır. Ayrıca kişilerin dine katıldıktan sonra pratik ve uygulamaları yerine getirirken karşılaştığı zorlukların imani bakımdan onlara katkı sağlayacağı dini metinlerinde ifade edilmektedir.¹⁶² Konumuz ile ilgili olan çalışmaları incelediğimizde söz konusu bulgularının araştırmamızın bulgularını genel manada desteklediği görülmektedir.

3.3.2. Bireylerin Yaşadığı Dini ve Psikolojik Değişim

Bu başlık altında Yehova'nın Şahidi olan bireylerin gruba katılımından sonra yaşadıkları dini ve psikolojik değişim incelenmektedir.

Yehova'nın Şahitleri'ne katıldıktan sonra mantığının ve zihninin rahatladığını

¹⁵⁸ Şensoy, *Din Değiştirme Anlatıları Üzerinden İnanç, Kimlik ve Aidiyet*, 62-63.

¹⁵⁹ Çayır, *Türkiye'de Din Değiştirip Hristiyanlığa Geçişin Psiko-Sosyal Etkenleri*, 220.

¹⁶⁰ Tezokur, "Diyarbakır İncil Topluluğu ve Misyonerlik", 203.

¹⁶¹ Çayır, *Türkiye'de Din Değiştirip Hristiyanlığa Geçişin Psiko-Sosyal Etkenleri*, 227-228.

¹⁶² Kurçak, *Türkiye'de Din Değiştirme Üzerine Yapılan Çalışmaların Sosyolojik Analizi*, 42.

dile getiren Ezgi hanım Yehova'nın Şahitleri'ne katılımından sonra yaşadığı dini ve psikolojik değişimi şu şekilde anlatmıştır:

...Yehova'nın Şahitleri ile tanıştığımda, ilk incelemeye başladığımda gerçekten mantığımı, zihnimi beni rahatlatmaya başladı ve daha stabil yani daha nasıl söyleyeyim çok fazla derinlerde ya da hayattan kopmuş sıra dışı şeyler değildi tam tersi hayatın içinden gayet günümüze uyumlu ve gerçekçi bakış açısıyla karşı karşıyaydım ve gerçekten o süreç benim kötü bir zamandan iyi bir döneme geçmemi sağladı yani mantığıma çok yatmaya başladı. Çünkü ilk başlarda tabi incelemedikçe bilemezsiniz neyin ne olduğunu ama inceledikçe kutsal kitabı biliyorsunuz Kuran'da da geçer Tevrat, İncil, Zebur incelemeye başladıkça gerçekten çok mantıklı olmaya başladı ve çok rahatladığımı, özgürleştiğimi hissetmeye başladım.

Yehova'nın Şahitleri'ne katıldıktan sonraki süreci “doyum veren mutlu bir yaşamım var” sözleriyle ifade eden Aslı hanım, Tanrı'nın bakış açısını öğrenmenin ve Onun isteklerini yerine getirmenin vicdanını rahatlattığını dile getirmekle birlikte Yehova'nın Şahitleri'ne katılımından sonra yaşadığı dini ve psikolojik değişimi şu şekilde anlatmıştır:

...Doyum veren mutlu bir yaşamım var. Dediğim gibi kaygılar sıkıntılar yaşıyorum ama karamsar değilim hayata bakışım değişti en önemlisi yaratıcının bakış açısını öğrenmek beni çok mutlu etti, Onu nasıl mutlu edebileceğimi öğrenmek, Onunla dost olmak en büyük mutluluk benim için bu. Başka mesela kendi tabi kişiliğimde değişiklikler yapmamı sağladı, önceden mesela bana en basiti biraz önce dedim ya yalan, pembe yalan beyaz yalan vardı bizim hepimizin bildiği ama Yaratıcının gözünde bunun yanlış olduğunu öğrendim, bunları düzelttim, rahat bir vicdana sahibim. Evet Tanrı korkum var ama bu sağlıklı bir korku o beni yakacak, cezalandıracak diye değil hani çok sevdiğiniz birini üzmemek için ne yaparsınız Onun istediği şeyleri yaparsınız, istemediği şeyleri yapmazsınız değil mi? İşte bunu yapıyor olmak dört dörtlük, yapamayız hiçbirimiz mükemmel değiliz, ama bunu yapmaya çalışmak rahat bir vicdana sahip olmamı sağladı.

Demet hanım ise konu ile ilgili şunları söylemektedir:

En başta geleceğe dair güçlü bir ümidim oldu, kötülüğün kalıcı olarak ortadan kalkacağına, kaybettiğimiz değerli sevdiklerimize kavuşacağımız daha dünyanın tertemiz bir cennet yeryüzü olacağına, ya da insanların hiçbiri siyasi, sosyo- kültürel ya da ekonomik sebeplerle ayrıştırılmayacağına ve barış içinde ve bugün çok özlemini duyduğumuz o barış içinde huzurlu bir hayatımız olacağına inancım var. Bunlara inanabilmek tabii ki beni mutlu ediyor, bugün bu umuda ihtiyacı olan o kadar insan var o kadar acı çekiyorlar önlerini göremiyorlar. Ben yaratıcıya bunları sağlayacağına güvenmenin verdiği mutluluğu duyuyorum ilk başta.

Yehova'nın Şahitleri'ne katıldıktan sonra ümit dolu gelecek inancının psikolojik açıdan kendisini rahatlattığını dile getiren Demet hanım ümit dolu bir gelecek olduğunu, dünyada yaşanan acı ve zorlukların son bulacağını, barış ve huzur dolu bir yeryüzünde yaşama fikrinin kendisini çok mutlu ettiğini ve aslında böyle bir umuda ihtiyacı olduğunu ifade etmiştir. Yehova'nın Şahitleri'yle tanıştıktan sonra geleceğe umut dolu baktığını dile getiren Demet hanım kendisi gibi pek çok

insanın da bu umuda ihtiyacı olduğunu ifade etmiştir.

Demet hanıma benzer şekilde “bir ümidiniz varsa ki bu ümit sizi ayakta tutuyor” ifadelerini kullanan Seda hanım, Yehova Şahitleri'nin inandığı gelecek fikrini öğrenmenin ümitli bir yaşam sağladığını, gelecekte neler olacağını bilmenin zihnini rahatlattığını ve daha sağlam adımlarla ilerlemesini sağladığını, dünyada yaşanan acı ve zorlukların sebebini öğrenmenin bu acı ve zorluklara katlanmayı daha kolaylaştırdığını dile getirmekle beraber şunları ifade etmiştir:

Şimdi mutlu olmak kavramı bir şeylere sahip olmak değil benim için bu hayata dair çok önemli soruların cevabını almak yani ben bu soruların cevabını aldığım da mutlu bir insana dönüşebiliyorum. Neden çünkü şöyle kutsal kitabın kutsal kitapla tanışmadan önce bir anlamda karanlıkta yürüyordum işte sağa sola çarpıyordum yara alıyordum ama kutsal kitabı öğrendikten sonra artık nereye gittiğimi biliyorum yani bir kere içimdeki o boşluk duygusu tamamen doldu çünkü neyi neden yaşadığımı artık hayatta biliyorum bir de beni gelecekte ne beklediğini biliyorum yani artık bir belirsizliğe doğru yol almıyorum artık nereye gittiğimi çok biliyorum ve bu da benim çok daha mutlu, sağlıklı zihinsel olarak duygusal açıdan da sağlıklı bir yaşam sürmeme neden oluyor. Dolayısıyla yani bir ümidiniz varsa ki bu ümit sizi ayakta tutuyor bu ümitte ne kutsal kitapta Vahiy 21/4, 21. bölüm 4. ayette gözlerinden bütün gözyaşları silecek artık ölüm olmayacak, artık matem, feryat, acı da olmayacak Önceki şeyler geçecek diyor yani Allah yakında ölümü dahi ortadan kaldırıp doğru insanlara sonsuz bir yaşam verecek hem de pırıl pırıl harika adil bir dünyada kötülerin olmadığı. Ve bunu bilerek bu aydınlık yolda yürümek tabi ki de benim hayatımda çok olumlu değişiklikler sağladı ve çok daha kaliteli bir yaşam sürmeme neden oldu ve bu kaliteli yaşam maddi şeylere dayalı değil tamamen bu ümide dayalıdır.

Seda hanımın “Kutsal Kitap ile tanışmadan önce bir anlamda karanlıkta yürüyordum işte sağa sola çarpıyordum yara alıyordum ama Kutsal Kitabı öğrendikten sonra artık nereye gittiğimi biliyorum” sözlerine benzer şekilde Ziya bey Yehova'nın Şahitleri'ne katılmadan önce yer yön duygusunu kaybettiğini, neyi ne için yaptığının bilincinde olmadığını ancak Yehova'nın Şahitleri'ne katıldıktan sonra nerede olduğunu ve nereye gitmesi gerektiğinin bilincine vardığını şu sözleriyle ifade etmiştir:

Öyle bazen daha önce hiç gitmediğimiz bir yere böyle gece yolculuğu yaparız ve bir otele ya da bir tanıdığımız kişinin evine yerleşiriz ve gece kafamızı yastığa koyduğumuzda o evin dışında etrafımızda neler olduğunu sabah uyanınca nasıl bir manzarayla karşılaşacağımızı bilemeyiz çünkü gece geldik, etrafı görmedik ya da gittiğimiz o yerle ilgili ziyaret edeceğimiz yerler vardır aklımızda fakat sabah uyandık kapıdan çıktık hangi yöne yürümemiz gerektiğini de bilemeyiz. Hani bir anlamda yer kavramını yön kavramını yitirmiş oluruz. Hayatla ilgili de kendimi de böyle hissediyordum sanki hayata gelmişim fakat sorularım konusunda nerede olduğum konusunda yer ve yön kavramını sanki bitirmişti. Fakat işte Yehova'nın Şahitleri ile tanışınca, kutsal yazılar hakkında bilgi alınca, Yehova'nın Şahidi olunca şimdi evrenin yaratıcısıyla temelinde sevgi olan kişisel bir ilişkim var, onu tanıyorum, O beni tanıyor ve artık böyle bir karanlıkta hissetmiyorum, yer ve yön kavramımı yitirmiş hissetmiyorum, nerede olduğumu, nereye gitmem gerektiğini görüyorum.

Söz konusu açıklamalarda Yehova'nın Şahidi bireylerin gruba katılımından

sonraki süreçte yaşadıkları psikolojik değişim durumuna dair görüşmeciler; zihinsel olarak rahatladıklarını, özgürleştiklerini, araştırmaları sonucu ulaştıkları bilgilerin mantıklı geldiğini, zihinlerindeki soruların cevaplarını aldıklarını, psikolojik olarak kötü bir dönemden iyi bir döneme geçtiklerini ifade etmişlerdir. Tanrı hakkında bilgi edinmenin ve Tanrı'nın bakış açısını öğrenmenin bireyleri çok mutlu ettiğini, kötü alışkanlıklarını bırakarak daha iyi bir yaşam sürdürdüklerini, Tanrı'dan korktukları için değil Tanrı'yı sevdikleri için Onun emirlerini yerine getirdiklerini ve böylece daha doyum veren bir yaşamları olduğunu dile getirmişlerdir. Ayrıca Yehova'nın Şahitleri'nin inandığı gelecek fikrini öğrenmenin ümitli bir yaşam sağladığını, gelecekte neler olacağını bilmenin zihnini rahatlattığını ve daha sağlam adımlarla ilerlemesini sağladığını, dünyada yaşanan acı ve zorlukların sebebinin öğrenmenin bu acı ve zorluklara katlanmayı daha kolaylaştırdığını bireylerin dini ve psikolojik değişimine olumlu etkisi olduğu göze çarpmaktadır.

Çalışmamızı destekler nitelikte bulgulara sahip olan Hökelekli ve Çayır'ın yapmış olduğu araştırmada din değiştirmeden önce kimlik konusunda bocalama yaşayan bireylerin yeni bir dine geçtikten sonra psikolojik olarak rahatladıklarını hissettikleri ifade edilmiştir.¹⁶³ Çayır'ın araştırmasındaki bireyler din değiştirmeden önce kendilerini suçlu ve günahkar olarak hissettiklerini, yeni dinlerine katılım sağladıktan sonra boşluk hissinden kurtulduklarını, hayatlarının düzene girip çevresiyle olan sosyal ilişkilerini de düzene girdiğini ifade etmişlerdir.¹⁶⁴ Yapılan çalışmaların bizim çalışmamız ile benzer verilere sahip olduğu görülmekte olup çalışmamızın bulgularını desteklediği dikkat çekmektedir.

3.3.3. Bireylerin Yaşadığı Sosyal Değişim

Bu başlık altında Yehova'nın Şahidi olan bireylerin gruba katılımından sonra yaşadığı sosyal değişimler incelenmektedir.

Yehova'nın Şahitleri'ne katıldıktan sonra yaşadığı sosyal değişimi anlatan Aslı hanım eski çevresiyle görüştüğünü ancak Yehova'nın Şahidi olduktan sonra ahlaki değerlerinin ve yaşam tarzının değişmesi nedeniyle eskisi kadar sık

¹⁶³ Hökelekli - Çayır, "Gençlerin Din Değiştirip Hristiyan Olmasında Etkili Olan Psiko-Sosyal Etkenler", 43.

¹⁶⁴ Çayır, *Türkiye'de Din Değiştirip Hristiyanlığa Geçişin Psiko-Sosyal Etkenleri*, 225.

olmamakla beraber sınırlı ölçüde görüşüğünü belirtmektedir:

Tabi ki görüşüyorum, görüşüyorum ama tabi önceki gibi şey değil şimdi tabi ki o arkadaşlarımla benim değerlerim biraz farklı tabi ki görüşüyorum. Onlardan kendimi soyutlamıyorum ama belli sınırlı ölçüde görüşüyorum. Tabi ki konuşuyorum, gidip geliyorum. İşte biraz tabi ki ahlak değerlerimiz farklı, bazı şeyler farklı olduğu için sizde bilirsiniz ki arkadaşlıklar arkadaşlıkları etkileyebilir o yüzden tabi ki kendimi soyutlamıyorum hala görüştüğüm arkadaşlarım var, bana saygı duyan arkadaşlarım var.

Aslı hanımın söylediklerine paralel olarak eski çevresiyle eskisi kadar sık görüşmediğini ifade eden Seda hanım ve Burcu hanımın Yehova'nın Şahidi olduktan sonra programlı bir hayat yaşadıklarını, dini yaşantısının hayatının merkezinde olduğunu ve eski sosyal çevresiyle aynı şartlarda yaşam sürmediğini, onlarla ortak değerlerinin olmadığını ve ahlaki değerleri birbirine uymadığı için eskisi kadar sık görüşmediğini dile getirmişlerdir. Ayrıca Seda hanım arkadaşlarıyla Yehova'nın Şahitleri'yle ilgili öğrendiği yeni bilgileri paylaşmak için görüşüğünü de ifade etmiştir:

Yani tabi ki onlarla iletişimimi hiç kesmedim çünkü okuldan ve iş çevremden çok arkadaşım var fakat onlarla çok da sık görüşmüyorum yani söyle söyleyebilirim Yehova'nın Şahidi olmak bir yaşam tarzı Kübra hanım yani siz artık bir programınız var işte hafta içi iki gün bizim toplantılarımız var onlara hazırlık yapıyoruz orada öğrendiklerimizi ben hayatımda uygulamaya çalışıyorum. Yani sürekli aslında benim hayatımın merkezinde olan bir şey. Şimdi de düşünün siz böyle bir yaşam sürüyorsunuz ama diğer arkadaşlarınız böyle bir yaşam sürmüyorlar yani bir noktada aslında siz orta bir yerde buluşmıyorsunuz. Çünkü herkesin farklı bir yaşam tarzı oluşturuyor ister istemez ama tabi ki yine onları çok seviyorum, çok değer veriyorum, her zaman mutlu olmalarını istiyorum, mutlu olduklarında çok mutlu oluyorum. Onlarla görüşmem için, onlarla da şöyle görüştüm; öğrenmiş olduğum bu güzel ümidi paylaşmak için onlarla kahve içtiğimiz oldu, telefonlaştığımız oldu, sohbet ettiğimiz oldu ve çok keyifli vakit geçirdik ama bu süre düzenli olarak işte plan yapmak, sosyal olarak görüşmek şeklinde olmuyor şu anda farklı yani yaşam tarzlarımız biraz farklı olduğu için yoksa çok değer veriyorum tabi ki hepsine.

Son olarak Burcu hanımın Aslı hanım, Seda hanım ve Burcu hanımın görüşleriyle örtüştüğü ifadelerine de burada yer verilebilir:

Tabi eski arkadaşlarım var ancak şöyle bir şey biz çoğu dinde olduğu gibi haftanın belli günleri yada yılın belirli ayları ibadet şeklimiz yok biz yedi çarpyı yirmi dört bütün yani her gün inancımıza göre yaşamak için çalışıyoruz. Tanrı'nın belirlediği standartlar var ve o standartlar dışına çıkmıyoruz. Çok yakın arkadaşlarım vardı daha önceden liseden, üniversiteden ama onların yaşam şekilleri bana artık pek uymuyor yani ahlakî anlamda söylüyorum. Dolayısıyla üzüm üzüme baka baka kararır diye de bir deyim var çok da doğru bir şey. Tabi ki görüşüyoruz, tabi ki selamlaşıyoruz ancak eski dostluklar tabi ki artık bir yerde kalmıyor aynı yolda yürümüyorsunuz çünkü. Ama bu seçim daha çok karşıdan da geliyor yani işte çok sıkıcısın Burcu, artık eskisi gibi şey değilsin, boş ver ibadetini yapma gel işte içki içelim, gel şuraya gidelim ama artık aynı yolda yürümemeye başlıyorsun ama tabi ki herkesin fikrine ve inancına, yaşam şekline saygı duyuyoruz ama bize uymayan kısımlarda yani bana uymayan kısımlarda ortaklığımız olmuyor.

Yehova'nın Şahidi olduktan sonra eski sosyal çevresindeki kişilerle görüşmeye devam ettiğini belirten Demet hanım, Yehova'nın Şahitleri'ni araştırmaya başladığı süreçte sosyal çevresindeki bazı kişilerin tedirgin olduklarını fakat sonra tekrar görüştüklerini ifade etmiştir. Eski sosyal çevresiyle görüşmeye devam etmesinin yanı sıra yeni sosyal çevre edindiğini de dile getiren Demet hanım, Yehova'nın Şahidi olan bireylerle aile gibi olduklarını ve bunun kendisi için çok büyük bir kazanç olduğunu ifade etmiştir:

Evet, yani onlar görüşmeyi istediği sürece ben onlarla görüşüyorum. Büyük çoğunluğuyla görüşüyorum yani akrabalarım, dostlarım, aile üyelerim, okul ve iş arkadaşlarım görüşüyorum. Bazıları bazen tedirginlik hissettiler ilk başta hani ben Yehova'nın Şahitleri ile inceleme yapıyorum dediğimde ya da belki inceleme yapıp Yehova'nın Şahidi olduktan sonra tekrar görüştüğüm kişilerde oldu bazıları böyle bir doğaldır bunu da anlayabiliyorum biraz tedirgin hissedenler oldu ama hepsi ile görüşüyorum aslında bir sıkıntı olmadı yani iletişimde... Çok güzel bir ailenin içerisindeyim şimdiden illaki gelecekte belirsiz bir gelecekte bunlar olacak diye beklemiyoruz bugün bile bu umudu taşıyan, şimdiden bütün engelleri aşmış 240 ülke ve adadan bir araya gelmiş bir toplumuz binden fazla dil konuşuluyor ancak birbirimize sevgi diliyle kenetlenmiş durumdayız, uluslararası bir aile olduğumuzu hissediyoruz. Yani dünyanın neresine gidersem gideyim herhangi bir sebeple gittiğim her yerde kendimi evimde hissedeceğim dostlarım olduğunu bilmek çok büyük bir kazanç, çok büyük bir zenginlik.

Yehova'nın Şahidi olduktan sonra sosyal çevresi tarafından önyargılı söylemlere maruz kaldığını belirten Yılmaz bey, eski çevresinden bazı kişilerle görüşmeye devam ettiğini belirtirken bazılarıyla görüşmediğini ifade etmiştir. Eski sosyal çevresindeki değişimi anlatan Yılmaz bey, Demet hanım ile benzer ifadeleri kullanarak Yehova'nın Şahidi olduktan sonra Yehova'nın Şahidi olan kişilerle güzel dostlukları olduğunu hatta onlarla aile olduklarını ve onları “ruhî kardeş” olarak nitelendirdiği dikkat çekmektedir:

Ailemi kısaca anlattım ama arkadaşlarım hakkında biraz konuşabilirim. Tabi bazıları benimle görüşmemeye başladı bazıları çok daha ileri gittiler işte sen gavur oldun, bazıları alay etti ama bazıları görüşmeye devam etti benimle. Benim genel olarak onlarla bakış açım değişmedi fakat benimle görüşmeye devam edenlerle görüşmeye tabi ki devam ettim bu kadar... İyi dostlarım oldu, ailecek zor günler geçirdik sevdiğim sevdiklerimizi kaybettik örneğin böyle zamanlarda özellikle annem ruhî kardeşlerimin, Yehova Şahitlerinin bizi yalnız bırakmadığını gördü hem de bir beklenti olmadan. Benim için bu tür şeyler birer kazanım oldu açıkçası.

Söz konusu açıklamalarda Yehova'nın Şahitleri'ne katılımından sonraki süreçte yaşadıkları sosyal değişim durumuna dair bireylerin eski sosyal çevresindeki bazı kişilerle görüştüğünü ancak arkadaşlıklar birbirini etkileyebileceği için sınırlı olarak görüştüğünü, farklı dini inançlara sahip oldukları için artık aynı yolda yürümediklerini dolayısıyla aynı bakış açısıyla yaşamadıklarını, aynı değerlere sahip

olmadıklarını ve dininin gerektirdiklerini günün her saati yerine getirme durumunda olduklarından dolayı eskisi kadar görüşmediklerini ifade etmişlerdir. Bunun yanı sıra bazen arkadaşlarına Yehova'nın Şahitleri'nden öğrendikleri iyi haberi ulaştırmak için görüşmeler yapıldığı ifade edilmiştir. Bu durumun yanı sıra bazı kişilerin sosyal çevresi tarafından tepkiler aldığı, Yehova'nın Şahidi olma kararına tepkiler gösterildiği, alay edildiği, tedirgin oldukları ve arkadaşlıkları devam ettirmeme teklifinin bazen karşı taraftan geldiğini ifade etmişlerdir. Demet hanım ve Yılmaz bey Yehova'nın Şahitleri'ne katıldıktan sonra bu gruba dahil olan çok güzel insanlarla tanıştığını ve onlarla aile olduklarını, bu kişilerin zor zamanlarında yanlarında olduklarını dile getirmişlerdir.

Katılımcılarımızın da ifadelerinden anlaşıldığı gibi din değiştirme yalnızca inanç sistemindeki değişikliklerle sınırlı kalmayıp bireyin ibadet, kültür, dünyaya bakış açısı ve tüm bunların sonucunda sosyal çevresinde önemli değişikliklere yol açtığı görülmektedir. Çayır'ın araştırmasında din değiştiren bireylerin yarısından fazlasının Müslüman olan sosyal çevresiyle bazen bir araya geldiğini, yarıya yakının sık sık görüşerek ilişkilerini devam ettirdiklerini dile getirmiştir. Müslüman aile üyeleri ve arkadaşlarıyla görüşmeye devam ederek tavır ve davranışlarıyla onları etkilemek istediği ve kazanmaya çalıştıkları dikkat çekmektedir. Aile üyeleriyle ilişkisi bozulan kişiler ise İncil'deki pasajlar ile destekleyerek bunun normal bir durum olduğunu ifade etmişlerdir.¹⁶⁵ Çayır'ın yapmış olduğu araştırmanın bulguları, çalışmamızın bulguları ile örtüşmekte olup çalışmamızı destekler nitelikte olduğu görülmektedir.

¹⁶⁵ Çayır, *Türkiye'de Din Değiştirip Hristiyanlığa Geçişin Psiko-Sosyal Etkenleri*, 229.

4. SONUÇ

Yehova'nın Şahidi olmadan önceki süreçte bireylerin dini anlayış ve yaşantılarına dair elde edilen bulgular neticesinde katılımcıların genellikle Müslüman bir ailede dünyaya geldikleri, bir yaratıcının varlığına inandıkları ancak tatmin veren bir hayatları olmadığı, Yehova'nın Şahidi olmadan önceki dini inancına dair ibadet ve uygulamaları yerine getirmeye çalıştıklarını ifade etmekle birlikte katılımcılarımızın bir kısmının ibadet ve ritüelleri ara sıra yerine getirdiği, bir kısmının ise hiç yerine getirmediği sonucuna ulaşılmıştır. Katılımcıların ailelerinin dini anlayış ve yaşantıları konusunda elde edilen veriler neticesinde aileleri esnek bir tavır içerisinde olanlar ve katı bir tutum sergileyenler şeklinde tasnif edilmiş olup genellikle katılımcıların ailelerinin namaz, oruç, kurban gibi dini ritüelleri yerine getirdikleri dikkatleri çekmektedir.

Katılımcıların Yehova'nın Şahidi olmadan önceki süreçte genellikle cehennem öğretisi, adaletsizlik, farklı dilde ibadet, dini çeşitlilik gibi konularda sorgulamaları olduğu ve bu sorgulamalarının cevapsız bırakıldığı, tatmin edici cevaplar alamadıkları, bu konuda kendilerine rehber olabilecek muhatap bulamadıkları görülmektedir. Zihinsel ve duygusal duygu durumuyla ilgili olarak bazı katılımcıların Yehova'nın Şahidi olmadan önce psikolojik ve duygusal olarak hassas bir dönemden geçtikleri, duygusal gerilim ve çöküş yaşadıkları, kendilerini çaresiz hissettikleri bu dönemde Yehova'nın Şahitleri ile tanıştıkları tespit edilmektedir.

Yehova'nın Şahitleri ile ilk temas ve karşılaşmanın genellikle telefon, ev ve işyeri ziyaretleri, sosyal ilişkiler aracılığıyla gerçekleştiği dikkatleri çekmektedir. Gerçekleştirilen ilk temas ve karşılaşma ile Yehova'nın Şahidi olan bireyler genellikle saygılı, kibar, nazik, anlayışlı, tatlı dilli, samimi ve temiz görünümüleriyle katılımcılar üzerinde psikolojik açıdan olumlu etkiler bıraktığı görülmektedir.

Yehova'nın Şahitleri ile tanıştıktan sonra katılımcıların Yehova'nın Şahitleri hakkında araştırma yaptıkları, genellikle Yehova'nın Şahitleri tarafından verilen yayınlardan araştırma yapmakla beraber bazı katılımcıların sadece bu

kaynaklarla yetinmediği ve çeşitli internet sitelerinden yararlanarak Yehova'nın Şahitleri hakkında araştırmalar yaptığı anlaşılmaktadır.

Katılımcıların zihnindeki tüm sorularına cevap bulması, sorularına aldığı cevaplarla manevi doyuma ulaştığını hissetmesi, sevgi dolu ve merhametli bir Tanrı inancı, Tanrı'nın emirlerinin korkudan dolayı değil sevgiden dolayı yerine getirilmesi, Yehova'nın Şahitleri'nin Kutsal Kitap ilkelerine riayet edilmesi, dini konularda sadece Kutsal Kitabın otorite kabul edilmesi, Kutsal Kitabın kutsal kitaptaki bilgiler ile açıklanması katılımcıları Yehova'nın Şahidi olmaya iten temel sebepler olarak göze çarpmaktadır.

Yehova'nın Şahidi olduktan sonra katılımcıların sosyal çevresi tarafından ötekileştirme, önyargılı söylemler gibi bir takım dışlanmalara maruz kaldıklarını, inançları gereği savaşmak istemediklerinden dolayı askerlik hizmeti konusunda yasal bir takım sıkıntılar yaşadıklarını, misyonerlik faaliyetleri kapsamında ücretsiz yayın dağıtımı konusunda bazı sıkıntılar yaşadıkları ancak bu tür zorluklarla karşılaşmaya hazırlıklı oldukları ve bu konuya kutsal kitapta da yer verildiği Tanrı'nın isteğini yapmak isteyen herkesin zulüm göreceğinin belirtildiği ve kendi yaşadıkları bu zorlukları bu ayet ile açıkladıkları görülmektedir.

Yehova'nın Şahidi olduktan sonra katılımcıların zihinlerindeki soruların cevaplarını bulmalarından dolayı zihinsel ve psikolojik olarak rahatladıkları, özgürleştikleri ve doyum veren bir yaşam sürdükleri dikkat çekmektedir. Katılımcıların, psikolojik olarak kötü bir dönemden iyi bir döneme geçtiği, geleceğe dair ümitli bir yaşamın olduğunu bilgisine sahip olmanın daha mutlu bir hayat yaşamasına katkıda bulunduğu bilgileri neticesinde Yehova'nın Şahitleri'ne katılmanın üyeler üzerinde dini ve psikolojik olarak olumlu etkiler bıraktığı tespit edilmektedir.

Katılımcıların Yehova'nın Şahidi olduktan sonra dini hassasiyetlerini merkeze alan bir yaşantı sürdüğü, ahlaki değerlerinin, yaşam tarzlarının eski çevresiyle aynı olmadığından dolayı arkadaşlıkların birbirini etkileyebileceği düşüncesiyle eski sosyal çevresiyle çok sık görüşmediği dikkat çekmektedir. Bazı katılımcıların sosyal çevresindeki kişilerin kararına saygı göstermedikleri, alay ettikleri ve bazılarıyla tedirginlik yaşadıkları için görüşmedikleri sonucuna ulaşılmıştır. Eski sosyal çevresiyle eskisi kadar sık görüşmediğini ifade eden

katılımcılardan bazıları Yehova'nın Şahitleri'ne katıldıktan sonra güzel insanlarla tanıştıkları, samimi arkadaşlıklar kurdukları ve aile gibi hissettikleri dikkatleri çekmektedir.

Özetle ifade etmek gerekirse küreselleşme, teknolojik gelişmeler ve ulaşım gibi olanaklarını hızlı artışı, yeni dini hareketlerin de aralarında yer aldığı farklı inanç ve düşüncelere hızla yaygınlaşma imkânı sağlamaktadır. Hâkim dini geleneklere karşı tavır alarak yeni maneviyat arayışlarına yönelen insanlar, doğal olarak bu yeni inanç sistemleriyle karşılaşmakta ve zamanla onların üyesi haline gelebilmektedir. Bu din değişim serüvenini elbette tek bir faktörle ya da tek boyutlu etkileşimlerle açıklamak mümkün değildir. Bu bağlamda araştırma boyunca irdelenmeye çalışılan tüm süreç ve olguların yeni bir din ile karşılaşma ve farklı bir dine geçiş yapma noktasında etkili olduğu söylenebilir.

Araştırmamız kapsamında bazı önerilerde de bulunulabilir. Bunlardan biri Yehova'nın Şahitleri üyeleri ile görüşerek yapmış olduğumuz çalışmamızın benzeri ülkemizde faaliyet yürüten Mormonlar, Dünya Kardeşlik Birliği Mevlâna Yüce Vakfı, Transandantal Meditasyon, Sahaja Yoga gibi başka hareketlere mensup kişilerle gerçekleştirilebilir. Böylece farklı çalışmalarla elde edilen verileri karşılaştırma imkanının oluşması, konu ile ilgili önemli bilgiler edinilmesine ve daha sağlıklı değerlendirmelerin yapılmasına katkıda bulunacaktır. Bu tür çalışmalar ayrıca alanda bir boşluğun doldurulmasını ve nihayetinde literatürün zenginleşmesini de sağlayacaktır.

Bir başka öneri olarak araştırmamızın bulgularının, Müslüman olan bireylerin din değiştirerek Yehova'nın Şahitleri ve benzeri dinsel gruplara yönelmesinde rol oynayan faktörlerin daha iyi anlaşılmasına katkıda bulunacağı kanaatindeyiz. Dolayısıyla İlahiyat Fakülteleri ve Diyanet İşleri Başkanlığı bünyesinde yapılacak benzer çalışmalar, yeni dini hareketlere yönelik eğilimi azaltma ya da bu tür grupların barındırabileceği risklerden haberdar etme konusunda yararlı olacaktır.

Yine katılımcılarımızın ifadelerinden yola çıkarak İslam dinine mensup oldukları dönemde zihinlerinde oluşan inanç, uygulama ve Müslümanların davranışları hakkındaki sorgulamalarının giderilmesi için örgün ve yaygın eğitimde de gerekli adımların atılması önem arz etmektedir.

KAYNAKÇA

- Acar, Hatice. “Yehova Şahitleri ve Türkiye’deki Misyonerlik Faaliyetleri “Antalya Örneği”. *Kesit Akademi Dergisi*, 5/20 (2019): 281-296.
- Ankerberg, John vd. *The Facts of the Jehovah’s Witnesses*. Oregon: Harvest House Publishers, 2008.
- Aydın, Ali Rıza. “Çocuğun Dini Kişiliğinin Gelişiminde Aile Faktörü”. *Ekev Akademi Dergisi* 7/15 (2003): 105-112.
- Aydın, Mehmet. *Türkiye’ye Yönelik Batı Kökenli Dini Cereyanlar*. Konya: Nüve Kültür Merkezi Yayınları, 2010.
- Barker, Eileen. *The Making of a Moonie: Choice or Brainwashing*. Oxford: Blackwell Publishing, 1984.
- Barker, Eileen. “New Religious Movements: Their Incidence and Significance”. *New Religious Movements: Challenge and Response*, ed. Bryan Wilson - Jamie Cresswell. 15-32. New York: Routledge, 1999.
- Battal, Emine. *Kıyametin Gölgesinde: Yeni Dini Hareketler ve Şiddet*. İstanbul: Okur Akademi, 2019.
- Batson, C. Daniel vd. *Religion and the Individual: A Sociological Perspective*. Oxford: Oxford University Press, 1993.
- Bergman, Jerry. *Jehova's Witnesses a Comprehensive and Selectively Annotated Bibliography*. London: Greenwood Press, 1999.
- Bilgin, Vejdi. “Çağdaş Bir Fenomen: Yeni Dini Hareketler”. *Din Sosyolojisi*, ed. Mehmet Bayyigit. 303-333. Konya: Palet Yayınları, 2013.
- Bird, Frederick. “The Pursuit of Innocence: New Religious Movements and Moral Accountability”. *Sociological Analysis*, 40/4 (1979), 335-346.
- Canbolat, Süreyya. “Türkiye’de 1986-2002 Yılları Arasında Hristiyan Olan Müslümanlar Üzerine Bir İnceleme”. *M.Ü İlahiyat Fakültesi Dergisi* 27/2 (2004), 87-103.
- Cedid, İskender. *Yehova Şahitleri ve Öğretileri*. İzmir: Sevgi Yayınları, 2002.
- Çayır, Celal, *Türkiye’de Din Değiştirip Hristiyanlığa Geçişin Psiko-Sosyal Etkenleri*. Bursa: Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2008.
- David G. Bromley - Mitchell L. Bracey. “Scientology Kilisesi: Bir Sözde Din”, çev., Zehra Sezal, *KSÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi* 7 (2006), 188-189.

- Dawson, Lorne. L. "Who Joins New Religious Movements and Why: Twenty Years of Research and What Have We Learned?". *Cults and New Religious Movements*, ed. Lorne L. Dawson. 116-130. Oxford: Blackwell Publishing, 2003.
- Dawson, Lorne L. "New Religious Movements". *The Blackwell Companion to the Study of Religion*, ed. Robert A. Segal. 369-384. Oxford: Blackwell Publishing, 2006.
- Doğan, Hilal. *Batı'da Ortaya Çıkan Yeni Dini Hareketler: Hare Krishna Hareketi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2009.
- Günay, Nasuh. "Dünya Kardeşlik Grubu (Piramitçiler veya Mevlanacılar) Üzerine Bir İnceleme". *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 11/2 (2003), 1-42.
- Gürkan, Salime Leyla. "Yehova". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 43: 390-391. İstanbul: TDV Yayınları, 2013.
- Hökelekli, Hayati - Çayır, Celal. "Gençlerin Din Değiştirip Hristiyan Olmasında Etkili Olan Psiko-Sosyal Etkenler". *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 15/1 (2006), 23-46.
- Hökelekli, Hayati. *Din Psikolojisi*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2010.
- Kirman, Mehmet Ali. "Yeni Dini Hareketleri Tanımlama Problemi ve Tipolojik Yaklaşımlar". *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 3/4 (2003), 27-43.
- Kirman, Mehmet Ali. *Din Sosyolojisi Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Rağbet Yayınları, 2004.
- Kirman, Mehmet Ali. *Yeni Dini Hareketler Sosyolojisi*. Ankara: Birleşik Yayınevi, 2010.
- Koç Kanca, Hatice. "İnsanları Yeni Dini Hareketlere Yönelten Psiko-Sosyal Nedenler". *Yeni Dini Hareketler ve Misyonerlik*, ed. Süleyman Turan. 15-45. İstanbul: Okur Yayınevi, 2022.
- Köse, Ali. "Din Değiştirmenin Psiko-Sosyolojik Nedenleri". *Türkiye'de Misyonerlik Faaliyetleri*, ed. Ömer Faruk Harman. İstanbul: Ensar Neşriyat, 2004.
- Köse, Ali. *Milenyum Tarikatları Batıda Yeni Dini Akımlar*. İstanbul: Timaş Yayınları, 2010.

- Kurçak, Ayşe Kesen. *Türkiye'de Din Değiştirme Üzerine Yapılan Çalışmaların Sosyolojik Analizi*. Kahramanmaraş: Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi. 2012.
- Kurt, Ali Osman. *Yahudilik, Hristiyanlık ve İslam'da Din Değiştirme*. İstanbul: Gökkubbe Yayınları, 2004.
- Latkin, Carl A., A. Hagan Richard, A.Littman Richard and D. Sundberg Norman. "Who Lives in Utopia? A Brief Report on Rajneeshpuram Research Project", *Sociological Analysis* 48 (1987), 73-81.
- Levine, Saul. "The Joiners". *Cults and New Religious Movements: A Reader*, ed. Lorne L. Dawson. Oxford: Blackwell Publishing, 2003.
- Lofland, John - Stark, Rodney. "Becoming a World-Saver: A Theory of Conversion to a Deviant Perspective". *American Sociological Perspective* 30/6 (1965), 863-874.
- Nazıroğlu, Bayramali - Turan, Şeyma. "Yeni Dini Hareketlerin Taraftar Kazanma Yöntemleri Karşısında Medya Okuryazarlığı". *Yeni Dini Hareketler ve Misyonerlik*, ed Süleyman Turan. 289-338. İstanbul: Okur Akademi, 2022.
- Özkan, Ali Rafet. *Kıyamet Tarikatları*. İstanbul: IQ Kültür Sanat yayıncılık, 2006.
- Özkan, Ali Rafet. "Seküler Dindarlık Biçimleri; Yeni Dini Hareketler". *Dinler Tarihi Araştırmaları VI*. 307-322. Ankara: Dinler Tarihi Derneği Yayınları, 2008.
- Özkan, Ali. Rafet. "Yeni Dini Hareketlerin Ortaya Çıkış Sebepleri ve Temel Karakteristikleri". *Nedenleriyle ve Niçinleriyle Yeni Dini Hareketler*, ed. Süleyman Turan & Faruk Sancar. 27-46. İstanbul: Okur Akademi, 2018.
- Paşaoğlu, Sarkis. *Tarih ve Kutsal Kitap Işığında Yehova Şahitleri İddiaları ve Yanılgıları*. İstanbul: Lütuf Yayıncılık, 1999.
- Peker, Hüseyin. *Din Psikolojisi*. Samsun: Sönmez Matbaa ve Yayınevi, 2013.
- Rambo, Lewis. R. *Understanding Religious Conversion*, London: Yale University Press, 1993.
- Rambo, Lewis. R. "Theories of Conversion: Understanding and Interpreting Religious Change". *Social Compass* 47/3 (1999), 259-271.
- Rochford, E. Burke. *Hare Krishna in America*. New Brunswick: Rutgers University Press, 1985.
- Saliba, John. A. "Disciplinary Perspectives on New Religious Movements: Views from the Humanities and Social Sciences". *Teaching New Religious Movements*, ed. David G. Bromley. 41-64. Oxford: Oxford University Press, 2007.

- Sancar, Faruk. “Yeni Dini Hareketler ve Beyin Yıkama Olgusu”. *Nedenleriyle ve Niçinleriyle Yeni Dini Hareketler*, ed. Süleyman Turan - Faruk Sancar. 355-367. İstanbul: Okur Akademi, 2018.
- Sarıkcıoğlu, Ekrem. “Yeni Dini Akımlar”. *Dinler Tarihi Derneği II*. 81-87. Ankara: Dinler Tarihi Derneği Yayınları, 2000.
- Sayar, Süleyman. “Türkçe Literatürde Yehova Şahitleri”. *Uludağ İlahiyat Fakültesi* 4/4 (1992), 281- 292.
- Stark, Rodney - Bainbridge, William Sims.. “Networks of Faith: Interpersonal Bonds and Recruitment to Cults and Sects”. *American Journal of Sociology* 85 (1980), 1376-1395.
- Stark, Rodney - Bainbridge, William Sims. *The Future of Religion: Secularization, Revival and Cult Formation*. California: University of California Press, 1985.
- Stark, Rodney L. “Why Religious Movements Succeed or Fail: A Revised General Model”. *Cults and New Religious Movements: A Reader*, ed. Lorne L. Dawson. 259-270. Oxford: Blackwell Publishing, 2003.
- Süleimanov, İsakan. *Yehova Şahitleri’nin Azerbaycan’daki Faaliyetleri*. Rize: Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2021.
- Şensoy, Alara Fulya. *Din Değiştirme Anlatıları Üzerinden İnanç, Kimlik ve Aidiyet (Antalya Örneği)*. Antalya: Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Tanyu, Hikmet. *Yehova Şahitleri*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 1984.
- Tagaev, Maisalbek. *Kırgızistan’da Yehova Şahitleri*. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2014.
- Taşkın, Rümeyza. “Yeni Dini Hareketlerin Türkiye’deki Tarihsel Serüveni ve Mevcut Literatür Üzerine”. *Yeni Dini Hareketler ve Misyonerlik*, ed. Süleyman Turan. İstanbul: Okur Yayınevi, 2022.
- Tezokur, M. Hadi. “Diyarbakır İncil Topluluğu ve Misyonerlik”. *İslami Araştırma Dergisi* 20, 2 (2007), 192-205.
- Tıknaz, Nuri. *Yehova Şahitleri, Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 43: 391-396. İstanbul: TDV Yayınları, 2013.
- Turan, Süleyman. “Bedenin Din Namına İstismarı: Tanrı’nın (Yaramaz) Çocukları ve “Flörtle Balık Avlama”. *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 19/1 (2015), 9-52.

- Turan, Süleyman. “Yeni Dini Hareketle İlgili Türkiye'deki ve Batı'daki Literatür Örneği”. *Nedenleriyle ve Niçinleriyle Yeni Dini Hareketler*, ed. Süleyman Turan ve Faruk Sancar. 387-459. İstanbul: Okur Akademi, 2018.
- Turan, Süleyman - Battal, Emine. “Yeni Dini Hareketlerin Aile Yapıları Üzerindeki Etkisi”. *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 1 (2015), 135-149.
- Turan, Süleyman - Battal, Emine. “Yeni Dini Hareketlerde Mehdi ve Mesih İnancı”, *Nedenleri ve Niçinleriyle Yeni Dini Hareketler*, ed. Süleyman Turan - Faruk Sancar. 289-305. İstanbul: Okur Akademi, 2018.
- Turan, Süleyman - Battal, Emine. “Giriş”. *Yeni Dini Hareketler Ansiklopedisi*, ed. Süleyman Turan - Emine Battal. 10-16. İstanbul: Okur Akademi, 2020.
- Turan, Süleyman - Battal, Emine. “Yeni Dini Hareketlerde Aile”. *Dinlerde Aile* ed. Süleyman Turan - Asife Ünal. 416-443. İstanbul: Okur Akademi, 2021.
- Turan, Süleyman. *Abusionem: Yeni Dini Hareketlerin İstismar Dünyası*. İstanbul: Okur Akademi, 2022.
- Turan, Süleyman - Uzun, Sema Nur. “Yeni Dini Hareketler ve Sanal Misyonerlik”. *Yeni Dini Hareketler ve Misyonerlik*, ed. Süleyman Turan. 109-120. İstanbul: Okur Akademi, 2022.
- Tümer, Günay. *Yeni Dokümanlar Işığında Yehova Şahitleri*. İstanbul: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 1987.
- Uğurlu, İlknur. *Batıdan Gelen Doğu Kökenli Akımlar ve Türkiye'deki Faaliyetleri*. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2011.
- Ullman, C. “Cognitive and Emotional Antecedents of Religious Conversion”. *Journal of Personality and Social Psychology*, 43 (1982), 183-192.
- Uluç, Özlem. *Yeni Dini Hareketler*. İstanbul: Yarın Yayınları, 2013.
- Uzun, Sema Nur. *Yeni Dini Hareketlerin Üye Kazanma Yöntemleri*. Rize: Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2016.
- Uzun, Sema Nur - Turan, Süleyman. “Yeni Dini Hareketlerin Misyonerlik Stratejileri”. *Yeni Dini Hareketler ve Misyonerlik*, ed Süleyman Turan. 71-107. Konya: Eğitim Yayınevi, 2022.
- Ünal, Samih Turgay - Akdamar, Anibal. *Türkiye'de Laiklik İlkesi ve Yehova'nın Şahitleri*. İstanbul: Kule Kitapları, 1983.
- Wallis, Roy. *The Road to Total Freedom: A Sociological Analysis of Scientology*. New York: Columbia University Press, 1977.

- Wallis, Roy. "Three Types of New Religious Movements". *Cults and New Religious Movements*, ed. Lorne L. Dawson. 36-58. UK: Blackwell Publishing, 2003.
- Wessinger, Catherine. "New Religious Movements and Violence". *Introduction to New and Alternative Religions in America*, ed. Eugene V. Gallagher and W. Michael Ashcraft. 1: 165-205. London: Greenwood Press, 2006.
- Wilson, Bryan. - Dobbelaere Karel. *A Time to Chant: The Soka Gakkai Buddhists in Britain*. Oxford: Clarendon Press, 1994.
- Yasdıman, Hakkı Şah. "Yehova Şahitleri'nin Kutsal Kitap Anlayışı", *D.E.Ü İlahiyat Fakültesi Dergisi* 113/14 (2001), 267-292.
- Yasdıman, Hakkı Şah. "Yehova Şahitlerinin Temel Öğretilerine Göre İsa Mesih", *Dinler Tarihi Araştırmaları III*. 329-350. Ankara: Dinler Tarihi Derneği Yayınları, 2002.
- Yasdıman, Hakkı Şah. "Yehova Şahitleri'nin Teşkilat Yapısı ve Türkiye'deki Faaliyetleri II". *D.E.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi* 22 (2005): 115-133.
- Yasdıman, Hakkı Şah. *Türkiye'de Yehova Şahitleri*. İzmir: Tıbyan Yayınları, 2011.
- Yasdıman, Hakkı Şah. "Yehova'nın Şahitleri". *Yeni Dini Hareketler Ansiklopedisi*, ed. Süleyman Turan - Emine Battal. 606-610. İstanbul: Okur Akademi, 2020.
- Yasdıman, Hakkı Şah. "Sahaja Yoga". *Yeni Dini Hareketler Ansiklopedisi*, ed. Süleyman Turan - Emine Battal. 440-443. İstanbul: Okur Akademi, 2020.
- Yehova'nın Şahitleri. "Rakamlarla Yehova'nın Şahitleri: Dünya". Erişim 31 Aralık 2022. <https://www.jw.org/tr/yehovanin-sahitleri/dunya-capinda/>
- Yehova'nın Şahitleri. "Yeryüzündeki Cennette Ebediyen Yaşayabilirsiniz". Erişim 10 Mart 2022. <https://www.jw.org/tr/kutuphane/kitaplar/Yery%C3%BCz%C3%BCndeki-Cennette-Ebediyen-Ya%C5%9Fayabilirsiniz/>
- Yehova'nın Şahitleri. "Yehova'nın Şahitleri Kimlerdir?". Erişim 20 Ağustos 2022. <https://wol.jw.org/tr/wol/d/r22/lp-tk/1101995240?q=teslis&p=doc>
- Yehova'nın Şahitleri. "Kutsal Kitap: Tanrı'dan Bir Hediye". Erişim 30 Aralık 2022. <https://www.jw.org/tr/kutuphane/kitaplar/ne-ogretiyor/kutsal-kitap-tanridan-bir-hediye/>
- Yehova'nın Şahitleri. "Tanrı'nın Krallığı Nedir?". Erişim 27 Kasım 2022. <https://www.jw.org/tr/kutuphane/dergiler/gozcu-kulesi-no2-2020-may-haz/>

- Yehova'nın Şahitleri. "Türkiye'de Yehova'nın Şahitlerinin Tarihi". Erişim 10 Temmuz 2022. <https://wol.jw.org/tr/wol/d/r22/lp-tk/1102001492?q=russell+t%C3%BCrkiye&>
- Yehova'nın Şahitleri. "Türkiye'de Yehova'nın Şahitlerinin Tarihi". Erişim 10 Temmuz 2022. <https://wol.jw.org/tr/wol/d/r22/lp-tk/1102001492?q=russell+t%C3%BCrkiye&>
- Yehova'nın Şahitleri. "Türkiye Hakkında Genel Bilgi". Erişim 10 Aralık 2022. <https://www.jw.org/tr/haberler/hukuk/bolgelere-gore/turkiye/yehovanin-sahitleri-genel-bilgi/>
- Yehova'nın Şahitleri. "Yeni İşaret Dili Uygulaması". Erişim 1 Ocak 2023. <https://www.jw.org/tr/haberler/bultenler/bolgelere-gore/dunya/Yeni-%C4%B0%C5%9Faret-Dili-Uygulamas%C4%B1/>
- Yehova'nın Şahitleri. "Braille Alfabesindeki Yeni Kutsal Kitap: İngilizce ve Portekizce'de! Başka Diller Sırada!". Erişim 1 Ocak 2023. https://www.jw.org/tr/kutuphane/videolar/#tr/mediaitems/VODBibleTranslations/pub-jwb_201904_5_VIDEO
- Yehova'nın Şahitleri. "Duyuru İşİ İçin Araçlar: Dünya Çapında Dağıtmak Üzere Yayınlar Üretiliyor". Erişim 1 Ocak 2023. <https://www.jw.org/tr/kutuphane/kitaplar/tanrının-krallığı/duyuru-isi/araclar/>
- Yehova'nın Şahitleri. "Duyuru İşinde Kullanılan Yöntemler: İnsanlara Ulaşmak İçin Her Tür Araçtan Yararlanılıyor". Erişim 1 Ocak 2023. <https://www.jw.org/tr/kutuphane/kitaplar/tanrının-krallığı/duyuru-isi/yontemler/>
- Yehova'nın Şahitleri. "2021 Genel Toplamlar". Erişim 1 Ocak 2023. <https://www.jw.org/tr/kutuphane/kitaplar/2021-hizmet-yili-raporu/2021-genel-toplamlar/>
- Yehova'nın Şahitleri. "2021 Ülke ve Bölge Raporları". Erişim 1 Ocak 2023. <https://www.jw.org/tr/kutuphane/kitaplar/2021-hizmet-yili-raporu/2021-ulke-bolge/>
- Yıldırım, Ali - Şimşek, Hasan. *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2021.
- Yitik, Ali İhsan. "Yeni Dini Hareketler ve Misyonerlik: Türkiye Örneği". *Nedenleriyle ve Niçinleriyle Yeni Dini Hareketler*, ed. Süleyman Turan ve Faruk Sancar. İstanbul: Okur Akademi, 2018.
- Yitik, Ali İhsan. "Yehova Şahitliği'nin Ortaya Çıkışı". *Hristiyanlık: Dünyü, Bugünü ve Geleceği*. Ankara: Dinler Tarihi Derneği Yayınları, 2022.

Zenhder, David. J.. “Negative Parental Influences on Religious Cenversion: Implications for Pastoral Care”. *Pastoral Psychology* 60 (2011), 563-573.

EKLER

Ek-1. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

YARI YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME FORMU

Değerli Görüşmeciler;

Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı'nda yüksek lisans yapmaktayım. Bu görüşme formu, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı Yüksek Lisans programında hazırlanmakta olan "Türkiye'de Yeni Dini Hareket Katılımcılarının Üyeliğini Etkileyen Faktörler (Yehova'nın Şahitleri Örneği Çerçevesinde Bir Araştırma)" isimli yüksek lisans tezi için tarafımdan hazırlanmıştır. Bu formda yer alan sorular vasıtasıyla yeni dini harekete üye olan bireylerin üyeliğini etkileyen faktörlerin neler olduğuna ilişkin görüşlerin tespit edilmesi amaçlanmıştır. Konuyla ilgili sorulara vereceğiniz cevaplar, alana dair önemli katkılar sağlayacağı gibi elde edilecek veriler, Yeni Dini Hareketleri anlama hususunda daha verimli ve yol gösterici olmasına da yardım edecektir.

Görüşme sürecinde paylaştığımız bilgiler kesinlikle gizli kalacaktır. Araştırmanın sonuçları değerlendirilirken hiçbir görüşmecinin ismi, çalışmanın herhangi bir aşamasında kesinlikle yer almayacaktır. Araştırmaya katılmayı kabul ettiğiniz için şimdiden teşekkür ederim.

Kübra ERBAŞ

Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi
Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim
Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi

KİŞİSEL BİLGİLER

İsim Soyisim:

Yaş:

Cinsiyet:

Medeni Durum:

Eğitim Durumu:

Meslek:

Şosyo-Ekonomik Durum:

Ek-1 (Devam). Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

GÖRÜŞME SORULARI

1. Yehova Şahitleri Kilisesi'ne (Yehova Şahitlerine) katılmadan önce dine yaklaşımınız ve bağlılığınız hakkında neler söylemek istersiniz?
 - a. Dindarlık durumunuz ve inancınızın gerektirdiği pratik uygulama ve ritüelleri yerine getirme durumunuz nasıldı?
2. Ailenizin dine bakışı ve dini yaşantısı hakkında neler söyleyebilirsiniz?
3. Yehova Şahitlerine katılma aşamasında zihinsel ve duygusal durumunuz hakkında neler söyleyebilirsiniz?
 - a. Dini inanç ve uygulamalara dair ne tür sorgulamalarınız vardı?
 - b. Hayatınızda kırılma ya da dönüm noktası olarak değerlendirebileceğiniz ne tür değişikliklerden bahsedebilirsiniz?
4. Yehova Şahitleri Kilisesi ile ilk karşılaşmanız/tanışmanız nasıl gerçekleşti?
 - a. İlk karşılaşma sizde ne gibi etkiler bıraktı?
 - b. İlk tanışma esnasında Yehova Şahitleri mensuplarının size yaklaşımları nasıldı?
5. Yehova Şahitleri ile tanıştıktan sonra onlar hakkında araştırma yaptınız mı ya da onlar size okumanız için herhangi bir kitap ya da broşür verdi mi?
6. Yehova Şahitleri dışındaki dini gruplar hakkında bilginiz var mı? Bu konu hakkında herhangi bir araştırma yapıp yapmadığınızla ilgili neler söyleyebilirsiniz?
7. Yehova Şahitleri katılmayı tercih etmenizdeki temel sebepleri nasıl açıklarsınız?
8. Yehova Şahitleri katıldıktan sonra hayatınızda ne gibi değişiklikler oldu? Karşılaştığınız sorunlar veya elde ettiğiniz kazanımlar konusunda neler söyleyebilirsiniz?
 - a. Yehova Şahitleri üye olmadan önceki sahip olduğunuz çevrenizle görüşmeye devam ediyor musunuz?
 - b. Aileniz ve arkadaşlarınız Yehova Şahitleri üye olma kararınızı nasıl karşıladı?
9. Yehova Şahitleri Kilisesi'nden ayrılmayı hiç düşündünüz mü?
 - a. (Eğer öyleyse) Sizi bu düşünceye sevk eden nedenleri nasıl yorumlarsınız?
10. Yehova Şahitleri ile ilgili eklemek istediğiniz bir şey var mı?

ETİK KURUL KARARI

T.C.
RECEP TAYYIP ERDOĞAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER ETİK KURULU

DEĞERLENDİRME RAPORU

Toplantı Tarihi : 26/10/2021
Toplantı K. Sayısı : 2021/229

Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dr.Öğr.Üyesi Emine BATTAL Danışmanlığında Yüksek Lisans Öğrenci Kübra ERBAŞ “Türkiye’de Yeni Dini Hareket Katılımcılarının Üyeliğini Etkileyen Faktörler” isimli projeleri kapsamında yürütülecek çalışmalar için izin talebi kurulumuzca değerlendirilmiş olup;

- ☒ Etik açıdan uygun bulunmuştur.
☐ Etik açıdan uygun bulunmamıştır.
☐ Etik açıdan önerilen değişikliklerin yapılmasıyla uygun bulunmuştur.

Prof. Dr. Ahmet İshak DEMİR

Başkan

Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Fener Mah. Zihni Derin Yerleşkesi 53100 RİZE
Tel: 0464 223 81 00 Faks: 0464 223 63 28
www.erdogan.edu.tr